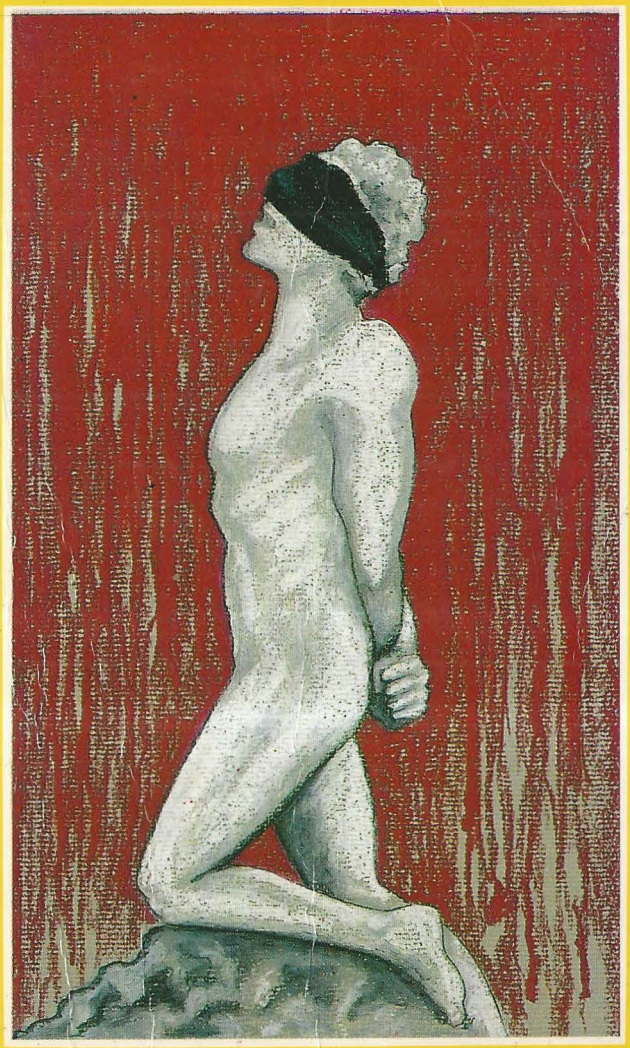
k. gökdemir

ONLARIN ANISINA

ONLARIN ANISINA

k. gökdemir

k. gökdemir

ONLARIN ANISINA

Nam Yayıncılık

1. Baskı ..... 1984 ..... F.Almanya *(Türkçe)*
2. Baskı ..... 1985 ..... F.Almanya *(Almanca)*
3. Baskı .....Şubat 1993 ..... Nam Yayıncılık

Baskı : Aydınlar Matbaası
Kapak deseni : Ziya Buyuk
Nam Yayıncılık : Balabanağa Mah. Zeynep Kamil Sok. No: 25/3
Laleli - İSTANBUL
Tel: 512 05 42

k. gökdemir

ONLARIN ANISINA

ÖNSÖZ

Birazdan okumaya başlayacağınız kitapta olan bitenlerin tümü gerçektir. Ancak anlaşılır nedenlerle isimler değiştirilmiştir.

12 Eylül döneminde yüzbinlerce insan işkenceden geçirildi. Binlercesi sakat kalırken pek çok insan da işkencehanelerde katledildi.

Bugünlerde 12 Eylül'cülerin yargılanıp yargılanmaması tartışılırken bu kitap oportünistçe fırsattan istifa edip yargılansın diyenlere malzeme sunmayı falan amaçlamıyor.

Kitap önce 1984'te ve daha sonra da ama bu kez Almanca olarak 1985'de yayınlanmıştı. Şimdiki baskısına bu nedenle 3. baskı diyoruz.

O nedenle kitap aslında yeni değil ve bugünlerde yeniden yayınlanması biraz da okurlardan gelen yoğun istek yüzünden oldu.

12 Eylül'cülerin yargılanıp yargılanmaması tartışması ise bizi ilgilendirmiyor. Çünkü tartışmanın tarafları olarak

ortalıkta görünenler 12 Eylül ile şu ya da bu şekilde zamanında ve hatta hâlâ uzlaşan kişilerdir. Biz ise halkların yargıçlığına inanır ve güveniriz. Tarih 12 Eylül'ü ve generallerini hak ettikleri yerine koydu. Bu kişilerve düzen bazında adaletin 'tecelli' ettirileceğinden kimsenin kuşkusu olmasın!

Kitapta anlatılanlara dönecek olursak; bunları yaşadık. Birlikte yaşadıklarımızın çoğu hayattadır. İhanetçiler şimdi daha zengin bir yaşamın içindeler ama daha ağır boyundurukların ve kepazeliklerin pahasına oluyor bu. 'Bizimkiler' ise iflah olmaz bir mücadelenin yine de içinde. Hem de dünya çapında ihanetlerin yaşandığı son yıllara rağmen. Çünkü onlar biliyor: "Kurtulmak yok tek başına; ya hep beraber ya hiç birimiz!"

Ve bu kitabı onlara adıyorum; Onların anısına...

Kim Şerefli?

İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şubenin bulunduğu Gayrettepe'deyiz. 1. Şubenin girişinde, gözlerin bağlanır ve ceketin, palton ya da kazağın başına geçirilerek kolundan tutulduktan sonra bir kat aşağı indirilirsin. Polislerin sert emirleri kulaklarını çınlatmaya başlar:

—Gözünü açma lan, açtığını görürsem patlatırım haa!!!

—Dikkat et, merdiven iniyorsun!! Kenardan tutun lan!

—.. ne, merdivenden atlayıp intihar mı edeceksin yoksa, yürüsene lan!!!

Benzeri bağrışmalar altında dal gruplarının çalıştığı "ameliyathane"nin önündeki koridordan geçerek, koridorun öbür tarafında "ameliyathane"nin tam karşısındaki odalardan birine alınırsın. Burada üstün başın aranıp kimliğin bir daha saptandıktan sonra duruma göre "ameliyat"a alınır, ya da biraz bekletilirsin.

Gözaltına alınalı 8—10 gün olmuştu. Elimden duvara kelepçeli olarak bir odada bekletiliyordum. Artık alıştığım gürültü patırtı içinde birini getirip karşımdaki duvarın dibine oturttular. Avını yakalamış kurt iştahı ile işkenceci yeni gelene sormaya başladı:

—Adın ne lan senin?

—Kemal.

—Soyadın?

—...

—Ne iş yapıyorsun?

—İşçiyim.

—Ne işçisi lan.

—Torna, tesviyeciyim.

—Evli misin?

— Evet.

—Çocuğun var mı?

—Evet.

—Kaç tane.

—İki tane.

—Kaç yaşında?

— Oğlum 9, kızım 6 yaşında.

—Karın ne iş yapıyor? Çalışıyor mu?

—Hayır.

—Peki kim bakacak onlara, kimsen var mı?

—Hayır yok.

—Tüh... ne, şerefini ... keyim senin, iyi mi, şerefini..keyim..ne.

İşte işkenceci avına böyle söylüyor. Bir yanda sınıfının kurtuluşu için şu ya da bu ölçüde mücadele ettiği için gözaltına alınmış bir işçi,öte yanda faşizmin kiralık adamı. Ve kiralık adam işçi militana böyle hakaret ediyor. Bu hakaretlerle faşist cellatlarla devrimci militanlar arasındaki savaşlardan biri daha başlıyor. Bu işçi kim, gerçekten devrimci örgütlerle ilişkisi var mı, işkenceye sonuna kadar dayanacak mı bilmiyorum. Binlercesi gelip geçecek. Kimi son nefesine kadar direnerek, kimi çözülerek, kimi yalpalayacak, kimi ihanete kadar varacak. Bunların örneklerini görüp yaşıyorum her gün. Ama işkencecinin yeni gelen işçinin şerefine küfretmesi kafamın içine çivi gibi çakıldı. Kendi kendimi yiyip bitiriyorum: Kim ŞEREFLİ? Sınıf mücadelesinin bu adsız militanı mı, üzerine atılmak için sabırsızlanan insan kasapları mı? Avlarını konuşturmak için insanların anasını, karısını, bacısını, kızını getirip gözünün önünde işkence ve sarkıntılık edenler mi, bunlara katlanamayıp birçok yoldaşını aynı duruma düşürenler mi? Haysiyet ne, şeref ne? ve KİM ŞEREFLİ?

Faşizme Karşı Mücadele

12 Eylül sonrasında faşizm koşullarında devrimci mücadelemizi sürdürüyorduk. 12 Eylül sonrası polisin devrimci örgütler ve kadrolar üzerinde yürüttüğü amansız saldırılar sonucu bir çok devrimci örgüt ciddi darbeler yemekteydi. Bizim örgütümüze yönelik çeşitli saldırılar yoldaşlarımızın militanca direnişiyle karşılaşmış ve bu nedenle tek tük zayiatlar düzeyinde kalmıştı. Aşırı ölçüde deşifre olmuş bazı yoldaşlar ortalıktan çekilmekle birlikte örgüt militanları bazı yeni tedbirler çerçevesinde mücadeleyi aynı alanlarda sürdürüyordu. Çünkü mücadele alanlarındaki yoldaşları faşizme karşı korumak amacıyla kitlelerden koparmak yanlış olacaktı. İş yeri, okul, mahalledeki ilişkilerimiz koptuktan sonra kuru kuruya insan kalabalığına dönüşen bir yapı, örgütsel işlevini yerine getiremezdi. Bu nedenle kitlelerin faşizmin en ağır saldırıları altında inlediği bir dönemde,yani kendilerine yol gösterecek insanlara en çok ihtiyaç duydukları bir anda, kitlelerden kaçarak ne kadroları korumak, ne de komünist bir parti olmanın işlevini görmek mümkün değildi. Sorun faşizm koşulları altında kitlelerle kaynaşabilmek, onlara önderlik edebilmek ve mücadele sürecinde uğranılacak kayıpları yeni kazanımlarla telafi ederek gelişebilmekti. Yani faşizm koşulları altında kitleler içinde çalışmasını becerebilmekti. Dünya işçi sınıfı hareketlerinin ve halklarının en koyu faşizm koşullarındaki başarılı mücadele deneyleri bize ışık tutuyordu. Bu doğru görüşler çalışmamıza yön veriyordu.

İnsanlar, çeşitli yollarla öğrenirler. Okuyarak, duyarak, görerek, dinleyerek ya da bizzat deneyerek, yaşayarak. En zor olanı en sonuncusudur, yani bizzat deneyerek, yaşayarak öğrenmek. İnsanlar ve toplumlar bu yolla öğrendiklerini kolay kolay unutamazlar. Çünkü bunu öğrenmek için ya çok çaba sarfetmek zorunda kalmışlardır, ya da kendilerine bir şeylere malolmuştur. Bu

nedenle bu yol pek tercih edilmez. Edilmemesi de doğaldır. Tercih edilmiş olsa bile insan ömrü her şeyi deneyip yaşayarak öğrenmeye yetmez. En uygun yol insanın geçmişi ve bugünü, doğayı ve toplumu diğer yollarla öğrenmesidir. Ne var ki öğrenme ne kadar kolaylaşırsa insan için öğrenilenin kafada yer etmesi ve somut yaşamda uygulanması da o ölçüde zorlaşmaktadır. Bunu öğrenme yöntemleri üzerine bir tercih yapmak için söylemiyorum. İnsan yaşadığı sürece somut duruma göre bütün yollarla öğrenir. Ne var ki, okuyarak, dinleyerek, görerek, duyarak öğrendiği birçok şeyi insan kısa sürede unutur ve bizzat yaşayarak aynı şeylerle yeniden öğrenmek zorunda kalınca bunları nasıl unuttuğuna şaşar kalır.

Tamamen bir bilim olan marksizm—leninizm'i klavuz edinen komünistlerin bu bilimin ışığında geçmiş toplumsal mücadelelerden gerekli dersleri çıkararak geçmişin hatalarına düşmemek, olumlu yanlarını derinleştirip geliştirerek yararlanmak olanağı çok geniştir. Fakat 12 Eylül öncesi Türkiye ve Kürdistan devrimcilerinin bu olanağı yeterince değerlendirdiğini söylemek güçtür. Bazı temel konuların anlaşılamayışı, anlaşıldı sanılanların pratik yaşamda yerli yerine oturtulmamasının acı sonuçları mutlaka yaşanacaktı ve yaşanmaktadır. Artık yapılması gereken hataları örtmek, küçümsemek değil, tersine hataların köküne inerek bir daha aynı hatalara düşmenin önüne geçmektir.

En Uzun Gün

Bir işyerinde parti örgütüne yönelik başlayan operasyon örgütün aldığı önlemlerle genişleyememişti. Ancak polis ne yapıp edip ope-rasyonu sürdürmek istediğinden parti çevresine yöneldi. Bu çevrede geçmişte çeşitli düzeylerde parti ile ilişkisi olmuş, ancak sonradan ayrılma, atılma vb. çeşitli nedenlerle partiyle bağı kalmamış kişilerden oluşuyordu. Bu kişiler gerek geçmişten bildikleri, gerekse sağlıksız olarak sürdürdükleri ahbap çavuş ilişkileri, hizipçilikten doğan laçka bilgilendirmeleri olduğu gibi polise aktarmışlardı. Bu gelişmelerden sonra deşifre olan yoldaşların görevlerine son vererek yeni düzenlemeye gitmiş ve yeni komiteye ilişkileri devretmek üzere tüm ilişkileri eski alt komite sekreterinde toplamıştık. Eski alt komite sekreteriyle yaptığımız son görüşmede bütün bunları ayrıntılarıyla konuşup sonuca bağlamıştık. Ayrılırken de aramızda iki farklı buluşma tesbit ederek, bu buluşmalarda gerekli devir-teslim işlerini bitirecektik.

Bu görüşmeden sonra diğer işlerimi sürdürdüm. O günlerde eski evimin kullanımı zorlaştığı için yeni bir ev tutmuştum ve acilen taşınmam gerekiyordu. Bu nedenle o gün sabahtan akşama yeni tuttuğum evin badanasını, boyasını yaptım, biran evvel bitireyim derken kendi bulunduğum komite sekreteriyle olan buluşmama yetişemedim. Gerçi bu buluşma yedek niteliğinde olduğundan fazla önemli değildi. Ama ilk defa en önemli buluşmalarımdan daha da önemli bir duruma gelmişti. Bu nedenle akşam saat 9 sıralarında eve geldiğimde komite üyesi diğer yoldaşı evimde beni bekler buldum. Komite sekreterinden bana bir not getirmişti; hatırladığım kadarıyla şöyleydi:

"Kesin olarak öğrendiğimize göre iki gün önce konuştuğumuz eski komite sekreteri Cemil Yoldaş o gün akşam polis tarafından gözaltına alınmıştır. En kısa sürede Cemil yoldaşın tüm ilişkilerini bulup durumdan haberdar ederek tüm randevularını iptal et, bildiği yerler boşaltılsın

ve şu gün seninle görüşelim." Komite sekreteri ihtiyaç olabilir diyerek bir miktar da para göndermişti.

Çok zor bir durumda kalmıştım. Operasyon nedeniyle evler değiştirilmiş, eski yöneticilerin kimseyle buluşması kalmamış ve bütün buluşmalar yakalanan sekreterde toplanmıştı. Bu şartlar içinde alt komitenin ilişkilerini araştırmaya başladım, iki gün uğraştıktan sonra elim boş döndüm. Çünkü aradıklarımın bir kısmını bulmama zaten olanak yoktu, olanaklı olanlar ise şüpheli biçimde ortalıktan kaybolmuştu. Bu arada izlendiğim endişesine kapıldım. Bu yoldaşlar ya durumu öğrenip yer değiştirmişler, ya da polis tarafından yakalanmışlardı. Yaptığım değerlendirmede polis tarafından yakalandıkları kanaati ağır basıyordu. Bu gelişmelerden sonra komite toplantısı yaptık. Toplantıda genel ve güncel örgütsel konuları tartıştık, operas-yonu değerlendirdik. Eski komite sekreterinin 1. randevusuna yakalandığını öğrenince gitmemiştim. 2. randevuya başka bir yoldaşın da gelme ihtimali vardı. Bu nedenle dikkatlice gidecektim. Toplantıda daha önceleri de yaptığımız tartışmaların devamı olarak örgütsel işleyiş sorunlarını, polis operasyonunda uygulanan yöntemleri, işkenceyi ve işkencedeki devrimcilerin tavırlarını bir daha değerlendirmiş, bu konuda yaptığımız tesbitler çerçevesinde bir yazı yazmayı üzerime almıştım. Bu yazıyı en kısa zamanda yazacaktım ki önümüzdeki ayın yayınına girebilsin.

O gece vakit geç olduğu için komite sekreteri dışındaki yoldaşlar evimde kaldı. O gece bir yandan süregelen operasyonun gelişimini anlamaya çalışırken bir yandan da yazacağım yazıya kafa yormaktan uzun süre uyuyamadım. Buna rağmen sabahleyin erkenden kalkarak randevuya gittim. Ara sokaklardan randevu yerini gözetlediğimde eski komite sekreterini randevu yerinde görünce içim sızladı. Çünkü onu göreceğimi hiç sanmıyordum. Durağa gidip hemen otobüse bindim. ancak otobüse bindikten sonra oraya gelmesi ihtimali olan

diğer yoldaş aklıma geldi. O'nun hiçbir şeyden haberi yoktu ve gelirse polis ağına mutlaka takılacaktı. Birkaç saniyede karar vermek durumundaydım. Cemil yoldaşın polise randevuyu söylemiş olacağına ihtimal vermiyordum. Hata sonucu randevuyu yazmışsa onu yakalatmıştır diye düşündüm ve bir durak sonra otobüsten inerek tekrar randevu yerine yaklaştım. Çevrede Cemil'den başka tanıdığım kimse yoktu, yani gelebilir diye düşündüğüm yoldaş gelmemişti. Bunun dışında 2'li ve 3'lü gruplar halinde 4—5 grup insan vardı ki, polisten başkası olamazdı. Dikkati çekmemek için geriye dönmedim. İleriye doğru gidip otobüse ya da taksiye binerek uzaklaşacaktım. O ana kadar Cemil beni görmemişti. Yanından geçip giderken yan gözle baktım, o da beni gördü. Ancak ben hiçbirşey olmamış gibi yoluma devam ettim, adımlarımı hızlandırdım, ilk fırsatta bir taşıta binecektim. Birkaç metre daha gidebilseydim eğer...

İki yanımdan koluma giren iki kişinin arasında kaldım. Adeta avına pençesini atmış iki hayvan:

—Ge! bakalım nereye gidiyorsun?

—Size ne; siz kimsiniz?

—Bize mi soruyorsun, ha ha ha, sen bizi tanımadın mı yani?

—Hayır, nereden tanışıyoruz?

—Nasıl tanımazsın oğlum, bırak bu ayakları, biz kim olabiliriz yani.

—Nereden bileyim, bırakın beni...

—Numarayı bırak oğlum, bal gibi anladın. Biz polisiz.

—Olabilir, benim polislik bir işim yok.

—Hah hah haa... Adın ne senin?

—Adım Cevat Akgün.

—Hımm, kimliğin var mı peki?

—Elbette var.

—Ver bakalım kimliğini.

—Buyurun.

—Hımm, yürü bakalım.

Bir anda etrafımı 8—10 kişi sardı, kaldırıma bir polis minibüsüyle taksi plakalı başka bir aracın yaklaştığını fark ettim. artık yakalanmıştım. Etraftakiler neredeyse bayram ediyordu.

—Bu mu, bu mu?—

—Cevat mı geldi?

—Evet işte bu.

Polis birçok aranan insanı yakalıyordu. Ama bu kadar sevinmelerinin nedenini anlayamamıştım. Bir kıyıya çekerek hepsi bana sormaya başladı:

—Peki, Ahmet nerede lan, o da gelecek mi?

—Ahmet diye birini tanımıyorum.

—Oğlum bırak numarayı, her şeyinizi biliyoruz, Ahmet buraya gelecek mi?

—Öyle birini tanımıyorum.

—Bırak bu ayakları oğlum, onunla buluşman nerede?

—Ne buluşması, kimseyle buluşmam yok.

—Oğlum buluşmanı söyle, bizi uğraştırma. Sonra söylesen de fayda etmez ananı....riz. Adam uyanmadan söyle de işe yarasın.

—Dediklerinizden birşey anlayamadım. Bahsettiğiniz kişiyi tanımıyorum, kimseyle de randevum yok.

Ulan..ne, bizle dalga mı geçiyorsun?

Bu arada birkaç yumruk yedim ve sendeledim.

—Durun. Acele etmeye gerek yok ya, nasıl olsa elimizde. Oğlum bu adamı ver nasıl olsa vereceksin, boşuna vakit kaybetmeyelim.

—Söylediklerinizden hiçbir şey anlamıyorum.

—Anlamıyorsun ha... peki buraya niye geldin?

—Hiç dolaşıyordum,Geziyordum.

— .. ne, iyi biz seni gezdiririz. Yürü lan.

Birkaç tekme tokatla birlikte polis aracına bindirildim.

Nereye gittiğim belli, niçin gittiğim de belli. Ama operasyon nasıl genişledi, bana nasıl uzandı çözemiyorum. Cemil'in beni ele vereceğine hâlâ ihtimal vermiyorum. İzlenmiş olabiliriz. Cemil randevuyu yazılı yakalatmış olabilir. Randevuyu bilen bir iki kişi vardı, belki onlar söyledi. Durum çok karışık, son günlerdeki gelişmeler kafamda bir sır yumağı gibi dönüp duruyor. Polisler çeşitli sorularla beni şaşkınlığa uğratıp ağzımdan laf kaçırmamı bekliyorlar. Bir yandan da olayı kavramaya çalışıyorum. Olayı ne kadar kavrarsam o kadar lehime olur, davranışlarımı duruma göre ayarlarım. Ama hayır, hiç bir netlik yok kafamda, hiç bir şeyi de netleştiremiyorum. Başıma gelecekleri de biliyorum. Binbir çeşit işkence, hepsi ihanet yoluna girmem için, işkence, işkence, işkence; belki ölüm, belki ölümden de beter bir sakat kalma. 1. şubenin dal grupları çay, kahve ısmarlayıp, ifademize başvuracak değil. Camdan dışarıyı seyrediyorum:

İstanbul caddeleri her zamanki gibi kalabalık; belediye otobüsleri, dolmuşlar, taksiler, özel araçlar... araçların içi tıklım tıklım insan dolu, yollar da araç dolu. trafik sıkıştıkça çevreyi daha iyi gözlüyorum. Herkes bir yerlere işine gücüne yetişmeye çalışıyor. Her yaştan insanlar, her kılıktan insanlar, kadınlar, çocuklar. Çoğu ekmek parası peşinde yoksul insanlar. Öndeki mersedeste direksiyona kurulmuş şık bay metresinin koynundan yarım saat evvel çıktı belki, şimdi de emekçilerin alın terini gaspetmeye gidiyor, kasıla kasıla, gerine gerine; bütün araçları sollamaya çalışarak fıyakalı fıyakalı... Şu durakta bekleyen üstü başı pek de iyi olmayan orta yaşlı kadın acaba birazdan hangi resmi dairenin temizliğini yapacak? Şu durakta bekleşen insanların hepsi günlük işine mi gidiyor? İçlerinde mutlaka devrimciler de var. Kimisi belki gün boyu siyasi çalışmalarda bulunacak. Kimisi yeni yeni siyasi mücadeleye ilgi duyuyor olabilir. Kimisi faşizmin demir ökçesi altında iki büklüm olmuştur da, kıpırdamayı bile

aklından geçirmiyordur. Üzüntü, gerginlik ifadesiyle dolu birçok yüz görüyorum. Belki işsizler var, iş bulmak için akşama kadar çalmadık kapı bırakmayacaklar. Belki cezaevinde yakınları var, oraya ziyarete yetişmeye çalışıyorlar. Belki gözaltına alınan yakınlarından hiç bir haber alamayınca, acaba öldürüldüler mi diye endişe ediyorlar. Belki de bütün bunlardan hiç haberleri yok, varsa da önemsemiyor, kendilerini hiç ilgilendirmediğine inanıyorlar.

Şüphesiz bu kalabalıkta İstanbul şehrinin her türlü insanı var, ama hangisi ne durumda bilemem ki. Bilmek istemese soramam ki. İşte yarım saat evveline kadar Türkiye'nin her tarafına gidebilir,yurt dışına çıkabilir, dünyayı dolaşabilirdim. Ama şimdi mezar gibi bir Murat arabada etrafımda polislerle bu dünyayı belki de son defa seyrediyordum. Hayat ne kadar canlı gürül gürül akıyor, akacak. Şu anda bu yüzünü gördüğüm insanlardan ne kadar uzağım. Hiç birine birşey diyemem, elimle işaret edemem, sadece film seyreder gibi seyrediyorum onları. Onlar ise beni farketmiyor bile. Görenler gerçek durumu nasıl anlayabilir, üç dört arkadaş geziyor zannedebilirler pekala. Avcıyla avın, kasapla koyunun kol kola aynı arabada gittiği o hengamede kimin aklına gelsin.

Boğaz Köprüsünden geçiyoruz. Belki son olur diye düşünüp boğazı seyrediyorum iç çekerek. Trafik sıkışsa da 5-10 dakika seyredebilsem. Eskiden beri çok severim İstanbul Boğazı'nı, İstanbul'u, İstanbul'daki 24 saat durmayan yaşamı. Arap saçına dönen trafiği, yanmayan trafik lambalarıyla binmek ayrı, inmek ayrı maharet olan otobüsü, dolmuşuyla kesilen elektriği, akmayan suyu, toplanmayan çöpüyle; işlemeyen bozuk telefonlarıyla, lağım haline gelmiş Haliç'i, deniz kıyılarıyla; Galata köprüsündeki seyyar satıcıları, Eminönü iskelesindeki balıkekmekçileriyle, İstanbul'u İstanbul yapan ama yine de yoksulluk içinde yüzen işçileri, tüm emekçileriyle; bu emekçilerin iktidarında, onların elinde İstanbul'un nasıl bir

cennet olacağını düşünerek çok severim İstanbul'u. Ah trafik sıkışsa da 5—10 dakika daha seyretsem şu boğazı. Köprüyü dolduran araçlar, o araçların içindeki yolcular, özellikle şoförler, trafik polisleri ve de birlikte seyahat ettiğimiz insan avcılarının hiç biri benim gibi düşünmüyor şu anda. Herkes bir an evvel varacağı yere ulaşmak istiyor. Yanımdaki insan avcıları bir an evvel maharetlerini gösterip benden gereken bilgiyi aldıktan sonra operasyonu genişletmeyi, yüzlerce insanı toplamayı ve üstlerinden alacakları aferinleri, ikramiyeleri, terfileri düşünüyor. Bunun için dakikaları bile kıymetli; benim yakalandığımı kimse anlamadan bilgi edinip, yıldırım süratiyle operasyonu genişletmek ve bitirmek. Bundan da emin görünüyorlar ve zaferlerini görmek için acele ediyorlar. Bir ben varım o köprüde trafiğin sıkışmasını isteyen. Bir ben varım, varacağım yere mümkün olduğu kadar geç vararak biraz düşünmek isteyen. Herkes bir dakika evvel varmak istiyor hedefine, bense bir dakika bile olsa yol uzasa diye geçiriyorum içimden. Oysa yıllar aylar su gibi geçiyor, 5—10 dakika ne ki?

Çevre yolundan saptık. Gayrettepe'yi biraz biliyorum. Birkaç defa da binayı dışından gördüm. İçini bilmiyorum, ama tahmin etmek güç değil. Binlerce devrimci girdi çıktı ve onların niçin girdiğini, ne gibi muameleye uğradığı, sonra nasıl çıktığı ya da çıkamayıp öldürüldüğünü biliyorum. Heyecanımın arttığını hissediyorum. Kafamda kurduğum şeyleri durmadan durmadan değiştirliyorum, değiştirdikçe karıştırıyorum. Her düşündüğümün olumsuz, eksik bir yanı çıkıyor. Araba kapının ağzına gelip durmuş bile.

—İn bakayım lan...ne!!

İndim, adım adım başıma geleceklere yaklaşıyorum. Polislerin arasında giriş kapısını geçtik. Ard arda sert seslerle komutlar yağmaya başladı:

—Dur lan olduğun yerde!

—Gözbağı getirin.

—Gözbağı yok, çıkar lan ceketini.

—Ceketini başına geçir lan. Sakın bakayım demê, patlatırım gözünü haaa.

Biri kolumdan tuttu. artık hiçbir yeri hiçbir şeyi göremiyorum, bastığım yeri bile.

—Doğru gel laan!

—Sola dön lan.

—Dur!

—Üzerindekileri ver bakalım,

Üzerimdeki kimliği, cüzdanı, kağıtları ve paramı ilk yakaladıkları anda almışlardı. Üzerimde eski ve yeni evimin anahtarları, bir paket sigara ve çakmak vardı, onları çıkarıp verdim.

—Başka bir şey yok mu lan?

—Hayır.

—Ayakkabı bağlarını çıkardın mı lan? Ayakkabıma eğilince hatırladım. Ayakkabım bağsız cinsdendi.

—Ayakkabım bağsız dedim. Biri koluma girdi.

—İmzala şu kağıdı lan!

—Ne imzası?

—Üzerinden çıkanları yazdık lan, çıkarken alacaksın, işte, imzala şurayı.

Acaba çıkabilecek miyim, bana bu kağıdı ne için imzalatıyorlar?

—Gözümü açın, neyi imzaladığıma bakayım.

—Bak lan ibne, bak.

Birkaç tekme yumrukla birlikte gözümü açarak masadaki kağıda bakmama izin verildi: adım, soyadım ve üzerimden çıkan bir iki eşyanın yazılı olduğu ve teslim alındığına dair bir kağıttı, kağıdı imzaladım. Kolumu tutan bağırdı:

—Hadi bakalım yürü.

—Yavaş, merdiven ineceksin.

—Çabuk yürü lan...ne.

—Dur, sola dön, yürü...

20—30 adım yürüdükten sonra sağımda bir kapı açıldı, içeri girdik. Ortalıkta çıt yok. Sadece ayak sesleri, bir de kalbimin atışlarını duyuyorum ve hafiften titrediğimi hissediyorum. Yıllardır üzerine birçok kitap okuduğum; konuştuğum, yazı yazdığım ve yakalanmasam şu anda hakkında yazı yazmakta olacağım olayla yüz yüzeyim. Bu deneyi yaşamaya başlayacağım, saniyeler var başlangıca. Ben ise olayı hâlâ kavramış değilim. Başlangıcını biliyorum, birkaç gün öncesini biliyorum, ama kendimle ilgili gelişmeleri hiç bilmiyorum. Ne söyleyeceğim: Kafam alt üst, hâlâ kafamda bir çözüm yolu bulamadım. Kafamda çeşitli seçenekler cirit atarken biri yanıma geldi.

—Komünist misin lan sen?

—Bilimsel sosyalist görüşleri benimserim.

—Ne ne, ..neye bak, hangi örgüte bağlısın.

—Herhangi bir örgütle bağım yok.

—Bağın yok mu?

—Hayır.

—Hah ha ha, boş ver, şimdi pişman mısın onu söyle.

—Pişmanlık duyacak bir iş yapmadım.

—Nee, pişman değilsin haa...

Diğer polislere seslenerek:

—Buna bakın ya, bu ..ne hâlâ pişman değilmiş.

Bir anda birkaç çift ayak sesi duydum. Koşa koşa geliyor ve her biri soruyu tekrar edip birkaç tekme ve yumrukla etrafıma toplanıyordu:

—Nee, pişman değil miymiş?

—Pişman değil misin lan!

—Demek pişman değilmiş haa!

—Vay ..ne vaay!

Yumruklar ve sorular kesildi, birtek ses sordu:

—Gerçekten pişman değil misin laan?

—Bugüne kadar pişmanlık duyacak bir iş yapmadım,

yasalar önünde suç teşkil edecek bir davranışım yoktur.

—Bırak bu numaraları oğlum, biz her şeyi biliyoruz. Senin neleri bildiğini de biliyoruz. Sana sorduğumuz sorulara doğru cevap verirsen bir tek tokat yemeden, bir tek kötü söz bile duymadan buradan hemen çıkarsın. İyi halden dolayı da az ceza yersin. Biz de insanız, kimseye kötü muamele yapmak istemiyoruz. Ama görevimiz suçluları yakalamak, devlet bunun için bize maaş veriyor. Sizin fikriniz bizi ilgilendirmez, doğru olabilir ama yasalara göre çalışmanız ve örgütlenmeniz suç olduğuna göre bunun cezasını çekeceksiniz. Bildiklerini anlat, sapasağlam git. Birkaç yıl cezaevinde yatar çıkarsın. Hayata devam edersin. Yoksa başka türlü davranırız, sonuçta gene bildiğini anlatırsın. Ama bizi boşu boşuna yorarsın, kendi vücuduna da yazık olur... tamam mı?

Bu başka türlü davranmak sözünün ne anlama geldiğini çok iyi biliyorum. Hâlâ ne söylemem gerektiğini düşünüyorum, heyecanlanıyorum ve sıkıştığımı hissettim. Bir iki dakika da olsun düşünürdüm. Araya başka bir ses girdi:

—Ahmet nerede?

—Öyle birini tanımıyorum.

—Sen nerede oturuyorsun?

—Kendi evim yok. Tuvalete götürür müsünüz, çok sıkıştım.

—Dur dur, bırak şimdi tuvaleti, birazdan gidersin. Şimdi bizim anlattıklarımızı dinle de sorularımıza cevap ver.

Aynı ciddi, kendinden emin ses düzgün bir şekilde ve suni, mümkün olduğu kadar babacan, yumuşak bir edayla konuşmasını sürdürmeye başlıyor:

—Bak oğlum bize kurnazlık sökmez, her şeyi biliyoruz, sana da anlatacağız göreceksin. Şimdiye kadar kimse buradan konuşmadan çıkmadı. 1 saat, 2 saat direnirsin, ama 45 gün direnemezsin. 45 gün geçer, 45 daha uzatırız, 90 gün hiç dayanamazsın. Farzet dayandın. cezaevine gidersin. İki gün sonra yeniden alırız, bir ay yine burdasın.

Tabii burdan sağ çıkarsan...

Kaba bir ses araya girdi:

—Konsey kim oğlum, konsey 10 kişiyi astı, burada ölenin sayısını biz bilmiyoruz, tamam mı? Burada olup biteni kimse soramaz.

Öteki kaldığı yerden devam etti:

—Tabii burası böyle, ama laftan, iyilikten anlamayana. Efendice laftan anlayan bir tek kötü söz bile duymadan çayını, sigarasını içer, sıcak yemek veririz, kısa zamanda cezaevine gider. Artık biraz da cezaevinde yatacaksın, bu kadar suç işlediniz, değil mi? Ama laftan anlamayan bize zarar vermez, kendine yapar. Sonra pişman olursun ama iş işten geçer. Bak şimdiye kadar burdan kimler geldi geçti, biz neleri gördük ama kimse konuşmadan çıkmadı. Sen ..... örgütü lideri....'ı tanır mısın?

—İsmen tanırım, gazetelerden okudum ama yakından tanımıyorum.

—Hah işte o geldi, akıllı adam, baktı her şey bitmiş, 30 sayfa kendi eliyle yazılı ifade verdi, efendi efendi gitti. Peki ..... örgütünden ....' tanır mısın?

—İsimlerini duymuşluğum var, ama yakından tanımam. Örgütsel çalışmalarını da var mı yok mu bilemiyorum.

—Bilirsin, bilirsin. Neyse, onlar da buradan geçti, hepsi bülbül gibi anlattı neticede. Peki Cemal Güner'i tanır mısın?

—Evet.

—Nereden tanıyorsun?

—Okul arkadaşımdır.

—Ergun Candan'ı

—Onu da tanırım, o da okul arkadaşımdır.

—Cengiz Tenekeci'yi?

—Tanırım, dernekte birlikte çalışmıştık.

Bunun gibi birkaç isim daha saydılar, sonra:

—Peki bu adamlar nerde şimdi?

—Hiç bilmiyorum, 4—5 yıldır hiç birini görmedim.

—Bal gibi bilirsin oğlum, bunlar sizin örgütün adamları ve şu anda elimizde. Hepsi herşeyi anlattı. Sen blöf yapıyoruz zannediyorsun daha değil mi? Bak anlatalım da dinle.

Bir başka ses sert girdi:

—Bırakın ya ne çene yoruyorsunuz daha, yatırım ...neyi, bülbül gibi anlatsın, bu laftan anlamıyor.

Ciddi sesin sahibi devam etti:

—Durun durun, acele etmeyin nasıl olsa elimizde. Bu akıllı adama benziyor, biraz konuşalım da herşeyi anlatacak; sormadıklarımızı bile söyleyecek. Öyle değil mi oğlum?

—Bu işlerle hiç bir ilgim yok.

—Hah hah haa, dur dur biraz dinle! Ve aynı ciddi ses örgütün kuruluşu, gelişimi ve bugünkü durumu üzerine bildiklerini özetliyor: Mümkün olduğu kadar yer, tarih ve kişi isimlerini, kod isimlerini vermeye çalışıyor, ele geçirdikleri çeşitli parti yayınlarından söz edi-yor. Ve sözü bana getiriyor:

—Sen ..... tarihinde, ... ayı içinde ...."de yapılan toplantıya katıldın. Bu toplantıya genel sekreter katılmadığı için açış konuşmasını yaparak toplantıya başkanlık ettin ve bu merkez yönetim organına şu kişilerle birlikte seçildin. Bu dönemde şu organlarda şu şu çalışmaları yaptın. .... tarihindeki toplantıya katılanlardann bildiğimiz isimler şunlar: (isimleri okuyor). Yine... tarihindeki toplantıya sen ve şunlar (yine bazı isimler) katıldı. Bu toplantıda yine merkez yönetimine seçildin ve şu alanlarda şu kişilerle birlikte çalıştın. Tamam mı? Dur daha bitmedi geçen hafta ... günü ... saatde sen, Cemil ve Ahmet buluştunuz; konuştuğunuz konular şunlardı: (birçok konu ve gelişme, ayrıntılarıyla). Bu konuşmalardan sonra Ahmet Cemil'e ...TL para verdi ve sen Cemil'le biri .... günü biri de bugün olmak üzere iki buluşma tesbit ettin. Ancak birinci buluşmaya gelmedin.

Birkaç ses birden konuşmayı kesti:

—Ha o gün niye gelmedin lan?

—..ne kaç saat seni bekledik, niye gelmedin?

—Ağaç olduk lan orda.

—Benim kimseyle herhangi bir buluşmam yoktu.

—Bırak artık lan numarayı.

Konuşma kaldığı yerden devam etti:

—Neyse o önemli değil, artık yakalandı. Birinci buluşmaya gelmedin, ama bugün geldin ve yakalandın. Şimdi iyi dinle: Sen TKP(B) üyesi, ... ve ... komitelerinin de başısın, örgütün ikinci adamısın. Şimdi birincisi kendi evini, ikincisi Ahmet'in evini göstereceksin. Üçüncüsü bütün örgütü biliyorsun bunları vereceksin. Şu bölgelerin (çeşitli iller sayarak) yöneticileri kimler, evleri nerede, buluşmaları ne zaman, yayını nerede basıp dağıtıyorsunuz, yurt dışı ilişkileriniz ne, hepsini söyleyeceksin... Tamam mı?

Münasebetsiz bir ses araya girdi:

—Karın ne iş yapıyor senin?

—Karım yok, bekarım.

—Bekar mısın, bırak lan..ne bu yaşta bekar olunur mu, sen devrim nikahlısındır oğlum.

Ciddi ses yeniden başladı:

—Oğlum, nikahsız da olsa evlisindir, söyle de karına haber verelim. Ona birşey yapmayız korkma, sana çamaşır ve para getirir, görüşürsünüz.

—Hayır bekarım.

—Bırak bunları yaa. Bak sana herşeyi anlattık. Bizde blöf yok. Artık sen başla bildiğini anlatmaya tamam mı?

Bütün bu konuşmalar olurken hem dikkatle dinlemeye ve durumu kavramaya çalışıyorum, hem de kendi kafamda en uygun cevabı düşünüyorum. Sorgucular bunun farkında, düşünmeme fırsat vermemek için sürekli ve ani sorularla zihnimi dağıtmaya ve şaşkınlıkla ağzımdan laf almaya uğraşıyorlar. İşin içinden çıkılacak gibi değil.

Anlattıkları (x) büyük ölçüde doğru ama bunları nasıl öğrendiler? Hele kendi yakalanışımı hâlâ kavrayamadım, daha doğrusu hâlâ inanamıyorum. Cemil Yoldaşın anlatacağına hiç inanmıyorum. Daha önce yakalanan adamlar konuşmuş olabilir. Ancak onların bilgileri kısıtlı ve eski, sonraki gelişmeleri bilmeleri imkansız. Bu konuda bilgisi olan iki veya üç kişi var, onların da konuşacağına hiç inanamıyorum. Bu iki-üç kişiden biri Cemil. Olsa olsa ilk bilgilerden sonra polis örgütü çözemeyince bazı yoldaşların izini bulmuş ve onları izlemiş olabilir. Özellikle Cemil'le son buluşmamız kalabalık bir yerde olmuştu. Gerçi dikkatli davranıyorduk ama, o kalabalıkta basit bir dinleme tekniğiyle bizim konuştuklarımızı dinlemiş olabilirlerdi. Çünkü öyle ayrıntılar vardı ki, ben bile önemsiz olduğu için unutmuştum. Bunları Cemil anlatmış olamazdı. Bizi mutlaka izleyip dinlemişlerdi. Bir anda paniğe kapıldım. Çünkü bu olmuşsa bir-iki gün içinde birçok yoldaşı toplayıp getirirlerdi. Sarsıldım. Örgütsel yapımız çok ciddi bir çöküntüye uğrama tehlikesiyle karşı karşıya idi. İyice sıkıştığımı hissettim. Belli ki heyecandan ve durumu tam kavrayamamaktan ötürü oluyordu.

—Tuvalete götürecektiniz, çok sıkıştım.

—Bırak lan tuvaleti, sen anlatmaya başla da gerisi kolay oğlum. Sen önce sorularımıza cevap ver, haydi başla artık.

—Anlattıklarınız doğru olabilir, ancak benim bu konulardan hiç bilgim yok. Bahsettiğiniz kişilerin çoğunu belirttiğim vesilelerle tanıyorum, ama kendilerini dört—beş yıldır görmüş değilim. Kendileriyle hiç bir yasa dışı örgütsel ilişkim olmadı. Şu anda da örgütsel çalışmaları ve ilişkileri nedir bilmiyorum. Benimle ilgili olarak söylenenlerin tümü yanlıştır, asılsızdır. Ben sol fikirleri benimserim ama, herhangi bir yasa dışı örgütle hiçbir ilişkim olmadı. Bu nedenle sorduklarınızı cevaplamam olanaksız.

—Ne! İlgin yok mu?

—Bilmiyor musun?

—..neye bak, hâlâ bizle dalga geçiyor.

—Bu tatlı sözden anlamıyor ya, günah gitti bizden,yeter artık ne yalvarıyorsunuz. Yatırın da başlayalım, o bize yalvarsın.

—Öyle mi oğlum ne diyorsun, yatırçlım mı?

—Durun ya, akıllı adam bu, dayak yemeden anlatır.

—Anlatırsın değil mi oğlum?

Sesim çıkmıyor, vereceğim cevabı düşünüyorum. Daha doğrusu başıma gelecekleri ve neler olacağını... Kısmen kabul etsem fazla işkence görmeden çıkar mıyım? Hayır hayır bu doğru değil; kısmen kabulun sınırını nasıl çizeceğim; bir kere inisiyatifi kaptırdın mı işin bitti demektir. Kendin defalarca söylemedin mi, militanlarla konuşmadın mı. Onlara: "Yoldaşlar, işkencede biraz bilgi verip ya da nasıl olsa biliyorlar diye düşünüp polisin bildiklerini kısmen de olsa doğrulamak yanlış bir tutumdur. Birincisi, geri adım attıktan sonra durmak çok zordur. Geri adım attıkça polis yüklenir, yüklendikçe geri adım atarsın. Sonunda bir bakarsın ki ihanet batağındasın. İkincisi, polis birçok şeyi bilebilir ama emin değildir, onun bildiklerini doğrulamak devrimcilerin görevi değildir." demedin mi Yine bu konudaki tartışmalarda bazı yoldaşların "zor durumda kalınca, inkarın faydası yoksa örgüt üyeliği kabul edilebilir. Bu durumda yurt dışındaki ya da ölmüş yoldaşlardan birinin ismini vermek gerekebilir. Her kademedeki yoldaş bu konuda hazırlıklı olmalı" önerisini getirdiğinde buna şiddetle karşı çıkıp, "böyle birşey olamaz, biz yoldaşlara bir yandan mücadeleyi, düşmanı; bir yandan da kaçacak yolu gösteremeyiz. Komünistlerin, devrimcilerin onlarca yıldır tespit edilen ilkelerden ödün vermesi doğru olmaz. Devrimci olmak, komünist olmak onurla kabul edilebilir. Ama yasadışı bir örgüt üyesi olmak ve bu konuda kısıtlı da olsa bilgi vermek, polisin elindeki bilgileri doğrulamak yanlıştır" dememiş miydin. Yoldaşların çoğunun görüşü de aynı değil miydi?

— Yine işkencede tavır konuları tartışılırken defalarca "yoldaşlar, sık sık devrimci yoldaşlarımız faşistler tarafından kaçırılıyor ve akıl almaz işkencelerde öldürülüyorlar. Bu insanlar polisteki maddi işkencelere niye dayanamasın? Şartlar ne kadar kötü olursa olsun devrimci militan ne için direnmesi gerektiğini bilmeli, bunu aklından çıkarmamalı, bilincini ve onurunu diri tutmalı. Bundan sonrası zordur belki ama olanaksız değildir. İşte dünya devrimci hareketinden örnekler: J. Fuçik'ler, partizan Tanya'lar, Vietnamlı kahramanlar, işte Türkiye devrimcilerinden örnekler, işte Partimizden... yoldaşlar günlerce kaldılar, bir tek kelime kabul etmediler. Komünist militan böyle olur.

"Bütün buna rağmen, yoldaşlar, tedbiri de elden bırakmıyalım. Bir yoldaşın yakalandığını öğrendiğimizde kesin bilgi alana kadar o yoldaşın bildiği tüm yerleri, ilişkileri korumaya alalım. Unutmayalım ki dünya devrimci tarihinde ihanetin de, çözülmelerin de ne yazık ki bir çok örneği var. Belki yoldaşımız konuşmaz ama başkalarının verdiği bilgiyle izlenir; polis onun çeşitli ilişkilerini bilebilir. Bundan ötürü çok dikkatli ve tedbirli olmalıyız. Yakalanan yoldaşlar bir tek kelime konuşmamalı, dışardaki yoldaşlar ise her şeyi polis öğrenmiş gibi tedbir almalı ve olayın gelişimi hakkında bilgi edinip ilgili organları ve yoldaşları bilgilendirmelidir. (...)" gibi konuşmalar yapmamış mıydım?

Daha bir çok şey aklımdan gelip geçiyor. Hiç ilgisiz şeyler de var. Bana yıllar gibi uzun gelen, yıllardır başımdan geçen bir çok olayı film şeridi gibi, ama düzensizce çeşitli filmlerden kopan parçaların gelişigüzel monte edilmişini seyrediyor gibiyim. Ne kadar zaman geçti bilmiyorum ama geçen zaman ancak saniyelerle ölçülebilirdi. Sert bir ses bana somut durumumu hatırlattı:

— Cevap versene lan, anlatacaksın değil mi?

— Hiç bir şey bilmiyorum.

— Manyak mısın sen bee. Anlattıklarımızı dinlemedin mi? Seni camiden mi getirdik oğlum... İstanbul'da milyonlarca adam var. Niye seni getirdik? Artık her şey bitti

oğlum, film koptu. Her şey bitti, herkes bildiğini anlatacak. Yakalanmasan iyiydi, devam ederdin ama yakalandın, gerçekçi ol. Kendini ezdirme, hakaret ettirme. Bütün bildiklerini anlatıp rahatlayacaksın, herşey bitti!

—Tamam mı lan, bu işlerde börek de var, kürek de. Bugüne kadar böreği yediniz. Yenseydiniz ne ala, ama yenildiniz. Şimdi de küreği yiyeceksiniz. HERŞEY BİTTİ! TAMAM MI? Anlat bakalım şimdi.

Herşey bitti mi? Bana örgütle, kimi yoldaşlarla ilgili birçok bilgi verildi; çoğu da ayrıntılarıyla birlikte doğru. Herşey bitti mi gerçekten? Bir iki gün içinde birçok yoldaş yakalanacak mı? Herşey ne demek peki? Benim yakalanmam mı? Ben yakalanmasam herşey bitmeyecekti. Peki polisin dediğine göre ben yakalanınca niye herşey bitsin? Herşey ben miyim? Benden önce yakalananlar herşey değildi, benden başka yakalananlar olsaydı yine herşey bitmeyecekti. Peki ben yakalanınca niye herşey bitiyor? Herşey benle mi başladı ki, benle bitsin? Ayrıca niye ben yakalanınca bitsin?

Hayır hayır. Herşey bitmedi, hiçbirşey de bitmedi, tersine herşey yeni başlıyor. Sınıf mücadelesi acımasızca sürüyor ve sınıf mücadelesinin çok farklı bir alanında, yani çok özel bir alanda, polisin elinde mücadelemiz sürüyor. Benim için herşey yeni başlıyor. İşte kavga alanı, işte binlerce devrimcinin girdiği sınav. Ben de giriyorum,yakalanmamla birlikte sınav başladı bile. Her biri bir yıl gibi gelen bu saniyeler, dakikalar içinde soğukkanlılığımı korumuş, sorgucularımı tahrik etmemiş, ama geri adım da atmamıştım. Kişiliğimi ve onurumu çiğnetmemiştim. Hiçbir şeyi kabul etmemeliydim, etmeyecektim. Herkes ne derse desin, polis ne kadar çok şeyi bilirse bilsin, ve daha kimler yakalanırsa yakalansın, artık beni fazla ilgilendirmemeli. Her şeye rağmen direnmeliyim. Sınıf mücadelesinin bu çok özel alanından galip çıkmalıyım. Artık komünist harekete, inançlarıma, düşüncelerime, geçmişime, ağzımdan çıkan sözlerime layık olmalıyım. Olmalıyım değil, olacağım. Olacağım,

başka seçenek yok! Başka seçenek ölümden beter ihanet yolu, hayır bu yola girmeyeceğim.

Sert bir ses yine beni kendime getirdi:

—Uyuyor musun oğlum, başlasana anlatmaya...

—.....

—Cevap versene lan, başla anlatmaya bakayım.

—Sorduğunuz sorularla ilgili birşey bilmiyorum. Benim bu örgütle de başka bir yasa dışı örgütle de ilişkim yok. Sizin yanlışınız var.

—Bırak artık bu numarayı. Son defa soruyoruz; anlatacak mısın, yoksa yatıralım mı?

Daha konuşuyor musunuz ya, boşu boşuna vakit kaybetmeyelim. Yatırın ibneyi.

—Yatıralım mı oğlum?

—Siz bilirsiniz, dedim.

Bir anda sekiz-on kişi birden üstüme çullandı, her birinden ayrı çığlık çıkıyordu ve her biri tekme tokat girişmişti. Gözüm bağlı olduğu için hiç bir şey göremiyordum. Adeta azgın hayvanlardan çıkan böğürtüler kulak zarımı patlatıyordu. Bu, insan sesi olduğu güçlükle anlaşılan çığlıklarla bana hem soru soruyor, hem hakaret ediyor, hem de tekme tokat üstüme çullanıyorlar. Kişi sayısını sadece seslerdeki farklılıklardan tahmin edebiliyorum. Gözüm kapalı olduğu için vücudumun neresine, kim nasıl vuruyor farketmem olanaksız. Tepeden tırnağa her tarafım acı içindeydi, daha doğrusu neremin acıdığını bile anlayamıyordum. Sık sık dengemi kaybedip yere düşüyordum. Son defasında kaldırmadılar, ayağıma falaka kayışını geçirdiklerini farkettim. İki üç kişi falakayı tutup ayaklarımı iyice kaldırdılar. Belim, bacaklarım havadaydı, sadece sırtımın üstünde yere dayanıyordum. Çıplak ayaklarıma sopa inmeye başladı. Art arda aynı şiddette ve aynı aralıklarla adeta otomatik bir makina çalışıyordu. Bir saatin sarkacı gibi düzenli, ritmik bir vuruş devam ediyordu. Sopanın ayağıma her inişinde müthiş acı duyuyor ve can

havliyle kıvranıyordum. Daha önce iki defa karakolda sağlam falaka yemişliğim vardı. Bu nedenle falakaya alışkanlığım vardı ve kolaylıkla dayanacağıma inanıyordum. Ama dayanmak o kadar kolay değildi, müthiş bir acıyla kıvranıyor, vücudum bilinçsizce adeta zıplıyordu. Avazım çıktığı kadar bağırıyordum. Aslında bağırmayabilirdim. Ama yakalanmadan birkaç ay önce işkenceden geçmiş bir yoldaş bağırmanın iki yönden yararı olduğunu, hem insanın daha az acı hissettiğini hem de işkencecileri tatmin ederek hızlarını kestiğini söylemişti. Benim de aklım yatmıştı. Bu nedenle gücüm yettiğince bağırıyordum. Sonradan bağırdığıma çok pişman oldum, nedenini ileride yazacağım.

Ben çığlık atıp vücudum zıpladıkça işkenceciler bağrışıyorlardı. Bir ikisi kollarıma ve göğsüme ayaklarıyla sıkıca bastılar, ağzıma pis bir bez tıkadılar, yine bağırıyordum ama sesim çok az çıkıyor. Sorular, bağrışmalar aralıksız sürüyor:

—Evin nerede lan?

—Karın nerede çalışıyor?

—Konuş lan ibne!

—Ahmet nerde, Ahmet'le buluşman ne zaman?

—Ahmet'in evini söyleyeceksin!

—Herşeyi biliyorsun, herşeyi söyleyeceksin!

—Bütün örgütü vereceksin!!

—Militanlara öğüt vermek kolay, değil mi, kolaysa dayan bakalım ibne...

Kendi kendime 'merak etmeyin, işte dayanıyorum ve dayanacağım' diyorum, ama acıya dayanmak kolay değil. Sorunu hâlâ kavramış da değilim. İşkenceciler bilinçli, deneyli ve sistemli. Bana birçok şey anlattılar, ama bunları nereden ve nasıl öğrendiler hâlâ hiç bir fikrim yok. Bunu çıkartabilsem rahatlayacağım. Mutlaka izlemişlerdir diyorum ama izleselerdi bana evimi sorarlar mıydı? Belki izlediler ama kaybettiler, çünkü bu konuda dikkatli

davranıyordum. İşkenceciler şimdiye kadar elde ettikleri bilgileri parça parça bana aktarıp moralimi çökertmeye ve beni konuşturmaya çalışıyor. Belki ben konuşursam diğerlerinin söylemediklerini de söylerim, ya da onların yalan söylediklerinin yerine doğrusunu söylerim. Herkes konuşmuş bari biraz da ben anlatayım dediğin an iş bitti. Çünkü herkes aynı kafayla biraz anlatsa bu birazlar arta arta ve birleştirildiğinde epey çok oluyor ve geriye çok az şey kalıyor. Polisin istediği de bu; artık o noktadan sonra aynı kafada bir başkası o çok azı da söylemekte mahzur görmeyince polis amacına ulaşıyor. Hayır dayanacağım, dayanmak zorundayım. Sopanın ayağıma inişini saymaya çalışıyorum. Bir yandan da sordukları sorulardan bilgi derecelerini ve kaynaklarını çıkartmaya çalışıyorum.

—Dün komite toplantısını nerde, kimlerle yaptınız laan!

—Evini vereceksiin!

—Ahmet'in evi nerdee?

—Karın nerde çalışıyor?

—Bütün örgütü biliyorsun, bütün örgütü vereceksin!

Seslerin soruların ardı arkası kesilmiyor. Her soru kulaklarımı patlatıyor ve kafama sopa gibi iniyor sanki. Bu seslerin insan sesiyle benzerliği çok az. Güya sopaları saymaya çalışıyordum, kaça kadar saydım ne oldu hiç bilmiyorum. Acı içinde kıvranırken unutmuşum. Bağıracak gücüm kalmamıştı, ayağıma inen sopaların acısını duyuyor, anlıyordum ama kılımı kıpırdatacak gücüm kalmamıştı. Sadece derin derin soluduğumu farkediyordum. Konuşmalar sürüyordu:

—Noldu lan buna, hiç sesi çıkmıyor.

—Bayıldı herhalde.

—Ne bayılması, ibne numara yapıyor.

Sopanın ucunu ayağımın altına kazır gibi sürtüyorlar ve kanı dağıtıyorlar. Müthiş bir acı duyuyorum.

—Cevaat, Cevaaat.

Hiç sesimi çıkarmıyorum, hem çıkarmak istemiyorum,

hem de çıkaracak durumda değilim. Ölü gibi yatıyorum ve derin derin solu-yup duruyorum.

—Cevap versene lan ibnee! Bırak numarayı.

—Dur dur, ben ona numarayı gösteririm.

Aniden şiddetle sopalar ayaklarıma ard arda inmeye başladı, tekmeler yağdı. Hiç sesimi çıkarmadım. Falakayı bıraktılar, ayaklarım yere düştü, bağrıştılar:

—Kalk lan ayağa...

—Kalksana laan!

Kıpırdayacak halim yoktu, hiç cevap vermedim. Saçlarımdan tutup sürüyerek bir yere götürdüler. Hafif bir serinlikle rahatladım, kendime gelmeye başladım. Yerde yatıyordum, işkenceciler kalın bir hortumla ve kovayla üzerime su döküyorlardı. Biraz kendime geldikten sonra hortumu başıma tuttuklarını farkettim. Başım buz gibi su altında kaldıkça kendime gelmiştim. Öyle bir an geldi ki kendim zıplamak zorunda kaldım ve birkaç hamlede ayağa kalktım. İşkenceciler de bunu görünce neşelendi:

—Haah aferin, kalk bakalım.

—Dur biraz daha yıkayalım

—Tamam gel bakalım.

Biri kolumdan çekerek götürmeye başladı. Gözüm devamlı bağlı olduğu için hiçbir şey görmüyordum. Yine aynı odaya getirildim.

—Ooo, aferin, daha sapasağlam.

—Zıpla laan!

—Zıplasana laan!

Zıplatarak ayağımın kan toplamasını engelleyecekler ve işkenceye devam edecekler. Bunu daha önceki deneylerimden çok iyi biliyorum. ayağımdaki acılardan ötürü, bırak zıplamayı, ayakta zor duruyorum. İşkenceciler bunun üzerine yanıma yaklaşıp ayaklarıma üstten sopayla vurarak beni zıplatmaya çalıştılar. Ama zıplayamıyordum. Bunun üzerine ayaklarıyla ayaklarımın üstüne basıp iyice

ezmeye başladılar. Duyduğum acı falakadan daha zor ve dayanılmazdı. Kıvranarak dengemi kaybettim ve yere düştüm. Duvara yanaştırdılar, ayaklarımı bisiklet pedalına basar gibi duvara vurmamı istediler. Bir müddet vurmaya çalıştım, sonra ayağa kaldırdılar. Ciddi ve ağırbaşlı sesin sahibi konuşmaya başladı:

— Bak görüyorsun bunlara dayanamazsın, enayllik edip bizi boşuna yorma, tamam mı? Anlatacak mısın, yoksa şiddeti arttırarak devam edelim mi?

— Hiç birşey bilmiyorum, benim ilgim yok.

— Oğlum hâlâ boşu boşuna inat ediyorsun. Sana neler anlattık unuttun mu, bunları biz uydurmadık, sizin adamlar söyledi, doğru olduğunu sen de biliyorsun. Merak etme seni hepsiyle yüzleştireceğiz, kendin de göreceksin ama iş işten geçecek.

— Benim bu işlerle ilgim yok. Herhangi bir örgütle ilişkim yok. Birkaç gün bekleyin anlayacaksınız.

— Ne! birkaç gün bekleyelim mi? İbneye bak, zaman kazanıp buluşmaları geçirmek, dışardakileri uyandırmak istiyor. İbneye bak, uyanıklık ediyor. Çocuk mu kandırıyorsun oğlum.

Yakalandığımdan buraya gelene kadar yarım saat ancak geçti, yarım saat de burada geçmiş olsa 1 saat eder. Yarım saat sonra Ahmet'le buluşmam var. Akşama yine buluşmam var, daha doğrusu ben onun nerede olacağını biliyorum. Gerekirse gidip bulacaktım. Evini de biliyordum, ancak son bilgilerden sonra evinde kalmıyordu. Hiç birimiz de evine gitmiyorduk. Benim evimde dünkü toplantıdan sonra kalan iki yoldaş vardı. Evi terkettiklerini de sanmıyordum. Bir an evvel zaman geçsin istiyorum, geçsin ki yakalandığımı anlasınlar, ona göre tedbir alsınlar. Polis de artık bu işlerin uzmanı, kimsenin haberi olmadan yeni bilgiler alıp bastırmak istiyor!. Geçen her saniyenin aleyhine olduğunu biliyor ve bir tek saniye bile kaybetmek istemiyor. Yine bir an evvel beni teslim alıp,

kendimi iyice dağıtıp, dökülmemi sağlamaya çalışıyor. Onlar iyi biliyor ki çözülme başladı mı çorap söküğü gibi gerisi gelir. Maddi ve manevi bütün yöntemleriyle kendi üzerimdeki inisiyatifimi kırmaya, bilincimi, irademi şoke edip ipin ucunu kaçırmamı sağlamaya çalışıyorlar. Sürekli sorular, sürekli konuşmalar, hakaretler, öğütler ve maddi işkence. Düşünmem için bir saniye bile bırakmıyorlar.

—Evet, tamam mı, devam mı?

—Hiç bir şey bilmiyorum!

—Yatırın bu ibneyi, bununla konuşmak boşuna, insan değil bu ibne, hayvan gibi dayak istiyor.

Yine falaka başlıyor. Daha ince sopayla daha yavaş vuruyorlar ama, kan toplamaya başlayan ayağım öncekinden daha çok acıyor. Düzenli, sistemli, saat sarkacı gibi sopa ayağıma iniyor. Benim bağırtılarım onların sorularına karışıyor!

—Ahmet'i vereceksin!

—Evini vereceksiin!

—Bütün örgütü vereceksiin!

—Karın nerede?

—Ahmet'in evi nerdee?

—Örgütün silahları nerdee?

Gerisi hep aynı. Sorular, sopa sesleri, sorular, can acısıyla attığım çığlıklar... hepsi birbirine karışıyor. Müthiş acı duyuyorum. Bu acıya dayanabilecek miyim, ne zamana kadar dayanacağım? Evime götürsem, evde iki yoldaş vardı. Akşam geç yatmıştık, şu anda belki uyanmadılar bile, belki kahvaltıya başladılar. Ev konusunu çok soruyorlar, çünkü mutlaka kaldığım bir yer olması gerekir. Ama ne yapabilirim? Ahmet'in evini biliyorum, o evinde kalmıyordu ama eve götürsem bir defa Ahmet'i tanıdığımı kabul edecektim. Ondan sonra sorular daha da artacaktı. Ayrıca çevreden polis yeni bilgiler toplayabilir, yeni, aklıma gelmeyen sonuçlara ulaşabilirdi. Evde unutulmuş bir belge,

komşulardan alacağı bilgiler vb. vb. Ayrıca Ahmet bir tedbirsizlik edip evine gelebilirdi.

Boşaltılmış olan bir iki ev daha vardı, bildiğim. Onları vermeyi düşündüm. Ama bunlarda da aynı sakınca vardı, çünkü evde kalıyorum deyince ister istemez ev sahibini tanıdığımı kabul edecektim. Bu da yeni soruları getirecekti: Nereden tanıyorsun? Şimdi nereye taşındı? nerede çalışıyor? vb. Ev sahipleri yakalanmasa bile deşifre olacaklar ve polis onların da peşine düşecekti. Bu ise bir sürü insanın daha boşu boşuna polis tarafından toplanmasına yol açabilirdi. Hayır, boşaltılmış bile olsa kimsenin evini veremem. Falaka devam ediyor; sorular bağırtılarıma, bağırtılarım sopanın ritmik sesine karışıyor. Ne kadar dayanacağım? Sonuna kadar dayanmam gerekir, dayanabilecek miyim? Canım ne kadar da tatlıymış!

Yine sesim soluğum kesiliyor, sadece nefes aldığımı hissediyorum. Etrafımda konuşulanları duyuyorum, ama rüya mı gerçek mi, nerdeyim, ne yapıyorum, ne yapmalıyım hiç bilmiyorum. Sesler birbirini bastırarak devam ediyor:

—Cevap versene laan!

—Bırak numarayı oğlum!

—Duyuyor musuuun!

—Numarayı bırak da cevap ver laan!

Hiç çıtım çıkmıyor, bir kez daha soğuk su banyosuna. Yine önce hafif rahatlıyorum, su şarıl şarıl akıp yüzüme vurdukça kıpırdanıyorum ve irademin dışında ayağa kalkmaya çabalıyor ve kalkıyorum.

—Aferin, bak sağlamsın daha.

—Biraz daha yıkayalım da temizlensin.

—Gel bakalım, tut şu sopanın ucunu, bırakma. Yürü, yürüsene laan!

Zar zor yürüyorum. Yine aynı odaya dönüyoruz. Son iki saat içinde kaçıncı kez olduğunu sayamadığım sorular yine başladı:

—Adın ne?

—Cevat.

—Soyadın?

—Akgün

—Burası neresi?

—Polis nezaretidir herhalde.

—Aferin, kendine gelmişsin, burası 1. Şube oğlum. Sizin işkenceci-faşist dediklerıniz biziz, ama siz bizi yanlış tanıyorsunuz. Biz de insanız, kimseye kötü davranmak istemeyiz. Eskisi gibi her gelene sopa yok; sen bize yardım edeceksin, biz de sana yardımcı olacağız. Tamam mı, anlaştık mı?

—Sizin sorduğunuz konularda hiç bir bilgim yok.

—Peki, bırak herşeyi evini göster yeter!

—Evim yok efendim.

—Bak oğlum, samimi ol. Nerde kalıyorsun, kaldığın yeri söylesene!

—Ben bekarım, ev tutmak istedim ama tutamadım.

—Peki nerde kalıyorsun?

Gösterebileceğim ev yok. Otelde desem. Otel kayıtlarını bir telefonla öğrenmek birkaç dakikalık iş. Parklarda desem sokağa çıkma yasağı olduğundan artık oralarda da pek kalan olmadığını biliyorum.

—Garajda, istasyonda kalıyorum. Bazan zorunlu yolculuk yaparak otobüste uyuyorum.

—Hah hah ha, manyak mısın lan sen, çocuk mu kandırıyorsun?

—Ne, garajda mı kalıyormuş!

—Yok yok, şehirlerarası otobüslerde.

—Bırakın ya. Bu manyakla boşu boşuna çene çalmayın.

—Lastiği getirin.

—Lastiik!

Lastik geldi, küçük araba dış lastiği. Birçok işkence yöntemini biliyordum, duymuştum. Ama lastiği ilk defa

duyuyordum ve ne yapacaklarını merak ettim. Yere yıktılar, ayaklarımı lastiğin içinden geçirdiler. Sırtıma basıp iyice öne, ayaklarımın ucuna eğdiler, başımı da lastiğin içinden geçirdiler. Lastik boyunduruk gibi başımın ve ayaklarımın etrafına geçti. Ayaklarım neredeyse ağzıma girecek. Beni bıraktıklarında hacıyatmaz gibi ayaklarım ve başım havada, vücudum içe doğru iki büklüm olmuş ve belimin üzerinde duruyordum. Bu durumda tek kişi gayet rahat ayaklarıma sopayla, aynı ritmik düzen ve şiddetle, vuruyordu. Can havliyle kıpırdamaya çalışşam bile bir iki kıpırdayıp, sallanıp yine aynı duruma kendiliğinden geliyordum. Yine sorular, yine sopalar, bağırtılar, benim bağırtılarım. Yine sesim çıkmıyor, yine aynı tepkiler:

—Numara yapma lan.

—Cevap ver lan ibne!!

—Konuş lan ibne!!!

Benden çıt yok. Sadece nefes alışım duyuluyor. Lastikten çıkardılar, sürüyerek yine götürdüler, yine soğuk su. Kendime geldiğimde odaya dönüş ve soruların tekrarı:

—Adın?

—Cevat.

—Soyadın?

—Akgün.

—Nerdesin?

—Poliste.

—Akıllı ol oğlum, öleceksin böyle giderse; ama öyle hemen ölüp kurtulmak yok, parça parça, yavaş yavaş öleceksin. Ya sorduklarımıza cevap vereceksin ya öleceksin. Buradan sağ çıkmak yok, tamam mı?

—.....

—Cevap versene oğlum, ne susuyorsun?

—Size söyledim. Sol fikirliyim. Bu konuda birçok çalışmalarım oldu. Ama bahsettiğiniz örgütle ilişkim yok.

—Ulan amma da inatçı manyak mışsın haa! Zevk mi

alıyorsun lan sen işkenceden! Yatacağın hapis kaç sene, burda öleceksin, sağ çıksan bile kaç sene yaşarsın manyak! Kafanı kullan oğlum, kendini ezdirme. Herkesin enayisi sen misin? Herkes konuştu rahat ediyor, sen enayi gibi dayak diyorsun. Örgütün canından kıymetli mi oğlum. Artık yenildiniz, örgüt mörgüt bitti, film koptu. Anlat git, biraz cezaevinde yatar çıkarsın. Çıkıncaya kadar kanunlar değişir belki, istediğiniz gibi parti kurarsınız, bize ne. Ama bugün yaptığınız iş suç, yasa dışı ve bunun cezasını çekeceksiniz. Konuşmamak senin aleyhine. Daha çok ceza yersin, vücudun bir işe yaramaz hale gelir, buralarda ya da cezaevinde geberir gidersin. Hadi samimi ol herşeyi anlat, biz de sana insan gibi davranalım tamam mı. Hadi önce evinin adresini ver, karın nerde söyle,...

Hey gidi işkençeci, sorgucu uyanık hey. Belki bilincinde değil, ama tekelci sermayenin, faşist diktatörlüğün adamı, beni satın almaya çalışıyor ve bunun adı insanlık, akıllılık olacak. Vücudumun her yanı ağrı sızı içinde, bütün gücümü toplayıp ayakta durmaya çalışıyorum. Bu önerileri yapmaları bile onuruma dokunuyor. Ama vücudum da etten kemikten; acıyor, kanıyor, kıvranıyorum. Güçlükle dayanıyorum bu acılara. Ama beynim yerinde daha, iradem yerinde, bilincim yerinde. İşte kavga: Karşımdakiler it sürüsü gibi kalabalık, aç itler gibi saldırıyorlar. Tekelci sermayeyi, faşizmi, emperyalizmi temsil ediyorlar. Ben tek başınayım. Gözüm bağlı olduğu için bu kapkaranlık odada yapayalnız, elim kolum bağlı, kurbanlık koyun gibi ellerinde-yim. Ama bir sınıfı temsil ediyorum. Günümüzde insanlığı kurtuluşa götürecek tek devrimci sınıfı ve ezilen halkları. Bugüne kadar bu uğurda bilincim elverdiği ölçüde çalıştım, okudum, konuştum, yazdım. Şimdi hepsinin üstüne bir çarpı işareti mi çekeyim? Bu mümkün mü? Bu uğurda nice insanlar ne fedakarlıklara katlandı. Bu sırat köprüsünden geçemeyeceksem buraya kadar niye geldim?

İşkenceciler aç it sürüsü gibi saldırıyor ve bir kemik da

bana vaadederek aralarına, peşlerine katmak istiyorlar beni. Yapıları, seviyeleri ancak bu kadarına elverir. Nasıl anlasınlar işçi sınıfını, halkı, komünizmi, devrimi ve komünist insanı. Hayır, hayır, onlardan üstünüm, işte direndiğim ölçüde onlardan üstünüm. Hiçbir şey gelmez ellerinden, acz içinde saldırıyorlar sadece. Havlarlar, ısırırlar... Bana da bir kemik vaadederek. Sendelememeliyim.

—Konuşsana oğlum.

—Size söyledim, hiçbir şey bilmiyorum.

—Asalım bu ibneyi de, o zaman da konuşmasın bakalım.

—Asalım mı?

—Asın!

—Soyun laan!

Pantalonumu, ceketimi çıkardım.

—Atletini, külotunu da çıkarsana lan ibne.

Atleti ve külotu da çıkardım. Biri elindeki sopayla makatıma dürtüyor ve küfürler ediyordu. Bir an için üzerlerine saldırmayı düşündüm, hem hıncımı alır, hem de bir an evvel ne olacaksa olur, diye düşünüyordum. Artık sözle kazanacağım birşey yoktu. ikna olmaları söz konusu değildi, oyalanmaya da niyetleri yoktu. Bir an evvel ne yapacaklarsa yapsınlar diye düşündüm. Acaba yararı olur mu? Yoksa tahrik ederek daha kötü sonuçlara mı yol açarım? Hayır, tahrik etmenin bir yararı yok, söylediklerime de pek uygun değil. Şu ana kadar olan tavrımı sürdürmeliyim. Soğukkanlı, boyun eğmeyen, yalvarmayan, ama herhangi bir örgütsel ilişkiyi de kabul etmeden.

—Ne diyorsum oğlum, asalım mı, sen hiç askı gördün mü?

—Hayır.

—Bak biraz sonra çok pişman olursun, asalım mı?

—Size söyledim, bahsettiğiniz örgütsel çalışmalarla hiçbir ilgim yok. Ama inanmıyorsunuz, gerisi sizin bileceğiniz iş.

—Asın ibneyi de görsün bakalım.

—Gel lan buraya.

—Yürü yürü.

—Çık şu sandalyenin üzerine!

—Aç bakalım kollarını!

Kollarımı iki yana açtırıp, ceketimi de sararak kollarımın altından ve sırtımdan geçen bir kalınca boruya bağladılar. Ayağımın altındaki sandalyeyi de çekince "T" şeklinde sallanmaya başladım. Çarmıha gerilmek bu. Kollarıma müthiş bir ağrı çöreklendi. Vücudumun bütün ağırlığı kollarıma çöktü. Sanki kollarımı koparıyorlarmış gibi geldi bana ve askıdayken elektrik vermeye başladılar. Telin birini sağ elimin, birini sol elimin serçe parmağına bağladılar. Manyetonun kolunun dönüş sesini duyuyorum, dönme hızlanıyor, dönme hızlandıkça vücudum kasılıyor, gevşiyor, rüzgara tutulmuş çamaşırın ipte sallanması gibi, vücudum kendiliğinden sallanıyor. Müthiş bir acı alev gibi bütün içimi yakıp büyüyor, sönüyor ve yeniden yanıyor. Böylece durmadan tekrarlanıyor sanki. Alevin her yanış sönüşünde vücudumun içi rendelenip, birşeyler koparılıp alınıyor gibi. Çığlıklarımdan kendim de ürperiyorum. Sorgucular aynı sorularını avazları çıktığı kadar bağırarak tekrar ediyorlar:

—Evini söyleyeceksiin!

—Ahmet'i bulacaksıın!

—Ahmet'in evi nerdee?

—Dün komite toplantısını nerde kimlerle yaptınıız?

—Karın nerdee!?

Sorular aynı şekilde birbirini kovalayarak devam ediyor. Manyeto durmadan dönüyor. İşkencecinin biri sağ elimdeki teli çıkarıp ayak parmaklarıma, diğer ayağıma, tekrar elime takarak değişiklik yapıyor. Sol elimdeki tel sabit kalıyor. Sol elim ve sol ayağım tellere bağlıyken kalbim duracak zannettim. Acı durmadan artıyor, bağırtılarım gittikçe boğuklaşıp, cılızlaşıyor. Sorgucuların ses tonu kudurmuş gibi sertleşiyor, seslerinin şiddeti artıyor. Ne kadar sürdü

bilemiyorum, artık hiçbir acı hissetmiyorum. Daha doğrusu sanki toplu iğneyle çiziyorlarmış gibi hafif bir sızı duyuyorum.

—N'oldu lan, öldün mü ibne!

—Cevap versene laan!..

—Numara yapma oğlum bizee!

—Dur ben onu ayıltırım!

Birisi manyetonun kolunu daha hızlı ve ani kesilmelerle çeviriyor. Daha fazla acı duyuyorum, ama kararlıyım, hiç sesimi çıkarmıyorum. Küfürler ederek kollarımı çözüyorlar. Külçe gibi yere düştüğümü farkettim.

—Ayağa kalk lan ibne!

—Ne yatıyorsun laan!

Tekmeleyip kaldırmaya çalışıyorlar, kıpırdayacak halim yok, tekmeleri umurumda değil. Yeniden sürüklenerek banyoya götürülüyorum. Bir süre soğuk su verildikten sonra kendime gelmiş olarak, ama bir öncekinden daha bitkin tekrar odaya getiriliyorum. Sorgu aynı düzen içinde devam ediyor:

—Adın ne?

—Cevat.

—Soyadın?

—Akgün.

—Nerdesin?

—Bilmiyorum!

— Niye getirildin buraya?

—Bilmiyorum.

—Kim getirdi?

—Tanımadığım iki üç kişi.

Niçin böyle cevap veriyorum, özel bir planım mı var, bilmiyorum. Artık kendimi zor kontrol ediyorum. Zaman zaman rüya görüyor gibiyim.

—Bırak lan numarayı, bal gibi her şeyi biliyorsun. Polistesin oğlum, her şeyi biliyorsun. 1. Şubedesin, bildiklerini anlatacaksın.

—Size söyledim, hiçbir bilgim yok.

—Yalan söylüyorsun. HER ŞEYİ BİLİYORSUN!

Diğer sesler birbirine karışarak tekrar etti:

—Her şeyi biliyorsuun!

—Her şeyi anlatacaksıın!

—Ahmet nerdee!

—Ahmet'in evi nerdeee!

—Kendi evine götür laan!

—Karın nerdeee!

—Buluşmalarını ver!

—Her şeyi biliyorsuuuun!

—Her şeyi anlatacaksıın!

—Konuşacaksıın!

—Herkes konuştu, sen de konuşacaksıın!

—Demek ki biliyorlarmış konuşmuşlar benim bir bilgim yok dedim. Dediğime de pişman oldum. Çünkü zaaf belirtisi gibi geldi bana; hemen yüklendiler:

—Sen hepsinden çok biliyorsuun!

—Bütün bildiklerini söyleyeceksiin!

—Yalancılığı bıraak!

—Numara yapmaaa!

Birisi sordu:

—Nasılsın lan?

—Görüyorsun işte.

—Kollarını aç bakalım.

Güçlükle açtım.

—Öne uzat.

—Parmaklarını oynat.

Parmaklarımı çok hafif oynatabiliyorum.

—Oooh, daha hiçbir şeyin yok, sapasağlamsın. Daha bütün sinirlerin, liflerin kopacak. Tabii bizim dediklerimizi yapmazsan. Tamam mı? Hadi artık, neler yaptığımızı gördün, daha bunlar birşey değil. Daha neler yapıyoruz

bilemezsin. Biraz düşün kendini topla, yeniden konuşalım,

Odadan çıktılar. Belki bir ikisi kaldı, bilemiyorum. Öğlen olmuş olmalı. Ahmet randevu yerine gelmiştir ve benim gelmediğimi görünce yakalandığımı anlamış olması lazım, çünkü durumun kritikliğini o da biliyordu. Başka bir ihtimal düşünemez. Belki gidip evimdekilere de haber vermiştir ve gereken tedbirleri almışlardır. Öyle yapmaları lazım. Kendimi biraz rahatlamış hissediyorum. Gerçekten bu acıya sonuna kadar dayanabilecek miyim? Artık evimi göstersem mi? Yoksa Ahmet'in evine mi götürsem? Ahmet nasıl olsa evi kullanmıyordu. Benim yakalandığımı da anlaması lazım, o halde eve gelmez. Öbür taşınmış olan evlerden birine mi götürsem yoksa? Hayır hayır, hepsinin de mahzuru var. Hiçbir şey olmasa evine götürdüğüm kişiyi deşifre edeceğim, onlarla ilişkilerimi kabul etmem gerekecek. Polis evi bulunca yeni taşındıkları evi de çevreden öğrenebilir. Akrabalarına uzanır ve bu yoldaşları ele geçirebilir. Onlardan nerelere uzanır, belli değil. İş hiç içinden çıkılmaz hale gelir. Hayır hayır, bunu yapamam. Bu aptallık olur. Aynı tavrı sürdüreceğim, başka çıkar yol yok. En ufak hatam, bir ev, bir adam bile yakalatsam polis hem bana daha çok yüklenecek, hem yeni yakaladığıma "bak Cevat da konuştu" diyerek ona karşı beni kullanarak onu da çözmeye çalışacak. Hayır nasıl bir tek kıvılcım koskoca yakıt depolarını, cephaneliği uçurursa, benim vereceğim bir tek kelime bile kıvılcım yerine geçebilir. Bir tek kelime söylemeyeceğim, kabul etmiyeceğim.

15-20 dakika kadar geçmişti. Geldiler ve alışılmış sohbetimiz başladı:

—Adın ne?

—Cevat.

—Soyadın.

—Akgün.

—Niçin buraya getirildin?

—Bilmiyorum.

—Bal gibi biliyorsun. Sen TKP(B)'nin merkez yöneticisi ve ... sorumlususun. Sana sorduklarımızın hepsini biliyorsun. Hepsini söyleyeceksin. Tek tek hepsini söyleyecek ve rahatlayacaksın. O zaman sana yardımcı oluruz, yoksa öleceksin oğlum, ölümü arayacaksın, ama bulamayacaksın. Sürüne sürüne, parça parça öleceksin. Artık aklını başına topla, gerçekçi ol. Herşey bitti, yakalandın, elimizdesin. Kimse de seni kurtaramaz. Tamam mı, yoksa devam edelim mi? Kendin karar ver.

—Sorduğunuz konularda hiç bilgim yok.

—Yalan söylüyorsun. Biz sana bildiğin şeyleri soruyoruz, bilmediğini neye soralım. Sana sorduğumuz her şeyi biliyorsun ve söyleyeceksin.

Başka sesler karışıyor araya:

—Evini söyleyeceksin.

—Ahmet'i bulacaksın.

—Ahmet'in evini söyleyeceksin.

—Bul malarını söyleyeceksin.

—Karın nerdee?

—Durun durun, bağırmayın, hepsini söyleyecek. Öyle değil mi Cevat?

—Sorduklarınızdan hiç haberim yok.

Hah hah haa. Bu suçsuz, yanlış adam getirmişiz, bırakalım bunu ya, gitsin çocuk.

—Camiden mi aldınız bu çocuğu yaa.

—Hah hah haaa...

—Buraya hep suçsuzlar geliyor. Biz de keyfimizden işkence yapıyoruz. Öyle değil mi lan.

— Cevap versene laan!

— Benim yasalara aykırı bir davranışım yok, başkalarını bilmem.

—Hah hah ha, suçsuzmuş!

—Camiden gelmiş, yazık!

— İbnee!

— Pişman olacaksın, ama iş işten geçecek.

—Bırakın soruyu da, anlatmaya başlasın artık.

— Tamam mı oğlum? Hadi anlat artık, başla.

— Geldiğimden beri tuvalete götürülmedim, su verilmedi, ağzım kupkuru, tükrüğümü ağzımda dolaştırıp, dudaklarımı ıslatıp yutkunu-yorum.

— Hadi anlatsana!

Sanki günlerce çölde kaldım da susuzluktan ağzım dilim kurudu. Tükrüğümü aynı şekilde ağzımda yuvarlayıp, dolaştırıp güçlükle yutuyorum.

— Bak boğazına kadar geliyor, geri gidiyor, geliyor, geri gidiyor. artık anlat da bu işi bitirelim oğlum.

— Bir isteğin var mı?

—.....

— Bir isteğin var mı oğlum?

— Mümkünse su istiyorum.

— Olur, verelim.

Bir bardak buz gibi su verdiler. İçtim, ama sanki kızgın demirin üstüne döktüm suyu, dökmemle birlikte buharlaşıp gitti sanki.

— Bir bardak daha verir misiniz?

— Ooo, sen de, dur bakalım. Sen artık anlatmaya başla da, ondan sonra ne istersen veririz.

—.....

— Hadi başlasana.

— Bilmiyorum, nasıl başlarım.

— Bırak artık numarayı, ne manyaksın sen be.

— Kendin zorluyorsun bizi işkenceye. Biz de insanız, istemeye istemeye işkence yapıyoruz. Sen mecbur ediyorsun bizi. Konuş da sen de kurtul, biz de kurtulalım artık bu işten. Tamam mı oğlum?

— Hiçbir şey bilmiyorum..

— Yani işkenceye devam mı edelim?

— Sizin bileceğiniz iş, ben ne desem boş.

— Peki, gel o zaman!

— Çık sandalyenin üstüne!

— Kollarını aç laan, ibne!

Yine geriliyorum çarmıha, sandalye çekiliyor ayağımın altından, vücudumun bütün yükü omuzlarıma ve kollarıma biniyor. Sanki omuzum ve kolum yırtılıyor içinden. Dönmeye başlıyor manyetonun kolu, tellerin ucu durmadan değişiyor., kâh el parmaklarıma , kâh ayak parmaklarıma cinsel organıma veya kulaklarıma. Bütün vücudum kasılıyor, kıvranıyor, sanki iki tel arasından bıçakla kesiyorlar. Teli bağladıkları organımı da mengeneye sıkıştırıp koparıyorlarmış gibi müthiş bir acı duyuyorum, Bu hengamede gözbağım biraz gevşemiş.

— İbneye bak, alttan bize bakıyor, tanımaya çalışıyor.

— Vay ibne vay, bakma laan!

— Bırak baksın ibne, nasıl olsa burda geberecek, baksa ne olur.

— Konuş laaan!

—Evini söyleee!

—Ahmet'in eviii!

—Buluşmalarını veeer!

—Karın nerde laaan?

— Her şeyi biliyorsun, söyleyeceksiiin!

Artık işkence seanslarına alıştım. Üç aşağı beş yukarı her seans bu şekilde devam ediyor. Aynı yumuşak, müşfik, babacan görünen bir giriş öğütleri, giderek sertleşen sesler, küfürler, derken tekme tokat ve çarmıha asma, elektrik devam ederken aynı soruları avazları çıktığı kadar bağırarak sormaları... Kendimden geçmem ve kollarımın çözülünce külçe gibi yere yığılmam, soğuk su ile kendime gelip, her seferinde biraz daha bitkin, biraz daha zor yürüyerek geri getirilmem ve 5-10 dakika kadar dinlendirildikten sonra yeni baştan devam.

Artık seansları birbirinden ayıramıyorum. Gerçek mi bu yaşadıklarım, yoksa rüyada mıyım, düş mü görüyorum farkında değilim. Onların davranışları, konuşmaları ve soruları da mekanik bir düzen içinde, benim de. Saatlerdir söylediğim bütün sözler birkaç kelimeyi geçmiyor:"Bilmiyorum, evim yok, tanımıyorum, tanıyorum ama 4-5 senedir görüşmedim, nerede ne yapar bilmiyorum." İnsan rahatsız olduğu geceler kolay kolay uyuyamaz daha doğrusu uyku ile uyanıklık arasında saatlerce döner durur yatağında. Kâbuslar görür, uyanır rahatlar, tam uyuyacakken filmin koptuğu yerden başlaması gibi kâbus görmeye devam eder, yine uyanır, rahatlar ve uyumaya başlayınca yine aynı kâbus başlar. Sanki saatlerce sürüyor gibi gelir. Tam o durumdayım. Farkı, kendime gelince anlıyorum ki, betonun üzerinde yatıyorum ve üzerime kalın bir hortumla su dökülüyor, rahatlıyorum, biraz kendime geliyorum. Sonra kâbus yine başlıyor; bağırıyorum, kıvranıyorum, kurtulmam mümkün değil. Kendime geldiğimde yine taşın üstünde yatıyorum ve üstüme su dökülüyor. Ağzımdan çıkan sözler de alışılmış, değişen bir şey yok.

Bu ne kadar sürdü bilmiyorum. Daha doğrusu başlangıçta seansları sayabiliyordum , artık seansları da sayamıyorum. en son kendime geldiğimde sorgu yine eskisi gibi başladı. Sorgucular kendime geldiğimi anladıktan sonra ciddi bir sesle nasihatlerini tekrar ettiler:

— Bak biz sana elimizden geleni yaptık oğlum. Ama sen hâlâ inanmıyorsun, blöf yapıyoruz zannediyorsun. Peki hepsini bırak, Cemil'le buluşmaya niye geldin, madem örgütle ilişkin yok, Cemil'le buluşmaya niye geldin?

— Cemil'i tanırım, okuldan ve öğrenci derneğinden arkadaşımdır, ama 4-5 yıldır kendisini görmem ve kendisiyle kişisel arkadaşlık dışında hiçbir siyasi, örgütsel ilişkim yoktur.

— Bırak numarayı. Cemil'le iki gün önce de buluşman vardı, gelmedin. Cemil söylemese biz senin buluşmanı

nerden bilip uyduracağız oğlum. Bugün de geldin ve yakalandın, memlekette milyonlarca adam var, niye seni seçelim?

Söyledikleri doğru ve mantıklıydı. Komite sekreterinin ulaştırdığı istihbarat üzerine ilk buluşmaya gitmemiştim. İkinci buluşmaya da Cemil'le görüşmeye değil, başka biri gelir kaygısıyla gözlemek amacıyla gitmiştim. Cemil'in konuşacağına hâlâ inanamıyordum. İzlenmiş olabilirdi ve başka benzeri yollarla elde ettiği bilgiyi polis Cemil söylemiş gibi kullanabilirdi. Ayrıca Cemil bir şeyler söylemiş da olsa bana ne diye düşündüm.

Burada bir bakıma yalnızım, kuyunun dibindeki taş gibi yapa-yalnız. Şu anda dünyada yaşayan milyarlarca insandan kim benim durumumu bilebilir ve ne şartlarda olduğumu anlayabilir. Her dakikası bir yıl gibi uzun gelen saatlardir buradayım ve tek başımayım. 8-10 işkencecinin insana benzer hiçbir yanı yok. Aç itler gibi parçalamak istiyorlar beni. Bedenimin ağrımayan yanı kalmadı, neresi niye ağrıyor ayıramıyorum bile. Daha bir gün bile olmadı, günlerce böyle sürecek; acaba sürecek mi? Yoksa ölecek miyim? Ölümden daha beter çözülecek miyim?

Hayır, yapayalnız değilim; okuduklarım, konuşmalarım, yazdıklarım geliyor aklıma. Devrimci mücadeleler tarihinden okuduğum birçok insan sırayla gözümün önünden geçiyor, nasıl ve niçin direndiklerini bana anlatıp gidiyorlar. Yapayalnız değilim. Hatırlayabildiğim şiirlerin dizeleri geçiyor aklımdan kopuk kopuk. Bildiğim evleri, o evlerde kalan yoldaşları, buluşacağım yoldaşların buraya getirildiğini düşünüyorum, bir an. Sabahtan beri bana yapılanların onlara da yapıldığını ve onların da başkalarını getirdiğini düşünüyorum. Hayır hiçbiri gelmemeli buraya, hiçbiri. Artık bana ne olursa olsun mücadele sürüyor, hayat dipdiri canlılığını sürdürüyor. Giden gidecek, gelen gelecek, ölen ölecek., doğa ve toplum kendi yasaları içinde yürüyüp gidecek. Kimi döneklik edip her gün bin kere ölecek, kimi direnerek öldüğünden ölümsüzleşecek ve

insanlık her geçen gün daha iyiye, zorunlu hedeflerine yaklaşacak. Ben tek başıma neyim ki? Dörtbuçuk milyar insanda bir insan... Benden öncekiler, benden sonra gelecekleri düşünsem sayısı milyarlarla hesap edilmez; denizde bir zerre bile değilim, milyarlarca saatte bir saniye bile değil ömrüm ve o milyarlarca insana, o insanların ortak kurtuluş davalarına karşı sorumluluğum var. Şu anda milyarlarca insan aynı amaçlarla mücadele ediyor, hapse giriyor, işkence görüyor, ölüyor. Milyarlarca insan benimle birlikte, yapayalnız değilim. Tüm insanlığın kurtuluşu için verilen mücadelelerin bir parçasıyım. Burada onların mutlaka zafere ulaşacak kavgasını, davasını temsil ediyorum Güçlüyüm, çok güçlüyüm. Karşımdakiler ne kadar aciz. Sabahtan beri hiçbir hukuki, insani kuralı tanımadan bana istedikleri gibi, istedikleri yöntemlerle araçlarla saldırıyorlar. Kendi gücümü gördükçe onların aczini, çaresizliğini gördükçe daha iyi anlıyorum. Geri adım atmıyacağım, kıpırdamıyacağım. Sendelemem bile hata olur, aynı tavrı sürdürmeliyim.

Karşımda 8-10 kişi var. Kişi değil polis memuru, ne memuru, sınıf düşmanının, emperyalizmin, faşizmin temsilcileri. "Biz kimsenin uşağı değiliz, devlet memuruyuz" diyorlar, "devletin verdiği görevi yapıyoruz." Devlet ne peki? Bunu bilmiyorlar mı? Faşist askeri cunta ne? Bilseler de bilmeseler de şu anda benim için neyi değiştirir? Hizmet ettikleri sınıf da, düşman oldukları sınıf da nesnel olarak belli. Gerisinin ne önemi var? Sınıf düşmanımızın temsilcileri, maddi-manevi işkencenin uzmanları, öldürmeden en çok acı çektirmeyi binlerce insan üzerinde denemiş insanlık dışı yaratık, ama insan üzerinde uzman. En ufak davranışımı dikkatle izliyor, tehditleri vaadleri ustalıkla kullanıyor ve zayıf anımı dört gözle bekliyor. Elindeki kozları ustalıkla kullanıyor; şekliyle, zamanlamasıyla usta. Aklımdan geçenleri okumaya çalışıyorlar, konuşmadığım sürece başka yol yok.

— Peki, bak şimdi kendin de göreceksin dedi, yapmacık babacan ses.

— Yalnız hiç sesini çıkarmadan dinleyeceksin.

Gözüm bağlı, ayakta güçlükle duruyorum. Girerken binayı dıştan gördüm, merdivenden indim, bir müddet yürüdükten sonra açılan bir kapıdan buraya girdim. Şu ya da bu büyüklükte bir odadayım, ama hiçbir şeyi görmüyorum. Zamanı da çıkartamıyorum, sadece tahmin edebilirim. Merak içindeyim, ele geçirdikleri bantlardan bahsetmişlerdi, acaba onları mı dinletecekler?

— Cemil'i getirin dedi biri.

— Sakın konuşma ha, diye uyardı beni de.

Gözüm bağlı, merakla bekliyorum. Kapı açıldı, ayak sesleri birden fazla, iki üç kişi içeri girdiler:

— Adın ne senin?

— Cemil.

Cemil'in sesini nasıl tanımam, ta kendisi. Bakalım ne diyecek?

— Soyadın?

— Taşkın.

— Hangi örgüttensin?

— (...)

— Örgütün neyisin?

— (...) komitesi sekreteriyim.

— Komitede senden başka kimler var?

— (... , ... , ... , ... , ...)

— Cevat'ı tanır mısın?

— Evet.

— Onun örgütle ilgisi ne?

— (...) komitesi ve (...) üyesi.

— Nereden biliyorsun?

— Benim de katıldığım (...) toplantısından. Ayrıca kendisiyle ilişki kuruyorduk, bana örgütün talimatlarını o iletirdi.

— Peki nasıl ilişki kuruyordunuz?

— Düzenli, periyodik buluşmalarla.

— En son ne zaman, nasıl buluştunuz?

— Geçen hafta. Buluşmaya gerçek adı (...) olan Ahmet geldi, Cevat'la birlikte üçümüz buluştuk ve (...) pastanesinde oturduk, birlikte konuştuk.

— Ne konuştunuz?

— (...)

— Cevat ne dedi?

— (...)

Anlattıkları o kadar uzun, o kadar ayrıntılı ve üstelik o kadar da doğruydu! Unuttuğum ayrıntıları onun söylemesiyle hatırladım. Sorgucu ayrıntılarına kadar yine soruyor, Cemil yine anlatıyordu. Yakalandığından beri tüm ilişkilerini vermiş, çoğu da yakalanmıştı. Benim kurtulmam gelen istihbarat sayesinde olmuştu. İkinci buluşmada da vurdumduymazlığımdan yakalanmıştım.

O bir kaç saniye içindeki durumumu anlatmam ne kadar güç. Ancak koşulları yaşayan, aynı durumda olanlar ve olacaklar anlayabilir. O ana kadar Cemil'in bunları yapabileceğine ihtimal vermiyordum. Aklıma binbir çeşit ihtimal gelmişti de, Cemil gelmemişti. 5-6 yıldır tanırdım, birlikte bir çok çalışmamız olmuştu. 8-10 aydır yine birlikte çalışmıştık, zor günleri olmuştu, yardımcı olmuştum. Zor anlarım olmuştu, o yardım etmişti. Hatalı yanları olsa da yoldaştan öte sevgi beslerdim kendisine ve hiç ihtimal vermiyordum bu hale geleceğine. Sanki bir gökdelenin tepesinden tepe üstü düştüm yere. Yer kar gibi eriyip gidiyor altımdan sanki... Gözünüzün önündeki koskoca dağın bir anda yok olduğunu düşünün, gördüğünüz koskoca denizin bir anda çöle döndüğünü görün, gördüğünüzü düşünün, büyükçe güzel bir şehrin ani bir depremle, taş üstünde taş kalmamacasın, yerle bir olduğunu düşünün. Ne yaparsınız, ne düşünürsünüz? Daha doğrusu düşünebilir misiniz? Kafanız alt üst olup, ne olduğunuzu, ne yaptığınızı, yapacağınızı şaşırmaz mısınız? Ölüp ölüp diriliyorum. Cemil'in her kelimesi kafama balyoz gibi iniyor. Konuştukça

kunuşuyor alçak! Herhalde onun da gözü bağlı ve benim odada olduğumu bilmiyor, onun için rahatça konuşuyor. Orada olduğumu bilse bu kadar rahat olmaz diye düşünüyorum. Ağzından çıkan kelimelerin her biri bir işkence seansından daha çok yıkıyor beni, daha çok acı veriyor. Dayanmak güç, çok güç.

— Tamam, yeter, götürün Cemil'i dedi birisi ve bana döndü:

— Duydun mu?

—.....

— Kendi kulağınla duydun değil mi? Biz bir şey söyletmiyoruz, adam kendisi söylüyor.

Polis işkenceyle birçok cinayet kabul ettirebilir, provakatif ifadelere imza attırabilir, bir çok benzeri zorlamayı yapabilir. Ama sadece iki üç kişinin bildiği şeyleri bilemez ki zorla kabul ettirsin. Hele o ayrıntılar...

— Cevap versene oğlum!

— Duydum.

— Haydi öyleyse, artık görüyorsun ki blöf yok. Daha fazla vakit kaybetmeyelim, bildiklerini anlat.

— Cemil'in söylediklerini dinledim. Diğerlerini bilemem, ama benimle ilgili söylediklerinin tümü yalan. Ben hiçbir şey bilmiyorum.

— Hepsi yalan mı?

— Evet, benimle ilgili söylediklerinin hepsi yalan.

— Ulan adamın bütün söyledikleri doğru, sen de biliyorsun. Hiç mi doğru söylemedi?

— Benle ilgili doğru söylediği bir şey yok.

— Manyak, adam sana niye iftira etsin. Hem sadece o değil, daha kaç tane adam senin için aynı şeyleri söyledi. Bak şu adamların hepsi (..., ... , ... , ... , ..) senin hakkında aynı ifadeyi verdi. Hepsini okutacağım, hepsini buraya getirip konuşturacağım, merak etme. Hadi başla anlatmaya.

— Bilmiyorum.

Bilmiyorum, yalan söylüyorlar diyorum, ama bu sözcükler ağzımdan ilk defa bu kadar zorlukla çıkıyor. Belki de bana öyle geli-yor. Sesim titriyor mu, sendelemeye mi başladım, ne yapmalıyım? Aç kurtlar etrafımda, dudak hareketlerimi, yutkunmamı, her şeyimi dikkatle izliyorlar. En zayıf anımı gözlüyorlar, düşünmeme, muhakeme yapmama fırsat tanımak istemiyorlar. Beni yıkmak ve teslim almak istiyorlar.

— Demek bilmiyorsun, haydi başlayalım!

— Yürü lan ibne! !

— Çık bakalım sandalyenin üstüne... Ve sabahtan beri çok iyi bildiğim bu sahnede yeni bir seans başlıyor. İlk defa bir seansa bu kadar zayıf başladığımı hissediyorum. Sanki sabahtan beri bu kadar acıya katlanan ben değilim. Boşu boşuna mı katlandım bu acılara da boşu boşuna mı katlanmaya devam edeceğim? Manyetonun kolu dönüyor, telin ucu durmadan yer değiştiriyor, vücudum kasılıyor, gevşiyor, çırpınıyor. Bunları ara sıra farkediyorum. Esas farkettiğim kafam, beynim, bilincim, inançlarım; sallanıyor, titriyor, kıvranıyorlar. Bağrışmalar beynimi oyuyor, ok gibi deliyor.

— Evini söyliyeceksiin!

— Ahmet'in evini söyliyeceksiiin!

— Buluşmalarını vereceksiin!

— Ordu içindeki adamlarınızı söyleee!

— Polisteki adamlarınızı söyleee!

— Yurt dışında hangi örgütlerle ilişkiniz vaar?

— Bütün örgütü vereceksiin!

— Her şeyi biliyorsun, her şeyi yereceksiin!

— Tamam mı, devam mıı?

— .....

—Tamam mı; devam mıı?

—.....

— Tamam mı, devam mıı?

Sendeliyorum, sabahtan beri verdiğim ifadenin hiç bir inandırıcılığı yok. En saf insan bile inanmaz, hele Cemil'in anlattıkların bildikten sonra. Kendimi gittikçe daha zayıf hissediyorum. Akşam yaklaşmıştır, dışardakiler de yakalandığımı anlayıp gereken tedbiri almıştır artık. Bu işkence bitmeli, bitmeli... Ne kadar da tatlıyımış canım, tüh!

— Tamam mı, devam mıı?

— Tamam.

Nasıl söyedim bunu? İşkenceciler bile zor inandı herhalde ki yinelediler:

— Tamam mı, devam mıı?

— Tamam.

— Her şeyi söyleyecek misin? indirelim mi?

— Evet, indirin.

— Aferin be! Nihayet anladın gerçekleri.

Sevinç ve iştah içinde çözdüler, indirdiler.

Kısa sürede kendimi toparlayıp, çok az şey söyleyip, oyalamayı düşünüyorum ve buna kesin kararlıyım. Biraz dinlenmek istiyorum.

— Aferin be, sabahtan beri boşu boşuna ezdirdin kendini.

— Biz sana söyledik, ama bizi dinlemedin oğlum, inat ettin. Bizi de yordun, kendini de ezdirdin. Bunlara hiç lüzum yoktu.

— Biz de insanız ya. Zevk mi alıyoruz sana hakaret etmekten, işkenceden.

— Hadi başla bakalım anlatmaya.

— Neyi anlatayım?

— Neyi var mı oğlum, her şeyi anlatacaksın.

— Her şeyi bilmiyorum.

Peki biz soralım, sen söyle. Sen örgütün neyisin?

— Üyesiyim.

— Ne zamandanberi?

— İki- üç yıldır.

— Kimin aracılığıyla üye oldun?

— Süleyman Kılıçoğlu. (Yurt dışındaki bir yoldaş.)

— Şimdi nerede o?

— Bilmiyorum.

— Şimdi kimle ilişkin sürüyor?

— Ahmet'le.

— Ahmet nerde peki?

— Bilmiyorum. Bana çalışmaya son verdiğimizi söyledi, herhalde yurtdışına kaçmıştır.

— Hangi ülkeye?

— Bilmiyorum.

— Pasaportu var mıydı?

— Bilmiyorum.

— Ahmet'in gerçek adı ne?

— Bilmiyorum.

— Peki, şimdiki görevin ne?

Ahmet'le Cemil arasında kuryelik yapıyordum.

— Başka görevin yok mu yani?

— Hayır.

— Peki, evin nerde?

— Evim yok, Cemil'in evinde kalırdım.

— Cemil'in anası babası var oğlum. Bu söylediklerinin hepsi yalan. Sen örgütün ikinci adamısın. Cemil sana bağlıydı, Ahmet de sana bağlı. Daha sana bağlı bir çok adam var, örgüt evleri, işyerleri var. Sen hepsini biliyorsun, bütün örgütü biliyorsun. Hepsini vereceksin, buluşmalarını vereceksin, karını vereceksin.

— Hayır, bu konularda hiç bir bilgim yok.

— Peki Cemil yalan mı söylüyor?

— Evet, çoğu yalan.

— Peki, Cemil, sen, Ahmet üçünüz buluştunuz mu?

— Evet.

— Neler konuştunuz?

— Pek bir şey konuşmadık. Zaten ben fazla oturmadım, onlar ne konuştu bilmiyorum.

— Peki ne konuşunuz?

— Cemil'in söylediklerinin bir kısmını konuştuk, diğerlerini bilmiyorum.

— Bırak Cemil'i oğlum, sen kendin anlat.

— Başka bir şey konuşmadık.

— Peki başka?

— Başka bildiğim yok.

— Ne yani, sen şimdi sadece örgüt üyesisin haa?

— Evet.

— İnanalım buna?

— .....

— Ne! Sadece üyesi miymiş?

— Hiç bir şey bilmiyor muymuş?

— İbneye bak, dalga mı geçiyorsun lan? Ne üyesi, biz senin her şeyini zaten biliyoruz, sorduklarımızı söylesene.

— Bizi boşu boşuna yordu ibne, asalım bunu hemen, bizi oyalıyor bu.

— Asalım mı oğlum?

— Asalım mı?

— Tamam mı, devam mı? Haa!

— Konuşsana laaan!

— Cevap versene oğlum!

— Benim bildiğim bu. Diğer iddialar söylenenler tümüyle yalandır.

— Sen daha akıllanmamışsın anlaşılan, asalım mı yani, haa?

— Siz bilirsiniz.

— Vay ibne vay!

— Vay orospu çocuğu!

— Dalga geçiyor bizimle!

— Bizimle dalga geçersin ha ibne.

Tekme tokat yine çarmıha gerilmeye götürülüyorum. Böyle olacağını bilmeliydim. Boşu boşuna bu yolu denedim; pişmanım, çok pişmanım. Boş bulunup bu hatayı yapmamalıydım. Neyse pişmanlığın faydası yok artık. Toparla oğlum kendini, diren, düşmanların kudursun. Yeni seans başladı. artık umurumda değil, sorular yine yankı yapa yapa kulağıma geliyor.

— Her şeyi biliyorsun, her şeyi anlatacaksın!

— Evin, karın nerdee?

— Ahmet'in eviii?

— Bütün örgütü vereceksiiin!

— Buluşmalarını söyleee!!!

— Ne ibneymiş bee!!

Seanslar birbirini izledi. Yine kâbus görüyor gibiyim. Arasıra kendime geliyor ve soğuk su ile yıkandığımı farkediyorum. Müthiş bir kâbus, sanki kurtulmam olanaksız. En son askıdan indirdiklerinde küfürler ve bağrışmalarla aralarına aldılar. Tekme, yumruk giriştiler, aralarında futbol topu gibi gidip geliyorum. Yere düştüm ve kıpırdayamıyorum.

— Kalksana laan!

— Ne oldu buna be!

— Hah hah haa, nakavt, nakavt oldu. Birisi tutup kaldırıyor. Yine başladılar girişmeye, biraz sonra yine yerdeyim.

— Bu ibne gene nakavt oldu ya...

Böyle birkaç kere daha nakavt oldum. Hiçbir uzvumu oynatamıyor, kullanamıyordum, itekledikiere yere boş çuval gibi düşüyordum. Tekmeleri, yumrukları da neredeyse güçlükle hissedi-yordum.

— Götürün, dedi birisi; diğerleri ekledi:

— Vay ibne vay, amma da dayanıklıymış bee.

— Yok abi, bu ibne burda ölür...

Sürüye sürüye götürdüler, bir duvarın dibine bıraktılar. Bir

kolumu bileğimden tutup duvara kelepçelediler. Kolum bilekten kelepçeli olmak üzere duvarın dibinde yerde yığılıydım. Elbiselerimi askıdan son inişte giydirmişlerdi, ama ıslaktı. Çenemden bütün vücuduma doğru bir titremenin yayıldığını hissettim. Boğazımdan hırıltılar, iniltiler çıkıyordu. Kâbus bitti mi, neredeyim, birazdan ne yapacaklar? Ayak sesleri, ne olduğu anlaşılamayan konuşmalar, gittikçe zayıflıyor, dayanamıyorum. Hoşaf gibiyim derler ya, öyleyim. Düş mü görüyorum, gerçek mi, ne kadar sürecek, nasıl bitecek? Her tarafım ağrı, sızı, kan; düşünmeye başlayınca hepsini unutuyorum.

Artık yoldaşlar mutlaka durumu farketmiş, gerekeni yapmıştır! Acaba ne yapıyorlar şimdi; telaşlandılar mı; tedbirsizlik ettiğimden ötürü bana kızıyorlar mı? Her neyse ben üzerime düşen görevi yaptım, yapacağım, gerisini de onlar düşünsün; üye olduğumu kabul ettiğime de çok pişmanım ama neyse, oldu bir kere. Yakalanmasaydım, Ahmet'le buluşmam vardı, sonra bir iki ufak işim ondan sonra yeni tuttuğum eve gidecektim. Badanayı bitirecektim. Hayır, bitirecektim değil, bitirecektik. Bir kişi daha vardı, beni evde bekleyecekti. Bu kanımdı, resmen nikâhsızdık, dul iken tanışmış ve birlikte yaşamaya başlamıştık. Anlaşmazlıklarımız olmuştu, hatta ayrılmayı da düşündüğümüz, konuştuğumuz oldu. Ama ikimiz de ayrılamadık. Ayrılalım dediğinde çok üzülmüştüm, ben ayrılmak istediğimde ağlamıştı uzun süre. Ve yeni tuttuğumuz evin badanasını yapacaktık o gün yakalanmasaydım. Öğleden beri beklemiştir gelmemi, yarım saat, bir saat geçtikçe kızmış, söylenmiştir. Bir gece önce de telefonda tartışmıştık bir meseleden dolayı. Bana kızasöylene bitirmiştir herhalde badanayı. Belki de, tahmin edip yarım bırakmıştır. Acaba şu anda ne yapıyor, ne düşünüyordur? Üzgün mü, endişeli mi, ağlıyor mu, çok merak ediyorum. Acaba bir daha yüzünü görecek miyim, göreceksem ne zaman, kaç gün, kaç ay, kaç yıl ve sonra

ne şartlarda? Bir daha cezaevinde mi görüşürüz, yoksa cezaevinden çıkınca mı? Üzülüyorum.

Peki, bu Cemil nasıl yapar bunları hiç aklım almıyor, insan nasıl bu kadar alçalır, bu kadar değişir. Bu adam, bir hafta önce gördüğüm adam değil. Boyu-posu, kaşı-gözü, hatta elbisesi aynı belki, görmedim. Ama beyin aynı beyin, yürek aynı yürek değil. Başkaları da onu ele verdi belki, ama olsun, neyi değiştirir? Yaptıklarının bir tekini bile bağışlatmaz bu. Kızıyorum, nerdeyse küfredeceğim, hayır küfür etmeye bile değmez artık.

Gene, karım geliyor aklıma, acaba durumu öğrendi mi, yoldaşlar durumu mutlaka farketmiştir. Ve ona da haber vermişlerdir herhalde. Öyleyse şimdi, şu anda beni düşünüyor mu? Nasıl düşünüyor? Kızarak mı, üzülerek mi, ağlıyarak mı ve endişe içinde mi? Kendisi de yakalanırsa ne olacak? Önceki eşinden olan bir çocuğumuz vardı ve kaynaşmıştık. Ben yakalanırsam çocuğa nasıl bakarsın, kim bakar diye sormuştu bir keresinde. Kadındı, anaydı, haklıydı. Hiçbir şey diyememiştim. Nasıl diyebilirdim ki? Bir gün sonra ne olacağını bilmiyorum. İşte; hiç ummudığım anda ve hiç ummadığım biçimde yakalandım ve şu anda kıpırdayacak halim yok. Şu anda bıraksalar beni ve evimin kapısını çalıp girsem. Sarılıp öpüşsek karımla ve şefkatle ve hiçbir yerimi incitmeden çıkarsa çamaşırlarımı, ılık suyla silse bütün kan lekelerimi, pansuman yapsa ve tepeden tırnağa kadar okşar gibi bir masaj, sıcak-limonlu bir ıhlamur ve ağrı kesici bir iki hap... Saatlerce dinlensem ve sarılıp uyusak sıcak yatağımızda... Deli misin oğlum, adamlar aç kurtlar gibi seni arıyor kaç gündür, şimdi bırakırlar mı, bıraksalar da izlemezler mi dört koldan. Böyle bir ihtimal olduğundan değil tabii, ama düş kuruyorum, kendimi avutuyorum belli. Peki, bileğim kelepçeli, ama etrafımda hiç ses yok, herhalde kimse yoktur, kelepçe açılabilir, ondan sonra buradan çıkabilir miyim. Çıkar çıkmaz atla bir taksiye, yallah! Hey gidi hey! Adamlar bırakıp, gitse de üç-beş adım gidemeyecek haldeyim. Bırak üç-beş adımı,

yerimden zor kalkarım. Kurduğum düşlere bak. Milyonda değil, milyarda değil, milyar kere milyarda bir gerçekleşmeyecek şeyler kuruyorum. Bir yandan kıpırdayamayacak haldeyim, öte yandan yıldırım gibi koşmayı düşlüyorum. Ölecek miyim, bunun endişesi içindeyim, ama gönlümce yaşamayı düşünüyor, kuruyorum kafamda. Geçmişten anılarım aklıma geliyor, bu an içinde bulunduğum durum, yer, birazdan ne olacak, gene seanslar başlayacak mı; varsam evimin kapısını çalsam şu anda... rüya, hayal, düş, gerçek...

— Cevaat, Cevaat, oğlum Cevaat.

— .....

— Öldün mü oğlum, cevap versene.

— Duyuyor musun beni?

— Evet.

— Ne bu halin oğlum, perişan olmuşsun, yazık be, kendi kendine yazık ediyorsun. Bak sabaha kadar düşün, iyi düşün artık aptallık etme, tamam mı? Haa, bak sen Cemil'i Haydar Paşa'dan reno marka bir arabayla alıp *toplantıya* götürmüşsün, (.....) tarihinde. Bu toplantı nerede yapıldı, şoför kimdi?

— Böyle bir şey yok, Cemil yalan söylemiş.

— Yok mu? Anasını .....in çocuğuna bak!

Ardarda birkaç tekmeyle duvara yapıştım.

— Buna yemek, su yok. Nöbetçii, buna yemek, su yok, tamam mı?

Sabahtan beri tuvalete hâlâ götürmediler, kasıklarım patlayacak gibi. Ağzımı açmıyorum. Gözlerim bağlı, beni böyle bırakıp gitmezler, mutlaka odada birisi ikisi bekliyordur. Umurumda değil artık, yine düşlere daldım, kendimden geçmişim.

İhanetin Acısı Geçmez

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Bir fısıltı yel gibi, kulağımı ısrarla çalıyordu:

— Cevaat, Cevaat!

— .....

— Cevaat, Cevaat!

Hiç cevap vermedim. Mutlaka polislerdir. Baygın olup olmadığımı anlamaya çalışıyorlar. Baygın değilsem sorgu gene başlayacak. Fısıltı ısrarla sürüyor:

— Cevaat, Cevaat!

— .....

— Cevaat, Cevaat!

— .....

— Cevaat, işkencenin acısı geçer, ama ihanetin acısı geçmeez, ihanetin acısı geçmeez!..

Fısıltı aynı kelimeleri ısrarla tekrar ediyor ve ekliyor:

— Cevat, cevap versene!

Dayanamadım artık:

— Kimsin sen, ne istiyorsun?

— Yavaş, yavaş; yavaş konuş, ben de senin gibi gözaltındayım. Başını kaldır, bu tarafa bak alttan!

Başımı kaldırdım gözümdeki bezin altından bakmaya çalıştım, ama hiçbirşey göremiyordum.

— Gözündeki bezi hafifçe yukarı kaldır, öyle bak, beni göreceksin, dedi fısıltı halinde.

Bir elim kelepçede, öbür elimle gözümün üstündeki bezi yukarı doğru çektim. Sabahtan beri ilk defa görüyorum. Gördüğüm ne: Karşı köşede, ucundan duvara bağlı, çöp çuvalı gibi bir insan var orda, polis olması da mümkün değil. Ama ismimi nereden biliyor?

— Benim adımı nerden biliyorsun?

— Ben sabahtan beri buradayım, polisin bağırmalarından duydum.

— Peki, senin adın ne?

— Muhsin

— Niye gözaltına alındın?

— (.....) örgütü üyesiyim diye.

— Kaç gün oldu?

— 55—60 gün oldu.

— Nee, hani 45 güne inmişti gözaltı süresi?

— Ne 45 günü yahu, bir arkadaş daha var bizim örgütten. O benden 8—10 gün önce yakalandı, o da hâlâ burada...

— Peki, göndermeyecekler mi savcıya?

— Zannetmiyorum, bizi öldürecekler.

— Nerden biliyorsun?

— Kendileri söyledi.

— Korkutmak için söylemişlerdir.

— Belki, ama pek öyle görünmüyorlar. Burda kaç kişiyi öldürdü ....ler.

— Hangi bölgede çalışıyorsun?

— (.....) de. komando Muhsin dersen, bütün devrimciler bilir.

Evet, ben de biliyorum bu cinayetleri, gazetelere yansıyanlarını, yansımayanlarını, ama kendi etinde, kemiğinde yaşamak başka. Daha ben geleli bir gün olmadı. Kıpırdamaya gücüm yok. Bir değil, on değil, 55—60 gündür burada ve ölümü bekleyen bu insan; insan kılığından çıkmış, saçı-sakalı birbirine karışmış pislik içinde, alnı, gözleri ve burnunun yarısını kapatan pis bir paçavra, üzerindeki giysilerin pislikten rengi seçilmez halde.

— Neyse, öldürürlerse öldürsünler. Herşeyin acısı geçer, işkencenin acısı geçer, ama ihanetin acısı geçmez, diye yineledi.

Sohbete devam ettik:

— Demek 55— 60 gündür buradasın ve bugün de ben işkencedeyken buradaydın ve adımı öyle öğrendin.

— Evet.

— Buradan sesler duyuluyor mu yani?

— Evet.

— O kadar yakın mı işkence odası?

— Koridorun karşısındaki kapı.

— Öyle mi ?.. O zaman benim çığlıklarımı da duymuşsundur, değil mi?

Dostça güldü, elini salladı:

— Ohoo, boş ver bunları ya.

Utandım, çok utandım. Ben, hep ıssız, işkencecilerden başka kimsenin olmadığı bir yer sanıyordum. Bu nedenle çığlık atarken çok rahattım.

— Peki, başkaları da var mıydı burda?

— Olmaz olur mu? Burası gündüz insanla dolar, sorguya getirilenler burda bekler.

— Şimdi nerdeler?

— Aşağıda hücrelerde.

— Daha buradan ayrı hücreler de mi var?

— Evet.

— Peki, bizi niye hücreye indirmiyorlar?

— Biz, konuşmadığımız için ceza olarak burada kelepçeli bekletiliyoruz.

— Hımm; peki, buradakilerin hepsi duydu tabii benim çığlıklarımı, tüh be, keşke bağırmasaydım.

İşkencede bağırdığım için iyice utandım.

— Tabii, bağırmamak lazım. Burada bir sürü insan oluyor, genç sempatizanlar oluyor, morali bozuluyor. Zaten onun için burada bekletiyorlar.

— Tüh, allah kahretsin.

— Neyse, boşver, seninki önemli değil. Burada neler gördüm! Polise yalvaranlar, yakaranlar, bokunu yiyeyim diyenler.

— Yok ya!...

— Tabiii, neyse, boşver bunları, iyi ki geldin, ben iki aydır bir adam gelse diye bekliyordum, yalnızlıktan mahvoldum. Gelen gidiyor, gelen gidiyor. Konuşacak bir adam buldum nihayet.

Siyasi görüşlerimiz oldukça farklı. Dışarda kanlı—bıçaklı olduk belki, anti—faşist bir savaşçı benim gelişime seviniyor. Ben ölecek miyim diye düşünüyorum, o bende yaşamanın tadını buluyor. Fısıldıya fısıldıya konuşuyoruz, çünkü; bizim konuşmamız yasak, yakalanırsak dayak yeriz. Ama kimin umrunda, o kadar işkencenin üstüne birkaç tekme, yumruk neyi değiştirir.

— Sigara içiyor musun, diye fısıldadı.

— İçiyorum.

— Şimdi vereyim mi, içer misin?

— Var mı yani?

— İzmarit var.

— Ateş?

— Var.

— Nasıl buldun?

— Boşver, içer misin?

— İçerim.

Çevreyi dinledi, kimsenin olmadığına emin olduktan sonra, izmariti çıkarıp yaktı, bir iki nefes çekip, benim olduğum yere fırlattı. Yerden uzanıp aldım ve büyük bir keyifle çektim nefesi, bir daha, bir daha, bitmiş bile tütün, filtre yanacak nerdeyse.

— Bittiyse söndür, dışarı doğru at, dedi. Öyle yaptım.

Kendimi toparlamaya çalışıyorum.

— Beni şimdi gene götürecekler mi?

— Yok; sabaha kadar gelmezler herhalde.

— Şimdi saat kaç?

— Saat yok, ama altıbuçuk— yedi olmuştur!

— Demek, sabaha kadar gelmezler ha?

— Belki gelirler, bazan sabaha kadar işkenceye devam

ederler. Ama; senin timindekiler gittiler galiba?

Sabaha kadar gelmemeleri ihtimaline sevindim. 1. Şubeciler 12 Eylül'den sonra DAL ismi verilen timler biçiminde örgütlenmiş, her tim bir ya da iki—üç örgüt üzerine yoğunlaşarak çalışıyordu. Bu timler birbiriyle koordinasyon içinde olmakla birlikte, birbirlerinin işine karışmazlardı. Bu DAL adına bazıları çeşitli anlamlar yakıştırıyordu, ama aslında sembolik bir isimdi, pekala yaprak, çiçek vb. bir şey de olabilirdi.

— Peki, sabah gene devam edecekler haa?

— Ederler.

— Her gün sürecek mi böyle?

— Yok canım, bir hafta, on gün sonra fazla bir şey yapmazlar, çünkü sökemeceklerini anlayınca moralleri bozuluyor, o zaman belki öldürürler; ama fazla birşey yapamazlar. Senin karnın aç mı?

— Aç. Sabahtan beri birşey yedirmediler, içirmediler, şimdi de yasakladılar.

— Merak etme, burda var, ben sana veririm.

— Pek yiyemem herhalde, ağzımı zor oynatıyorum, su ya da süt varsa iyi olur. Ama bana nasıl vereceksin?

İkimiz de elimizden kelepçeliydik. Aramızda dört—beş metre vardı. Ben yerimden kıpırdayamıyordum.

— Sus, sus, gelen var galiba. Ben birazdan veririm, atarım o tarafa, dedi.

Biraz bekledik. Gelen olmadığına emin oldu ki, yine fısıldayarak sordu:

— Cemil'i tanıyor musun?

— .....

— O buradaydı. Dün, karısı da buradaydı. Karısıyla konuşması o kadar kötüydü ki, ben devrimci olarak utandım.

— Yaa, ne diyordu karısına?

— Boşver çok kötüydü.

Az çok durumu kavramaya başladım. Cemil'in yakalanışını, yakalandıktan sonra onunla bağlantılı yakalananları kabaca öğrendim. Muhsin konuştukça kafamdaki soru işaretlerinin çoğu çözüldü. Daha doğrusu özü çözüldü. Ben de ona nasıl yakalandığını, hangi işkencelere uğradığını sordum, ayrıntılarıyla öğrendim. Bugün bana yaptıklarını anlattım. Zaten tahmin ediyordu, seslerimi, getiriş götürüşlerini, işkencecilerin sordukları soruları hep duymuştu. Başka ne yaparlar, diye sordum.

— Ayaklardan ters asıyorlar ve elektrik veriyorlar, elleri arkadan bağlayıp asıyorlar ve elektrik veriyorlar, tırnak çekiyorlar, ...

— Peki, onlara dayanmak daha mı zor oluyor?

— Yok ya, önemli olan onlar değil, önemli olan devrimci bilinç ve inançlardır. Devrimci insan hepsine dayanır. Yan tarafta bir arkadaş var, sahte kimlikle yakalandı. Nerdeyse 70 gün oldu, adını bile söylemedi.

— Peki, polis adını bilmiyor mu?

— Biliyor, başkaları söylemiş, ama o kabul etmiyor.

— Onu ne yapacaklar?

— Bilmiyorum. Onu da öldürürler belki.

Ne zaman biteceği belli olmayan bir yoldayım. Dar, dikenli, sarp, yokuş; gidebildiğin kadar gideceksin, tek başına kan içinde, ter içinde, yarı—aç, yarı tok; tepeye varır mısın belli değil, her an bir çelmeyle tepe üstü düşüp ölebilirsin. Geri dönmek ölümden beter. Gideceksin, sonuna kadar gideceksin tek başına olsan da. Etrafın çevrilmiş, etrafındakiler kâh kurt olup dişlerini gösteriyor, kâh kuzu postuna bürünüyor. Kâh bağırıyor, kâh yumuşak, tatlı bir edayla sesleniyor:

— Tepeye varamazsın, boşuna çabalama, bizim dediğimizi yap seni kurtaralım.

— Yemek verelim, su verelim.

— Elbiselerini değiştirelim.

— Sıcak yatak verelim.

— Doktora götürüp tedavi ettirelim.

— Düşün oğlum, manyaklık etme!

Biz insana insanca, hayvana hayvanca muamele ederiz.

Daha bir kaç metre yol almadım, dağın tepesini göremiyorum bile. ama doruğu var çok iyi biliyorum. Doruğa varmalıyım.

— Muhsiin...

— Ne var?

— Tuvalete götürmüyorlar mı?

— Birazdan söyleriz acele etme.

— Çok sıkıştım ya, sabahtan beri tuvalete gitmedim. Tuvalet uzakta mı?

— Yok, yakın. Seni götürüp yıkadıkları yer.

— Haa, öyle mi?

Bazan konuşuyoruz, bazan hayallere dalıyorum. anam, babam, kardeşlerim, çocukluğum, çocukken oynadığımız oyunlar, arkadaşlarım hepsi tek tek aklımdan geçiyor. Sanki bunların hepsi tek tek filme alınmış da ben bu filmi seyrediyorum şimdi. Filmde bazan eksik yerler var gibi, ama bunlar da yanlış yere monte edilmişler. Birazdan onları da görüyorum. İlkokul üçten dörde geçtiğim sene, yaz tatilinde Kur'an Kursuna gidişim, ilkokulu bitirdiğim yaz Kur'an'ı hatim etmem, hatim duası, hatim lokumları, ortaokul, lise çağları, yepyeni toplumsal ve siyasal olaylara ilgi duymaya başlamam, liseyi bitirişim, üniversite hayatı, öğrenci dernekleri, solculuk, sosyalizm, komünizm, bildiri, afiş, miting, partiler, parti içi hizipler, tartışmalar, geride kalan tüm yaşamımı seyrediyorum; şu anda duvara kelepçelenmiş, bohça gibi yığılmışım yere, yerimden oynayamıyorum.

Acaba anam ne yapıyor şimdi? Gene ağlıyor mu sabahlara kadar benim için? Bildiği duaları okuyup okuyup ağlıyor mu? Acaba oğlum nerede, ne yapıyor diye ağlıyor mu? Gözaltında olduğumu bilmiyor, çünkü aylardır

görüşmedik. Ama altı— yedi yıldır sürekli olarak hapse girebileceğimi, öldürülebileceğimi düşündüğü için korkuyor, dua ediyor. Şu anda dua ediyor mu yine? Dua edip ağlıyor mu? Ya gözaltına alındığımı, belki öldürüldüğümü öğrenince ne yapar? Bunları düşünmek istemiyorum, çünkü yapabileceğim bir şey yok, ama elimde değil. İsteyerek düşünmüyorum zaten; sanki sinemaya götürülüp oturtulmuşum da oynayan filmi seyrediyorum. Yalnız film benim hayatımın benzeri değil, aynısı, ta kendisi.

— Memur bey, memur beey!

Muhsin seslenmeye devam ediyor.

— Memur beeey!

Küfreder gibi bir ses cevap veriyor:

— Ne var laan?

— Tuvalete gitmek istiyorum.

— Ne acele ediyorsunuz laaan, bekleyin biraz.

Birazdan memur bey geliyor, kelepçelerimizi çözüyor:

— Hadi kalkın laan, çabuk!

Muhsin ayakta kapıya doğru gidiyor. Ben kıpırdanıyorum, zorlanıyorum, duvara tutunmaya çalışıyorum, ama boşuna, kalkamıyorum.

— Muhsiin, yardım et!

Muhsin gelip yardım ediyor, kalkıyorum ve Muhsin'in omuzuna kolumu atıp güçlükle yürüyorum. Memur bey çok neşeli:

— Hah hah haa... Aferin lan, böyle sosyal dayanışma yapın işte.

Oflaya puflaya tuvalete vardık, Muhsin beni tuvaletin kapısına kadar getirdi, bıraktı. Duvara dayanıp bi—iki adım attım, fermuarı açtım, küçük su dökeceğim. Uzvum o kadar küçülmüşki, güçlükle pantolonumun aralığından çıkarabildim. Zar zor işemeye başladım. Sidik kırmızımsı idi, her halde kanama oldu dedim. İlk defa bu kadar uzun işedim. Bir türlü bitmiyordu, dinlene dinlene bitirdim. Bir

daha ne zaman tuvalete çıkarırlar, bilmiyorum, ama çok rahatladım, hafifledim. Muhsin geldi, koluma girip bir—iki adım attık.

— Tamam mı lan, bitti mi işiniz?

— Bitti memur bey.

— Gözlerinizi kapatın gene. Öne doğru yürüyün bakalım.

Tuvaletin kapısı açıldı.

— Geçin... Sağa dönün... Yürüyün...

Hooop, durun, sola dönün, yürüyün... Tamam, hadi bakalım, yerinize.

Muhsin beni yerime bıraktı, kendi yerine gitti. Memur bey kelepçelerimizi taktı, çıkıp gitti.

— Cevaaat, sigara içelim mi?

— Varsa içelim.

— İzmarit var işte.

— Onları da hemen bitirmeyelim.

— Yok yaa, buluruz gene.

— İyi, içelim öyleyse.

İzmaritleri içip sohbete dalıyoruz Sohbeti hayallerim izliyor, hayallerim sohbetle kesiliyor. Sızıp kalmışım.

— Cevaaat, Cevaaat!

— .....

— Cevaaat, oğlum!

— Efendim?

— Nasılsın?

— Görüyorsunuz işte, ne haldeyim, kötü durumdayım.

— Oğlum bizde kabahat yokki, kabahat sende. Biz sana söyledik, ama dinlemedinki bizi. Kendi kendine yaptın. Ayak sesleri uzaklaştı, birazdan geri geldi, kelepçemi çözdü:

— Kalk bakalım.

Biraz zorladım kendimi, kalkamadım.

— Kalkamıyorum.

Geldi bana yardım etti. sorgu odasına götürüp, bir koltuğa oturttu. Tatlı, babacan, müşfik bir sesle nasihata başladı. Benim gözlerim bağlı.

— Oğlum bak. Diğerleri burda yokken biraz konuşalım. Sen aslında çok iyi bir insansın. Fikirlerin farklı, ama önemli değil. Yarın Türkiye'de de fikirleriniz serbest olur, istediğiniz gibi çalışırsınız, ama bugün için yasak. Bunu sen bizden iyi bilirsin. Bu işe girerken bunun cezasını da göze aldın. Şurda yatacağın kaç sene? Af filan da çıkar, gelir geçersin. Burda boşu boşuna eziyet çekme... Sigara içer misin?

— Evet.

— Al.

Sigarayı aldım, parmaklarımın arasında güçlükle tutuyorum. Sigaramı yaktı:

— Babanın adı ne?

— Ananın adi ne?

— Kardeşlerin var mı?

— Ailenin maddi durumu nasıl?

Sorular sohbet havası içinde ard arda geliyor. Ailem

hakkında soru sormaları, beni rahatsız ediyor. Dün sık sık aileme ve kardeşlerime de işkence yapmakla tehdit etmişlerdi. Daha önce de bu şekilde birçok insanın işkence gördüğünü biliyorum. Burda yapılanları gece Muhsin ayrıntılarıyla anlattı. Ailemin siyasi işlerle bir ilgisi yok, onlara işkence etseler de bir şey öğrenemezler, ama onların benim yüzümden işkence görmesini istemiyorum. Bu nedenle ailemle ilgili sorulara, doğru-yanlış, ayrıntılı cevap veriyorum ve onların bu işlerle ilgisi olmadığını işlemeye, bu konudaki umutlarını söndürmeye çalışıyorum.

— Yazık yaa, kendi kendine yazık ediyorsun. Sana ne siyasetten oğlum. Bak ne güzel okulda okuyormuşsun, bitirip kendi işine, hayatına baksana. Hadi bugüne kadar uğraşmışsın, ama bak yakalanmışsın artık, vazgeç direnmekten. Her şey bitmiş artık. Bak, tatlı tatlı konuşuyoruz, bu işi tatlıca bitirelim. Hadi dün dayandın, bu iş bitmiyor ki! Burda konuşana kadar hergün böyle sürüp gidecek. Sağlam yerin kalmayacak. Böyle konuşa konuşa bu işi tatlıya bağlıyalım. Yoksa sağlam yerin kalmayacak, cinsel organına elektrik verile verile erkekliğin de kalmayacak. Bütün bunlara ne lüzum var, değil mi? Hadi söyle bakalım Ahmet nerde?

— Bilmiyorum.

— Oğlum, bu Ahmet denilen adam (...) değil mi?

— Gerçek adını bilmiyorum.

— Evli mi?

— Bilmiyorum.

— Eee, kendi evin nerede?

— Kendi evim yok, dün de söyledim.

— Bu anahtarlar ne peki?

— Üzerimde kalan eski dolap anahtarlarım, atmamıştım.

— Bırak artık yalan söyemeyi. Peki buluşmalarını söyle.

Büyük bir hata yapmıştım: Hiç yapmadığım halde ilk kez buluşmalarımın bir kısmını bir kağıda, kendi anlaya-

cağım bir şekilde, not etmiştim ve bu kağıdı bulunca bunların buluşma olduğunu hemen anlamışlardı. Ama nerede, kiminle olduğu kağıttan anlaşılmıyordu.

—Bak bu birincisi, saat 10'da, Çarşamba günü, ama nerede, kiminle?

— Hiç kimseyle buluşmam yok!

— Bu kağıt ne peki?

— Bilmiyorum, üzerimde öyle bir kağıt yoktu. Önceden kalmıştır belki, ders proğramı falandır.

— Bırak artık numarayı, bak sabahtan beri sabrediyorum, ama sinirlenmeye başladım. Daha çok kızdırma insanı, bizim sabrımızın da bir sınırı var yaa.

— .....

— Söyleyecek misin?

— Sorduklarınız hakkında bir şey bilmiyorum.

— Yok canım, sen iyilikten anlamıyorsun, benden günah gitti artık. Uzat elini bakayım.

Sol elimin parmaklarına ve sol ayağımın ucuna bağladı telin uçlarını. Koltukta otururken manyeto dönmeye başladı, döndü döndü, hızlandı, yavaşladı, hızlandı. Tek başına sorgucu, tek başına çeviriyor. Ben Muhsin'le dün akşamki konuşmamdan sonra kararlıyım, çıt çıkarmıyorum. Elimin ve kolumun iradem dışında sallanıp durduğunu farkediyorum. Soluyup duruyorum, ama hiç bağırmıyorum. İşkenceci yoruldu herhalde:

— Devam edeyim mi , cevap versene?

— Siz bilirsiniz.

— İyi.

Biraz daha devam etti. Boşuna yorulduğunu farketti herhalde, vazgeçti. Bağıra çağıra, küfürler ede ede odadan çıkardı, eski yerime götürüp bıraktı, kelepçemi taktı, aynı şekilde gitti. Birazdan Muhsin'in sesini duydum:

— Cevaat, Cevaat?

— Evet.

— Hiiç.

Olup biteni anlattım, tekrar gelip gelmeyeceklerini sordum:

— Belki gelirler, bilmiyorum. Bak demin nasılsın diye sordular sana, kötüyüm dedin. Öyle olmaz! Onlar ağız arıyor. Kötüyüm deyince, çözülmeye hazırım demektir; hemen yüklenirler. Sorarlarsa, iyiyim çok iyiyim demek lazım.

— Öyle mi?

— Evet. İyiyim deyince, istediğiniz kadar işkence yapın, hazırım demektir.

— Tamam.

Gündüz olduğu için seyrek ve çok kısa konuşabiliyoruz. Çünkü işkenceciler sık sık girip çıkıyor, bazan bize farkettirmeden kapının önünden dinliyor ve ondan sonra sopalıyorlar. Birazdan başka biri geldi:

— Cevaat, Cevaat!

— .....

— Cevaaaat, cevap versene lan.

— Evet, ne var?

— Nasılsın oğlum?

— Sağolun, çok iyiyim.

Bir tekme yapıştırdı.

— İbne çok iyiymiş, gebereceksin neredeyse lan. Şu haline bak... Bir ihtiyacın var mı?

— Yok, sağolun.

— Bir şey yedin mi?

— Hayır.

Söylesene o zaman oğlum.

— Siz yasak ettiniz yaa, bilmiyor musunuz?

— Geber acından ibne.

Muhsin sağolsun, akşamdan süt, bisküvi vermişti. Bana yasak devam ettiği sürece de ona alınan yiyecekleri paylaştık. Sorguya çektiklerinde aynı sorular yineleniyor,

ben mantıksız da olsa, ilk verdiğim cevapları aynen tekrarlıyordum. Çok halsiz ve bitkindim. Yerlerde sürükleniyor, sandalyeye oturtuluyor, yine yere düşüyordum. Kısa süren işkencelerde bile kendimden geçiyordum. Bu nedenle uzun süre işkence yapamıyorlardı. Birkaç gün böyle devam etti. Ayaklarımın altı şişmiş, patlayan derilerin altı vıcık vıcık kan ve cerahat içinde kalmıştı. Muhsin gene beni tuvalete götürüp getiriyordu. Zaman geçtikçe rahatlıyor, kendime olan güvenim daha da artıyordu. Dışardakiler artık herşeyi tahmin ediyordur. Bugüne kadar kimse yakalanmadığına göre polisin bilgisi de yoktu. Artık operasyon kilitlendi, üstün olduğumu açık bir şekilde görüyorum.

Sürekli olarak duvara kelepçeli, oturuyorum. Günde iki ya da üç defa tuvalete götürülüyorum. Yemek yasağı kalktı. Bir ekmek, biraz peynir, zeytin ya da reçel veriliyor. Tim izin verirse süt ve yoğurt da alabilirsin, yoksa kuru ekmek bile aldıramazsın. Muhsin'le konuşup tartışıyoruz. Arasıra mariti tellendiriyoruz. Akşamları nöbet tutanlardan biri bize karşı aşırı kinli. Kelepçeyi sonuna kadar sıkıyor:

— Biraz gevşet, çok sıkıyor.

— Ne, sıkıyor mu? Bu eller acımadan tetik çeken eller oğlum, dayanırsınız. Peki, dayanırız tabii, dayanmasak ne yapacağız? Acaba Muhsin'i öldürecekler mi? Her gün gelip 'hazırlan, bugün işin tamam' diyorlar. **Bir kişi öldürüldü**, biliyoruz. Muhsin'i de öldürecekler mi? Ondan sonra da bana mı gelecek? Ölümü göze aldığıma inanıyorum, ama yaşamak istiyorum.

Sık sık geliyorlar:

— Cevaat!

— Evet.

— Nasılsın?

— İyiyim, sağolun.

— İyisi ha, gel bakalım.

Kelepçem çözülüyor, yardım edip götürüyorlar, sandal-

yeye oturtup başlıyorlar nasihate, nasihatları kesip, hakkımda verilen ifadeleri okuyorlar.

— Bak, (...) ne demiş: ....; Ne diyorsun?

—Yalan.

— Peki buna ne diyeceksin? Bak (...) şunları söylüyor: ..... Dur daha var, hepsini okuyacağım. Bak, (...)'in ifadesine: .....; Bunları biz uydurmadık, hepsini kendileri söyledi. Biz nereden bilelim de uyduralım. Ne diyorsun?

— Yalan

— Hepsi de yalan mı?

— Evet, hepsi de yalan.

Bu kadar adam niye yalan söylesin sana garezi mi var?

— Sebebini bilemem, ama hepsi yalan.

— Bir tek sen mi doğru söylüyorsun?

— Evet, söylediklerim doğrudur.

— Manyak herif! Sen hâlâ yalan de, bu adamların hepsiyle seni yüzleştireceğiz, kendi gözünle göreceksin.

Gerçekten okuduklarının çoğu doğru. Ama yapacağım bir şey yok, reddetmekten başka.

Beşinci gün akşam gene aynı sorgu, aynı cevaplar ve sonuçta biraz fazla kızdılar.

— Yürü lan ibnee...

— İndirin aşağı, yeter artık.

-- Bizi boşu boşuna yoruyor, buluşmalar yandı zaten.

İşkence yerine götürüldüm. Kollarımı arkadan kavuşturdular. Ellerim dirseklerime değiyor. Bu durumda iyice sardılar, sandalyenin üzerine çıkardılar ve sandalye çekildi. Ters askı dedikleri bu. Müthiş bir acıyla kıvrandım, kollarım arkadan ters döndü ve vücudumun bütün ağırlığı kollarıma bindi. Çırılçıplağım. Biri geldi, cinsel organıma dokunuyor. Cinsel organa uygulanan özel işkenceler var, önceden duymuştum. Onları uygulayacaklar herhalde.

— Bunun ..ki yok yaa, bu ibne galiba. Nerden buldunuz bu ibneyi?

Gerçekten işkence ve tedirginlikten insanın tüm vücudu büzüle büzüle adeta küçülüyor. İşkenceci vazgeçti. Parmaklarıma teli bağlıyor, elektrik verecek. Ve elektrik başladı. Çıt çıkarmıyorum, çok acı çekiyorum. Manyetonun kolu hızla dönüyor, vücudum adeta parçalanıyor. Hayır, sesimi çıkarmayacağım, kararlıyım.

— Cevaat!

— ....

— Cevaat!

— Cevap versene lan ibnee!!

— ....

— Ne oldu bu ibneye yaa?

— Öldü mü ibne!

—Ne cansızmış bee!

—Yok yok, numara yapıyor.

— Şimdi ben ona numarayı gösteririm!

— Manyetonun kolu gittikçe daha hızlı dönüyor, aniden kesilip hızlanıyor, kesilip hızlanıyor. Benim hiç sesim çıkmıyor, soluk sesinden başka.

—Vay ibne vay...

—Ne cansızmış ...

—Ne cansızı be, ilk gün sekiz—on kişi zaptedemiyorduk ibneyi.

—Numara yapıyor yaa, bırakıp gidelim böyle de görsün.

—Yok, indirelim.

— Bırak yaa, nöbetçi indirsin.

— Cevaat, indirelim mi oğlum?

—.....

— Cevap versene laan.

—.....

Söylediklerini duyuyor, anlıyorum, ama cevap vermeye ne gücüm var, ne niyetim. Bir süre sonra indirdiler. Kollarım

çözülür çözülmez, irademe dışında, küt diye yere düşüyorum.

—Kalksana lan!

—Kalk da giyin ibne, senle mi uğraşacağız.

—Kalk oğlum, numara yapma.

—Burda kalsın, ne olacak.

—Dur dur, şimdi ayıltırım ben onu. Her tarafım içten içe yanıyor gibi. Her şeyi anlıyor, hissediyorum, ama hiçbir şey düşünemiyorum. Hiç böyle acı çekmedim, mutlaka ölüyorum, öleceğim herhalde. Biraz serinledim, birisi hem üstüme su döküyor, hem tekmeliyor:

—Kalk lan, kalk da giyin.

—Çıplak dursun ibne, bize ne.

—Kalsın burda.

Sonuçta zar zor kapırdandım, elbiselerimi giydirdiler, her tarafım sırıl sıklam götürüp bir hücreye attılar. Hücrede iki kişi var. Betonun üzerinde açılmış bir kağıt kutu artığı var, küçücük hücrede. Onun üstünde oturup yatacağız. Hücredekilerin yardımıyla içeri girip oturdum. Kesik kesik, kelime kelime konuşabiliyorum. Onlarla tanıştık konuşuyoruz. Vücudum felç olmuş gibi. Organlarımı kullanamıyorum, her tarafım uyuşmuş, her organım kendi halinde kendi bildiğini okuyor. Sanki benim organlarım değil de, kendi başına ayrı varlık hepsi. Hücredeki iki arkadaş tepeden tırnağa çok güzel bir masaj yapıyorlar. Rahatlıyorum, biraz kendime geliyorum. Bir saat kadar sonra yine her tarafım uyuşuyor. Kalbim müthiş ağrıyor. Yok yok, daha fazla dayanamam, herhalde öleceğim. Buradan sağ çıkmama imkan yok. Ölüm ihtimali gittikçe büyüyor, daha beş gün oldu bu haldeyim, birkaç gün daha yaşarım ancak. Ölümle yüzyüzeyim, ilk defa ölüme bu kadar yakınım, ilk defa birkaç gün içinde öleceğime inanıyorum; ölüm şu anda bana en yakın gerçek. Göze aldım, yine alıyorum ama ölmek istemiyorum. Ölüm bana ne kadar yakın ve kaçınılmaz görünüyorsa, en az o kadar yaşama

isteği var içimde. Yaşamak istiyorum, yaşamın tüm yanlarından tad ala ala yaşamak. Mücadele yaşamın dışında değil, yaşamın içinde, yaşamın kendisi zaten. Yaşamak artık istek olarak var bende, ümidim yok. Mutlaka öleceğim, öleceğim. Peki kaç gün sonra? Gece mi, gündüz mü? Cesedimi atacaklar mı bir kenara? Yoldaşlarım alamıyacağına göre, cesedimi aileme verirler mi? Cesedimin aileme verildiğini düşünüyorum: Cami, camide musalla taşı, musalla taşının üstünde tabut, tabutun içinde cesedim. En önde sarığıyla bir imam, ardından da yakın akrabalarım ve birkaç ihtiyar.

—Merhumu nasıl bilirdiniz?

—İyi bilirdik.

—Merhumu nasıl bilirdiniiz?

—İyi bilirdik.

Böyle mi kalkacak cenazem? Anam belki ölecek üzüntüsünden, belki kan çanağına dönmüş gözleriyle feryat edecek. Bunları düşününce canım iyice sıkılıyor. Ama sıkıntı içinde düşünüyorum.

Peki yoldaşlarım ne yapacak, öldüğümü nasıl öğrenecekler? Neler düşünecekler hakkımda? Cenazeme gelemezler, zaten öyle cenazeye gelseler ne anlamı var? Ay başına vakit var, öldüğümü öğrenirlerse yayına haber koyarlar. Bulabilirlerse bir de resmimi basarlar. Acaba ellerinde resmim var mı? Yoksa nasıl bulacaklar? Bunları düşünüyorum. Parti'nin gazetesi, bu gazetede benim resmim ve işkencede öldüğüm haberi. Kim ne der ne düşünür bilemiyorum, ama ölüm gerçeği tüm bedenimi sardıkça ve öleceğimi düşündükçe, benim düşüncelerim bu noktalarda odaklaştı. Öleceğime inanıyorum. Yaşama şansım hiç yok, ama yaşamak istiyorum. Hiçbir zaman bu kadar yaşama isteği duymadım. Peki nasıl yaşıyacağım, mezar taşında mı? Hayır! Yoldaşlarımla, Parti'mde, Parti'min yayınlarında.... Belki ölüm yıldönümlerinde anılacağım. Bir türlü ölüme razı olmuyor gönlüm. Bu kadar acıyı, bu kadar

işkenceyi çekiyorum, ama çektiğimi kimse bilmiyor. Peki, bilmeyecek mi hiçbir zaman? Ölüm, ölüm yaklaştı bana, ürperiyorum, bir türlü kabul edemiyorum. İki arkadaşın durumu hafifti. Belki savcılıktan bırakılır, belki de birkaç ay yatıp çıkarlar. Onlara seslendim:

— Beni herhalde öldürürler. Bakın görüyorsunuz, ufak bir hata yaptım, üye olduğumu kabul ettim, ama başka hiçbir şey söylemedim. (....,....,..) adamlar da şerefsizdir. Öleceksek şerefimizle ölelim.

—Tabii dediler.

Vakit gece yarısını geçmiş olmalıydı. İki kişi sırt üstü, bir kişi yan dönüp yattık. Ancak öyle sığıyorduk. Sızıp kalmışım, uyudum mu, uyuyamadım mı, bilmiyorum. Ama sürekli olarak kabuslar görüyorum. Kabus mu, düş mü, hayal mi bilmiyorum, hepsi birbirine karışıyor. Sabah uyandırıldığımda sürekli olarak "öleceksek şerefimizle ölelim" diye sayıkladığımı söylediler. Buna sevindim, demek ki, ölüme hazırım, bu kafama yerleşmiş. Ama ölmek istemiyorum, hiç istemiyorum. Hücrenin kapısı açıldı:

—Cevat?

—Efendim.

—Nasılsın?

—İyiyim sağolun.

—Ne iyisin be, öleceksin nerdeyse.

—Gel bakalım, al şunu bağla gözüne.

Arkadaşların yardımıyla güçlükle kalkıp hücrenin kapısına yanaştım. Sorgucu koluma girip götürdü, bir koltuğa oturttular.

—Nasılsın?

—Sağolun, iyiyim.

—İyi misin.

—Evet.

—Ne iyisi be, hoşafın çıkmış oğlum sigara içer misin?

— Sağolun, içmeyeceğim.

— Al al, bir sigaramızı iç, ne olacak.

— Sağolun, içemeyeceğim.

—Al! Al ya, bir çay getirin Cevat'a. Bizi zora koşuyor, ama biz gene de insanlığımızı yapalım.

Bu sözü sonradan hücredeki arkadaşlara anlattım. O halimizle katıla katıla güldük. Günlerdir fizik ve psikolojik olarak beni öldürmek için binbir yöntem uygulayanlar, bana karşı insanlık görevi yapmaktan sözediyorlardı. Ben içimden insanlıklarına okkalı bir küfür etmekten alıkoyamadım kendimi. Bu çay sigara ikramları diyalog kurmak için bir başlangıç aracıydı ve usulünce reddetmek doğruydu. Arasıra çok ısrar ettiklerinde kabul etmekle birlikte, genellikle reddediyordum. Bu defa da reddetmeme rağmen çay geldi, sigara uzattılar ve çakmakla yakıldar. Ama güçlükle içiyorum, çay bardağı neredeyse elimden düşüyordu. Bunun üzerine masanın üzerine koyup, başımı masaya eğerek bir kısmını içtim. Sigarayı da biraz içtikten sonra, alıp kül tablasında söndürdüler.

—Ölmüşsün oğlum, ne bu halin böyle

—.....

—Bak, daha fazla dayanamazsın. Burda zatürreden gidersin, veremden gidersin, ev göstermekten gidersin. Hiç kimse de arayıp sormaz.

—.....

—Sen ev göstermeden nasıl gidilir biliyor musun?

—Hayır

—Hiç duymadın mı?

— Hayır.

Aslında biliyordum, ama hayır dedim.

—Götürür öldürüp atarız, ondan sonra da iki satır açıklama yaparız: "falanca ev göstermeye götürüldüğü.... semtinde kaçmaya teşebbüs edip, dur ihtarına uymadığından, yaralanarak yakalanmış ve kan kaybından öldüğü anlaşılmıştır." Tamam, bitti işin. Ama buna izum

yok, burda zatürreden, veremden gidersin zaten; doktor da basar raporu, bu kadar.

— .....

—Gözünü açın bunun ya, ne olacak sanki.

Gözüm açıldı, sohbet devam ediyor:

—Durumun çok kötü oğlum, yazık, doktor çağırıp tedavi ettirelim mi?

—Tedavi olmak istemiyor musun yani?

—Sizin bileceğiniz iş, bana niye soruyorsunuz?

— Doktoru çağırın.

Doktor geldi.

—Doktor, şuna bak bakalım, durumu nasıl, kaç gün yaşar?

Doktor şaşkınlıkla bana baktı:

—Bir şikayetin var mı?

Bu soruya ne cevap verilir!?

—Bir şikayetim yok, polisler seni çağırmış, işte görüyorsun.

—Elini uzat.

Uzattım, nabzımı tuttu, polislere dönerek:

—Nabzı normalin çok üstünde, istirahat etmesi lazım.

—Yaşar mı yani daha?

—Bilemem, muayene etmeden bilemem,

—Ama istirahat etmesi lazım.

—Peki. Görüyor musun oğlum, zaten perişan olmuşun. Bak sana sıcak yemek verelim, doğru dürüst odaya alalım, yatacak somya da var. Bu işi bitirelim. Taşın üstünde yatacak yarın öleceksin zaten.

—Sorduğunuz konuları bilmiyorum.

—Biliyorsun.

—Bilmiyorum.

—Oğlum bırak artık kendini aldatmayı, her şeyi biliyorsun..... isimli kişiyle ....'de buluştunuz. Orada birisi daha vardı,

o kimdi, neler konuştunuz? Haa, neler konuştu.

—Böyle birşey hatırlamıyorum. Bana soru da sormayın, sorularınızı anlamıyorum.

—Peki, dinlen biraz bakalım da sonra konuşuruz.

Hücreye attılar, öğleden sonra yine aldılar.

Tekrar sorguya götüreceklerini sanıyorum, yanılmışım. Demek ki, bu yöntemle yol alamayacaklarını anladılar. Moral olarak çökertmek için yüzleştirmeye götürmek üzere almışlar. Bu yüzleştirmeler gerçekten maddi işkencelerden daha beter etki yapıyor. Bunu yaşayanlar çok iyi anlar; bir anda dünyaların altüst olur, polis de bunu çok iyi bildiği için elde ettiği bazı bilgileri sürekli olarak, tanıdığını ve güvendiğini sandığı yoldaşlarına malederek, sana aktarır, böylece seni çökertmeye çalışır. Bu blöf de olabilir, gerçek de. Eğer ısrarla direnirsen ve söyledikleri gerçekse, ya da gerçek payı varsa, bir süre sonra bu insanlarla yüzleştirilirsin. Polisin okuması başka, bizzat o insanın gelip yüzüne karşı kuzu kuzu anlatması başka. Polis insanları tek tek esir alıp konuşturmaya çalışıyor. Çünkü bir insan ne kadar çok çözülse de, çeşitli etkenlerden ötürü bazı şeyleri söylemiyor, ya da bazı konularda yalan söylüyor. Sen, nasıl olsa birçok adam konuşmuş, ben de konuşup kurtulayım dersen, onların söylemediklerini de söyleyeceksin, ya da yalan söylediklerin, sen farkında olmadan, ortaya çıkacak. Kim ne söylerse söylesin, polis, tüm ifadeleri topluca değerlendirdiğinde kolayca doğruyu yalanı ayırıp, doğrular üzerinde derinleşiyor. Bu nedenle polis mümkün olduğu kadar yüzleştirme yapmayıp, insanları tek tek çözmeye uğraşıyor. Tek tek çözemediğinde son olarak yüzleştirme yoluyla moral bozarak çözmeyi deniyor. İşte şu anda yüzleştirmeye götürdüler. Odaya sokulduk, duvarın dibine bıraktılar:

—Gözünü aç.

—Ayakta duracaksın ama hiç konuşmayacaksın, tamam mı?

—Olur.

Sendeliyorum, duvara dayanıyorum, ama mümkün değil. Duvara dayana dayana yere çömeldim, yana yıkıldım.

—Kalk lan, sana ayakta duracaksın demedik mi?

—Duramıyorum.

—Boşver, öyle dursun varsın.

Biraz sonra kapı açıldı, polisin ardından bir kişi içeri alındı. Gözleri bağlı. Tanımamam mümkün mü! Sandalyeye oturtuldu:

—Adın ne?

—Cemil

—Gözünü aç. Bu adamı tanıyor musun?

—Evet.

—Nerden tanıyorsun?

—Örgütten.

—Adı, kod adı, örgütteki görevini anlat.

—(.....)

—Cevat!

—Evet.

—Söylediklerini duydun, ne diyorsun?

—Yalan söylüyor!

—Hepsi mi yalan?

—Evet, üye olduğum ve kendisiyle ilişki kurduğum dışındakiler yalan.

—Pekii bu bir..... İkincisi, üçüncüsü, dördüncüsü, beşincisi gelecek.

Hepsi geldi, beni tanıdı, bildiğini anlattı. Bana sorulduğunda hepsine de:

—Bu kişiyi tanırım, arkadaşımdır. Ancak dört beş senedir hiç görmedim. Nerede ne iş yaparlar bilmem, siyasetle uğraşıp uğraşmadıklarını da bilmiyorum. Benimle ilgili söyledikleri yalandır dedim.

Birisi anlatırken dayanamadım:

—İnsaf bee, insaf! Bu kadar da olmaz... dedim.

—Sus lan!

—Konuşma sen!

Polislerin müdahalesiyle sesimi kestim. İfadelerin çoğu önceden polis tarafından bana okunduğu için fazla şaşırmamıştım. Ama sevdiği, saygı duyduğu yoldaşlarının bu haline insan zor dayanıyor. Daha doğrusu dayanamıyor. Bu yüzleştirilmelerden sonra hücreye getirildiğimde, sinirlerim iyice bozulmuştu. Her tarafım titriyordu. Hücrede kimse olmasa ağlayacağım, saatlerce, hıçkıra hıçkıra ağlıyacağım. Gözlerim yaşla dolu, ağlayamıyorum. Her tarafım titriyor, kendimi güçlükle tutabiliyorum. Ama o hırsla ağzımdan çıkan küfürün haddi hesabı yok. Sevmiyorum küfür etmeyi, doğru değil, ama öyle boşalıyorum.

Akşam tuvalete götürüldük. Tuvalete girince gözlerimiz açılıyor. Tuvalette musluğun başında beklerken .... yanıma geldi, korka korka (konuşmak yasak) fısıldadı:

—Biz üçümüz ....'de toplandık ve konuştuk, konuşma sonucu ben istifa ettiğimi sana bildirdim, sen de istifamı kabul ettin, konuştuğumuz konular şunlardı... ... Tamam mı?

—... tir git be! Ben kimseyle hiçbirşey konuşmadım, tamam mı! Kimseyle hiçbir şey konuşmadım. İki üç tane şerefsiz bir sürü insanı toplattınız, hâlâ utanmadan konuşuyorsun!

Çok sinirlenmiştim. Ben bir sürü insanın açığa çıkmasına üzülüyor ve ölümü bekliyordum. Yoldaşımız (!) hapis cezasından kurtulmak, ya da en az cezayı almak için benim nasıl ifade vermem gerektiğini öğretiyordu.

—Ben 20 gün direndim, ... çözüldü, ondan sonra çözüldük, benim suçum yok.

— 120 gün direnseydin, ondan sana ne!

— Önce o çözüldü ama.

—Kim çözüldüyse .....im. Yoldaşımız(!) fısıldıyor, be ı

sesim çıktığınca bağırıyorum, farkında değilim. Polis duymuş:

—Konuşmayın laan, ne konuşuyorsunuz?

Konuşmuyoruz, konuşacağımız şey kalmadı zaten. Tekrar sorguya alındığımda:

—Bak, kendin duydun, gözünle gördün. Biz, bir tek kelime katmadık, hepsini kendileri söyledi, değil mi?

—Evet.

—Sen niye söylemiyorsun o zaman?

—Bilgim yok.

—Söylediklerinin hepsi yalan mı?

—Evet.

—Hepsi mi?

—Hepsi.

—Bir tek sen mi doğru söylüyorsun?

—Evet.

—Ne inatçı, manyak adamsın, görürsün sen. Sana daha ne iyilik yapalım; her şeyi gösterdik, dinlettik, sen hâlâ manyakça inat ediyorsun. Ne yaparsan kendine yaparsın oğlum, bize ne.

Artık rahatım. Bir hafta içinde başıma gelmedik maddi-manevi işkence kalmadı. Bir ara sendeledim, ama yıkılmadım yıkılmayacağım, yıkılmayacağıma da inanıyorum. İşkencecilerin acizliğini, çıkışsızlığını görüyorum. Bana tek yapabilecekleri öldürmek, ben ölüme hazırım. Ama öldürmek kendi işlerine de pek gelmez. Kendi deyişleriyle "ölümü aratarak" yaşatmak niyetindeler. Ben ölüme hazırım, öleceğime de inanıyorum, ama ölmek istemiyorum; yaşamak istiyorum. "Düşmana inat, birgün fazla yaşamak."

Yakup'la birlikte

Bir haftayı geride bıraktım. Bu bir haftanın saniyeleri saat, saatleri, ay, günü yıllar gibi uzun geliyor. Ben geçen zamandan çok, gelecek zamanın derdindeyim. Ölümüm ne zaman olacak, kaç saat, kaç gün sonra öleceğim, bunu düşünmeden duramıyorum. Burada zamanın bu kadar zor geçmesinin sebebi, 24 saat maddi-manevi işkence ve endişe içinde olman. Yeni yakalanan oldu mu, olacak mı? Yakalananlar ne söyledi, ne söyleyecek? Beni ne zaman yeniden sorguya çekecekler?

Kendim, ameliyat dışındaki sürede ameliyathanenin karşısında elimden kelepçeli olarak, yere oturmuş durumda bekletiliyorum. İşkencenin polis dilindeki adı "ameliyat". Ameliyathane durmadan çalışıyor; insanların sağlığını çürütmek için, manen çökertip köpekleştirmek için hiç durmadan çalışıyor. Oturduğumuz yerde, duruma göre gece-gündüz, işkenceleri dinliyoruz. Bu işkence dinleme işi kendime yapılan işkenceden daha zor geliyor. Sabahtan akşama, akşamdan gece yarılarına, sabahlara kadar ameliyathaneden yükselen çığlıklar, yalvarmalar, ağlamalar, polislerin hayvani kahkahaları, bağırtıları insanın beynini felç ediyor. Her yaştan, her cinsten insan var. Kimine oğlunu soruyorlar, kimine kocasını, kimine karısını, kimine babasını, anasını... İnsan madden ve manen bundan daha fazla aşağılanamaz. Bütün bu aşağılıklarla içiçe geçiyor günlerimiz.

Eski yerimden alıp yan tarafa koydular. Yan tarafta Muhsin'in sözünü ettiği Yakup var. Akşam beni orada kelepçelediler. Yakup beni tanımıyor ve ben onu gıyaben tanıyorum. Göz bağını hafifçe araladım. Fısıltı halinde seslendim:

— Yakup, Yakuup.

— Evet.

— Merhaba.

— Geçmiş olsun!

— Ben yan tarafta, Muhsin'in ordaydım. Şimdi buraya verdiler, Muhsin senden bahsetmişti. Benim adım Cevat.

— Nasılsın?

— Sağol, iyiyim. Sen nasılsın?

— Görüyorsun işte, bizi götürecekler galiba.

— Nereye?

— İnfaza....

— ....

Ne diyebilirim? 70 günü aşkın süredir bıçağın sırtında devrimci onurunu, kişiliğini koruyan ve her an öldürülmeye götürülmesini bekleyen bu insana ne diyebilirim? Teselliye ihtiyacı yok. Ağlamaya, övülmeye ihtiyacı yok. Sadece anlamalı, onu anlayıp anlatmalı. Niçin, nasıl yaşadı, nasıl ölümü göze aldı ve düşünmek istemiyorum, ama, ölürse niçin ne uğurda öldü... Biraz kendi sonumu görüyorum onun durumunda. Sanki hiç bu konular, düşünceler yokmuş gibi sohbete başlıyoruz:

— Yakup, nerede nasıl yakalandın?

— (.....)

— Daha önce nerelerde çalıştın?

— 1974'te.....

—....'i tanırsın herhalde?

— Tabii, tanıyorum.

— Sizin örgütsel gelişmeniz nasıl oldu?

(.....), siz neler yapıyorsunuz, siz.....'in görüşlerini benimsiyor musunuz?

— (.....)

Sohbetimiz uzuyor, dallanıp budaklanıyor, genişliyor.

— Yakuup?

— Evet.

— Sigara içer misin?

— Yok bıraktım. Sen içersen bende var.

— İçerim, sağol.

İşkencecilerin Yakup'u konuşturacaklarına inancı çoktan yıkılmıştı. Bu nedenle herhangi bir soru sormaya gerek duymuyorlar, kafaları estikçe kinlerini kusarak girişiyorlar. Bazen de soyarak soğuk su ile yıkayıp saatlerce duvara dayayıp bekletiyorlardı. Benim konuşacağıma da pek ihtimal vermiyorlardı, ama bulacakları yeni adamlar ve elde edecekleri bilgilerle moralimi bozabileceklerini düşünüyorlardı. Bu nedenle kendimi toparlamam için bir yandan dinlendiriyorlar, bir yandan da kafalarına estikçe işkenceye çekiyorlardı. Kendimi toparladıkça hemen ölmeyeceğime aklım esmeye başladı. İşkenceciler, dedikleri gibi hemen öldürmek değil süründürmek, çökertmek istiyorlar ve elde etmenin yollarını sonuna kadar zorlamaya çalışıyorlardı.

Bu günlerin birinde, bekleme yerinde Yakup, ben ve sorgu için aşağıdaki hücrelerden getirilen sekiz-on kişi vardık. Her tim gerektiğinde kendi sanığını alıp götürüyor, işi bitince geri getiriyordu. Polisin biri alışılan bir sesle bağırdı:

— Sezai Ekinci, Sezai Ekinci!

— .....

Adı okunan cevap vermesi gerekiyor, ama hiç cevap veren yok.

— Sezai Ekinci kim laan?

— .....

— Yok mu lan Sezai Ekinci diye biri!

— .....

Polis küfrederek çıktı, koridorda, diğer odalarda aynı ismi bağırarak aramaya devam etti. Ama boşuna. On-onbeş dakika sonra üç-dört işkenceci odaya geldi, Yakup'un başına toplanıp tekmelemeye başladılar:

— Niye gelmiyorsun lan ibne?

— Sabahtan beri seni çağırıyoruz!

— Sağır mısın lan ibne!

— Dalga mı geçiyorsun laan?

Yakup gayet sakin:

— Beni kimse çağırmadı.

— Nasıl çağırmadı lan. Biz taa odamızdan duyduk ibne. Adam sabahtan beri Sezai Ekinci diye bağırıyor.

— Benim adım Sezai Ekinci değil.

— İbneye bak, Sezai değil de ne lan?

— Yakup!

— Vay ibne vay.

— Akıllanmamış daha.

— Vurun ibneye!

Polisler tekme tokat giriştiler. Yakup sahte kimlikteki ismiydi ve gerçek kimliği ortaya çıkmış olmasına rağmen kabul etmediği için polisler kendisini gerçek ismiyle çağırdığında cevap vermiyor ve bu isimle düzenlenen evrakı imzalamıyordu. Sonuçta yüz yirmi-yüzotuz gün sonra Yakup'u bir başka İl'e gönderip yeniden sorguya almışlar, ama tavrını sürdürmüştü. Daha sonra cezaevinde olduğunu öğrendim.

Yakup'la birlikte olduğum süre bu şekilde geçiyordu. Bol bol sohbet edip tartışıyorduk ara sıra birimiz sorguya alınıyor, biraz dayak ve işkenceden sonra yerimize dönüyorduk. Artık işkence yaşamımızın olağan bir parçası olmuştu. Kafamız da oldukça rahattı. Görevini yapmış olmanın huzuru içindeydik. Artık dışardaki yoldaşlarımız durumu farkedip gereken tedbirleri almıştır, yeni yakalanan da olmadığına göre, bu iş bitti sayılır.

On gün olmuştu ki, polis tarafından sorgu odasına götürüldüm:

— Olduğun yerde dur!

— Sağa dön, tamam.

— Dur şimdi göz bağını çıkarıyorum. Ama sakın bakma, bakarsan patlatırım haa!

— Dur olduğun yerde, sola dön, tamam.

Demek ki birisiyle yüzleştirildim, ama kimle?

Yüzleştirildiğim kişi benim hakkımda ne dedi, örgüt hakkında ne dedi bilmiyorum. Bugünlerde bir iki kişiyle daha bu şekilde yüzleştirildim, ama kim olduklarını, nasıl yakalandıklarını ve ne söylediklerini bilmiyorum. Bir gün yine sorguya çektiler:

— Ahmet'in evi nerede?

— Bilmiyorum

— Doğru söyle!

— Bilmiyorum.

— Manyak sen istediğin kadar inat et, dayak ye dur. Ahmet'in evini bulduk oğlum. Bak sana tarif edelim de inan: ....'de, ...inci katta,.... nolu daire, tamam mı?

— Bilmiyorum, evine hiç gitmedim.

— Demek gitmedin, karısı elimizde oğlum, karısı Semra elimizde. Seni tanıyor, sen orada kalıyormuşsun.

Tüh! söyledikleri ev doğru, evli olup olmadığını bilmiyorlardı, onu da doğru öğrenmişler. Peki Semra gerçekten ellerinde mi?

— Tanıyor musun oğlum Semra'yı?

— Hayır.

— O seni tanıyor ama, kocamla birlikte çalışıyorlardı diyor.

— Yalan söylüyor.

— Yüzleştirelim mi?

— Yüzleştirin.

Böyle demeye dilim varmıyor, ama benim için fazla fark eden bir şey yok. Daha önceki ifadelerden sonra Semra'nın benim hakkımda diyeceklerinin bir önemi yok.

— Yüzleştirelim mi laan?

— Yüzleştirin.

—.....

— Götürün bu ibneyi!

Demek ki büyük olasılıkla blöf yaptılar. Evi şu ya da bu yolla öğrenmiş olabilirler. Ama kimseyi yakalaya-

madıklarına göre durum iyi. Endişe içinde birkaç gün daha bekledim. Bazı yoldaşların ancak eşlerini bulmuşlardı. Ahmet'in evini de onlardan öğrenmişler. Ancak ne kendisini, ne de eşini bulabilmişlerdi. İyice rahatladım.

Yirminci güne doğru uzun bir sorguya daha çekildim. Ancak daha önce sözünü ettiğim gibi, artık bu işin bittiğini, ellerinden hiç bir şey gelmediğini ve onlardan üstün olduğumu açıkça görüyordum. Aynı sorular, aynı cevaplar, bağırtılar, tekme, tokat, sopa, yumruk ve aynı sonuç.

— Hah hah haa; gene nakavt oldu.

— Dur bir daha nakavt edelim ibneyi.

— Konuşsana oğlum, nakavt mı olmak istiyorsun?

— Ne yapalım bu ibneyi?

— Atın aşağıya gitsin!

— Ne atalım mı?

— Atın. Kaç gündür bununla uğraşıp duruyoruz boşu boşuna. Başkalarıyla uğraşalım biraz.

Aşağı dedikleri yer daha alt katlarda bodrum ve zemin kattaki hücreler. Hücrelerin daha rahat olduğu söylenirdi. Ama yukarıya da alışmışım, sanki kırk yıllık evimden ayrılıyorum. Bir kaç dakikalık fırsat oldu:

— Yakup, Yakuup!

— Evet.

—Beni galiba aşağı indirecekler. Görüşemezsek başarılar. Üzerimde binbeşyüz lira var, sana vereyim. Aşağıda bulurum her halde.

— Kalsın sende.

— Yok yok, sen al.

— Buraya nasıl olsa gelen olur, sen ev sahibi sayılırsın.

— Karşılıklı tebessüm ederek ayrıldık.

Hücrede

Hücreler iki metre uzunluğunda, 80 cm eninde ve 2 metre yükseklikte. İçinde tahta kanepe gibi birşey bunun üstünde çöplük benzeri bir yatak var. Hücrenin demir kapısı kapanınca ufacık mazgaldan giren floresan ışığı içerisini hafifçe aydınlatıyor. Bazen mazgal da kapanıyor. Hücrede gözlerimiz açık, ama sürekli gece gibi. Bu daracık yerde en az altı kişi kalıyoruz, sekiz-dokuz kişi olduğu da oluyor. Daha kalabalık olduğu dönemlerde 10 kişiden aşağı inmemiş. Hücrede bit, pire, cirit atıyor. Herkes kaşınmaktan bit kırmaktan yorgun düşüyor, ama, yine de baş etmek olanaksız. Hücrede iki, ikibuçuk metrekarelik alanda altı-sekiz kişi ne doğru dürüst oturabiliyor, ne de yatabiliyoruz. Vücutlarımız yara bere içinde, bazen pansuman yapabiliyoruz. Günde iki ya da üç kez tuvalete çıkarılıyoruz. ama bu durumda yaşamak bile ayrı işkence. Herkesin, az çok maddi işkence gördüğü ve görmeye devam ettiği için, şu ya da bu biçimde yardıma ihtiyacı var. Herkes üşütmeden ötürü rahatsız. Günlerce peynir, ekmek, reçel, zeytin dışında başka birşey yenilmediği için vücudun bütün düzeni altüst olmuş. Herkes ya kabız ya ishal. Günlerce hiç güneşin doğmadığını düşünün, öyle bir yaşantımız var. Hücrelerin genel demir kapısı dışardan yumruklandığı zaman herkes dikkat kesiliyor ve bekliyor: Bakalım kimin ismi okunacak? Kapı özellikle sabahları 12'ye kadar sık sık çalınır ve her seferinde üç-beş kişinin adı okunur. Adı okunan hücre numarasını söyleyerek yerini belli eder. İşkenceciler gelir, avını alır, genel kapının ardında gözlerini bağlayıp götürür. Bu alıp götürmenin belli bir zamanı yok. Günün her saati olabilir; öğleden önce de, sonra da, akşam da, geceyarısı da... Her an gelip seni alabilirler, her an. Buna karar verecek olan işkenceci haydutlar. Hücreye verildiğimden beri şartlar biraz daha iyi. Bir kere gözlerimde bağ yok ve hücredeki altı yedi kişi konuşabiliyor, türkü, marş söylüyor, tartışıyoruz. Tabii

mümkün oldukça alçak sesle. Çünkü konuşmalarımız dinlenebilir, gürültü yaptığımız gerekçesiyle dayağa çekilebiliriz. Hücredeki arkadaşlar hem tedavim için, hem de diğer ihtiyaçlarım için ellerinden geleni esirgemiyorlar. Nöbetçi memur terslik yapmazsa her akşam pansuman yapılıyor, arkadaşlar sık sık masaj yapıyorlar, böylece kendimi toparlıyorum. Arkadaşlar, tuvalete giderken koluma girip, gidip gelmeme yardımcı oluyorlar. Arasıra sorguya çıkarılıyorum, ama artık işin ciddiyeti kaçmıştı. Bu vakitten sonra ne ben geri adım atma seçeneğini düşünüyorum, ne de polis böyle bir şeye ihtimal veriyor. Alışılmış sorular, cevaplar, küfürler, kahkahalar.... Fazla sinirli iseler, sinirleri yatışıp, hırslarını alana kadar tekme, tokat, yumrukla sopa, sonra geriye hücreye. Ölüm tehditleri de eksik olmuyor. Bu noktadan sonra tek yapabilecekleri şey bu. Ben böyle bir ihtimalin gerçekleşebileceğini biliyor, ama ölmek istemiyorum. Ölüm tehdidi ve tedirginliği çok kötü, ama ilk hafta ve onu takib eden günlere göre oldukça rahatladım, her geçen gün daha da rahatlıyorum.

Deli Doktoru

O gün sorguya çıkarılmış, biraz da hırpalanmıştım. Hücreye dönünce arkadaşlar kanapede yer verip rahatça uzanmamı sağladılar. Rahatça diyorum, ama o şartlardaki rahatlık tabii! Bir kişilik kanapede, balık istifi, iki kişi aynı, bir kişi ters yönde uzanıp yatıyoruz. Diğer üç-dört arkadaş yerde oturup yatıyor. Gece geç vakit olmuştu, hücre kapısının açılıp kapandığını farkettim. Bu vakitte kimi getirdiler acaba? Hiç kalkıp konuşacak halim yok. Diğer arkadaşlar konuşmaya başladılar. Ama konuşulanları ne dinleyecek, ne anlayacak durumdayım. Sabaha doğru tuvalet için kaldırıldığımızda yeni getirileni gördüm. Orta boylu, dolgunca, temiz giyimli, kırk yaşlarında biriydi.

—Geçmiş olsun!

—Sağol.

—Niye yakalandın?

—Hiç, bir ihbar olmuş herhalde.

—Hangi örgütle ilgili?

—Bilmiyorum, daha yeni getirdiler, birşey de söylemediler.

—Eveet, işiniz neydi?

—Doktorum, psikiyatrist.

—İsminiz?

—Selim Ergün.

—Benim de Cevat, neyse geçmiş olsun.

—Sağol.

Tuvalete gidip geldikten sonra konuşmaya devam ettik:

—Sizi getirdiklerine göre mutlaka bir suç yüklüyorlardır. Sana ne dediler, birşey demediler mi?

—Dediler, (....) üyesiymişim güya. Sol görüşlüyüm, ama hiçbir örgütle ilişkim yok.

—Bak, örgütle ilişkin var mı yok mu bilemem, zaten bunu bize söylemen de gerekmez. Önemli olan yukardaki durumun. Benim vücudumdaki işkence izlerini görmüştü. Gece geldiğinden sabaha kadar diğer arkadaşlarla

sohbet ettiği için, az çok onların durumunu öğrenmişti.

-Sen kaç gündür buradasın?

—26-27 gün oldu.

—Niye yakalandın?

—TKP(B) örgütü yöneticisi olduğum gerekçesiyle

—Sen ne dedin?

—Böyle bir şey yok.

—Polis nereden çıkartıyor böyle şeyi?

— Sekiz, dokuz kişinin ifadesi var, ama doğru değil.

—Buracla mı bu hale getirdiler?

—Evet.

—Ne yapıyorlar?

Belli başlı işkence metodlarını anlatım.

—Her türlü işkenceyi yapar bunlar. Bak, üye değilsen kabul etme. Üye isen zaten hiç kabul etme. Çünkü kabul ettikçe sana sorulan sorular artacak, iş iyice dallanıp budaklanacaktır. Biraz hırpalarlar, ama en temizi hiç kabul etmemektir. Polisin başvurduğu tüm yöntemleri anlattık. Merak ettiği konuları sordu, yanıtladık, açıkladık. Dış kapı çalınıp açıldıktan sonra okunan ilk isimlardan biri Selim Ergün'dü. Ayak sesleri hücre kapısına yaklaşırken birkaç kez tekrar ede de;

—Merak etmeyin, ne yaparlarsa yapsınlar hiçbir şey kabul etmeyeceğim, hiçbirşey söylemeyeceğim.

— 'Sonuna kadar diren, mutlaka diren ağabey' dedik.

—Direneceğim, ne yaparlarsa yapsınlar.

O gün akşama kadar doktoru bekledik. Akşama doğru herkes geldi, doktor yok. Hücrede kendi aramızda konuşuyoruz:

—Selim ağabeyi niye getirmediler acaba?

—Herhalde onu da mahvettiler.

—Belki konuştu; ev, adam göstermeye götürdüler.

—Hiçbir suçum yok, hiçbir şeyi istesem de söyleyemem demişti ya.

—Yok canım, bize öyle söylemiştir. Yanlışlıkla mı getirdiler yani?

Bu çerçevede tahminlerle konuşmamızı sürdürüyor, değerlendirmeler yapıyorduk. Genel demir kapı çalındıktan sonra açıldı, ayak sesleri bizim hücreye yaklaştı, hücre kapımız açıldı. Bu kadar zaman geçtiğine göre sedyelik olmuştur diye düşünüyorduk. Hücre kapısı açıldıktan sonra Selim Ağabey sabah gittiği gibi kapıda göründü. Görünüşünde hiçbir değişiklik yoktu. Hepimiz birden soru yağmuruna tuttuk:

—N'oldu ağabey?

—N'aptılar?

—Hiç, hiçbir şey yapmadılar, kısa bir sorgu yapıp bıraktılar.

—Peki, sabahtan beri niye getirmediler?

—Ne bileyim, duvarın dibine koydular, ayakta bekle biraz dediler, bir daha gelmediler. Sabahtan beri ayakta bekliyorum.

—Seni unuttular herhalde.

—Yok canım unutur mu onlar.

—Kasıtlı bekletmişlerdir. Orda sabahtan akşama ayakta bekleyip, işkence seslerini dinlemek çok mu kolay?

—Her gün böyle mi burası?

—Evet hergün böyle, bazan gece sabaha kadar böyle.

—Hayret! İşkence olduğunu biliyordum, ama bu kadar olacağına gözümle görmesem inanmazdım.

Birçok insan duyduğu, bildiği şeyleri bizzat yaşayınca şaşkına dönüyor, inanamıyordu. Selim ağabey de bu durumdaydı, ama bir günde gördükleri, duydukları ona yetmişti. Ertesi gün yine çağrıldı, yine çıktı; akşam yine herkesten sonra getirildi, yine maddi işkenceye uğramamış, hakaret ve tehditlerden sonra akşama kadar ayakta bekleyip, işkenceleri dinlemişti. Akşamları uzun uzun sohbet edip, içinde bulunduğumuz durumu değerlendiriyorduk. O güne kadar ayağıma pansumanı hücredeki arkadaşlar yapıyordu, ama bu işten pek anlamadıkları için üstünkörü oluyordu. O gün akşam Selim ağabey pansuman yaptı.

—Uzat ayağını. Of, off, nasıl yaptılar böyle?

—Falakayla. 15-20 gün hiç pansuman yapılmadı, bütün ayağım cerahat içindeydi, beş altı gündür pansuman yapılıyor.

—Kim yapıyor?

—İşte burdaki arkadaşlar.

Ayağımın altı kasaptaki akciğer gibi vıcık vıcık kan ve cerahat içindeydi. Bir aya yakın zamandır yıkanmadığım için etrafı pislik içindeydi.

—Ayağın çok kirli.

—Yara var diye yıkamadım, öyle dediler.

—Islak bezle silsen iyi olurdu.

—İyi olacağını bilseydim silerdim.

—Yaranın üstüne ne sürdüler?

—İşte şu merhemden, terramisin mi ne?

—Açık yaraya merhem sürülür mü hiç! Faydası olmaz, zararı olur.

—Ben bilmiyorum ki. Faydası olur dediler, sürdüler.

—Neyse.

Alkolü pamuğun üstüne döküp büyük bir özenle ayak bileğimden başlayıp bütün ayağımın üstünü silmeye başladı.

— Ağabey pamuğu ver ben kendim silerim, sen pansumanı yaparsın.

—Aaa, dur dur, sen hiç merak etme, doktorlar hiçbir şeyden iğrenmezler, Daha ne kötü yaraları tedavi ediyoruz biz.

—Olsun, ben kendim sileyim.

—Tamam tamam, ben silerim.

Ayağımın altı kaşınıyor, yanıyor, acıyor, ağrısı dizime, bacağıma vuruyor, ama hiçbir şey yapamıyor. Selim ağabey ayağımın tabanını oksijenli su ve rivanolla silerken ayağımı serinlik kaplıyor ve müthiş bir rahatlık, zevk duyuyorum, bütün acılardan kurtuluyorum bir an için. Zevkten dört köşe oluyorum. Kaşıntı, yanma, acı bitiyor, sanki hiçbir şeyim yok. Sildikten sonra ayağımın altına, topuğum hariç

(orası sağlam), boydan boya bir toz (sp-3'tü galiba) serpiyor ve gazlı bezle sarıp, bantlıyor. Günde iki defa pansuman yapılsa iyi olurmuş, ama biz zorlukla günde bir defa için izin alıyoruz. İzin alamazsak ertesi güne kalıyor.

Selim ağabey birkaç gün üstüste sorguya çıkarıldı. Ama her seferinde de pek maddi işkence görmeden, yedi-sekiz saat ayakta, aç bekleyip, başkalarına işkence yapılışını dinleyip dönüyordu. Hücrede sohbetlenimiz, tartışmalarımız sürüyordu. Gözaltındakilerin çoğu ele verme yoluyla yakalanmıştı. Yani kendi arkadaşları ya iş yerini, buluşmasını ya da ne biliyorsa hepsini polise anlatıyordu. Bu nasıl oluyordu? Selim ağabey işkenceyi daha bilimsel değerlendiriyordu:

— Şu işe bakın, saatimizi alıyorlar, zaman oryantasyonu gidiyor. Gözümüz de bağlı; yer oryantasyonu da gitti. Zaten yer ve zaman kavramı olmayınca insanın iradesi çok zayıflar. Bu bilimsel bir şey. İki, ikibuçuk metrekarede yedi-sekiz kişi kalıyoruz, normal insan için en az 16 metrekarelik yerde kalmak gerekir. Bu adamların yaptığı her şey bilimsel ve kasıtlı. Şuna bakın bizi aç bırakıyorlar, aç kalınca kandaki şeker oranı hemen düşer. Beyin ise sadece kandaki şekerle çalışır. İnsanın iradesini ortadan kaldırmak için her şeyi yapıyorlar. Maddi işkenceler, başkalarına yapılan işkenceleri dinlemek de tuz biber ekiyor. Ama dayanmak gerek.

Selim ağabeyi cevapladım:

— Evet, dayanmak gerek. Polis üstün tekniklere sahip değil. Bütün başarısı elde ettiği insanları konuşturmasına bağlı, konuşturabildiği ölçüde operasyonu büyütüyor. Konuşturamazsa önü tıkanıyor. Yakalananlar konuşmasa polis hiç bir şey yapamaz; hatta yüzde yirmisi konuşmasa polis örgütü felç olur, çalışamaz hale gelir.

— İyi, ama niye konuşuyor? dedi diğer bir arkadaş.

— Nedenleri çok elbette. En başta örgütsel zaaf ve hataların üzerinde durmak gerekir. 12 Eylül'e kadar kitle hareketlerinin yükselme dönemi olduğundan birçok insan

devrimci mücadele saflarına katıldı. Birçok devrimci örgüt yeni insanlar kazandı, ama kazandığı inanları eğitip geliştiremedi. Bunun yerine az zamanda çok adam kazanmayı yeterli gördü. Ama insanlara devrimci bir ideoloji, örgüt anlayışı ve alışkanlıkları kazandıramadı. Bu yüzden hemen hemen birçok operasyon çorap söküğü gibi gitti. Bir tek konuşan insan bir polis timinin iki üç ayda başaramayacağı işi, bir iki günde başarmasına neden oldu. İşte görüyoruz, aynı, hatta daha kötü şartlarda direnen insanlar da var. Aralarındaki fark ne peki? Elbetteki genel örgütsel sebepleri aramak gerekir. Ama bunu yaparken, çözülenleri, ihanet edenleri masum gösterme noktasına varmamalı. Birçok insan var ki, işin lafını herkesten iyi biliyor. Ama somut olarak ölüm noktasına gelince, bütün söylediklerini, bildiklerini unutuyor. Ölüm gene çok önemli değil; polis adamı yakalayınca ya konuş, ya da kurşuna dizeceğim dese ve konuşmayanı kurşuna dizse, çözülme daha az olur sanıyorum. Ama polis elindeki tüm yöntemlerle, kurnazlıklarla insanın iradesini, inançlarını ortadan kaldırmaya çalışıyor. İnsanların beynine herşeyin bittiğini, herkesin konuştuğunu, herkesin konuşacağını empoze etmeye çalışıyor. İnsanın bütün değer yargılarını, davasına, yoldaşlarına olan güvenini yıkmaya uğraşıyor. Geçmişte ne yapmış olursa olsun, küçük burjuva ideolojisini ve kişiliğini aşamamış bir kişinin şu kafayla düşünmesi kaçınılmazdır: "Birçok insan yakalandı, beni de yakalattı. Ben ne diye acı çekeyim, öleyim. Benim gibi bir insan ölüp heder olacağına, başkaları da gelsin yatsın burada. Ben yakalandığıma göre her şey bitti, ben yakalandığıma göre örgüt olsa ne olur, olmasa ne olur." Polis de bütün yöntemlerle bunu empoze etmeye ve beyni bu mantığa şartlandırmaya uğraşıyor. Bu zorluklara göğüs gerebilecek, güçlü bir kişilik, devrimci bir kişilik olmalı insanda. Devrimci mücadelenin en zor anlarında inançsızlığa, kararsızlığa düşmeyecek, doğru bildiğinden vazgeçmeyecek bir kişilik. Bu, yiğitlik, mertlik, erkeklik meselesi değil. Bu bilinç mesele-

sidir. Bilinçten kastım; bazılarının anladığı gibi kuru bilgi yığını değil, çok geniş bir bilgiyle birlikte tecrübe, fedakarlık, kararlılık, çalışkanlık, disiplin: Yani bildiklerini hayatının eklentisi gibi sırtında bir ekmek torbası gibi taşıyan insan değil, bildiklerini vücudunun her zerresine sindirmiş, bu uğurda karamsarlığa düşmeden mücadele edebilecek bir insan. Devrimci mücadeleye kendi açısından değil, kendisine devrimci mücadele açısından bakabilen bir insan. İşte böyle insanlar da var, az da olsa var. Komünist insan örgüte üye olduğunu bile kabul etmemelidir.

— Niye ya, niye kabul edilmesin. Benim için dört beş kişi üyedir demiş, ben geldim önce değilim dedim, ama baktım ki olmuyor, peki üyeyim deyip kabul ettim. Kabul etmesem de bir şey değişmiyor ki. Dedi Kerim.

— Hayır, yanlış düşünüyorsun dedim.

— Niye, niye yanlış olsun? Bunda bir şey yok ki.

— Bak, birincisi, komünistlerin yıllardır gelenekleşmiş ilkeleri var bu konuda. Hiçbir yasadışı parti üyesi poliste üye olduğunu açıklamaz, başkası açıklamışsa kabul etmez. Komünist ilkeleri kimse keyfinden uydurmamıştır; onlarca, yüzlerce yıllık mücadele deneyiminden çıkmıştır bu ilkeler. İkincisi pratik olarak açıklayayım, daha iyi anlayacaksın. Üyeliği kabul ettin diyelim polis peşini bırakıyor mu? Hayır, bu defa sorular daha çok artıyor: "Ne zaman, nasıl üye oldun, kim üye etti, o zamandan beri hangi organlarda çalıştın, şimdi o kişiler nerede, örgütte diğer tanıdıkların, evleri, işyerleri..." Sen kabul edip kurtulayım dedikçe daha çok batıyorsun bataga. Diyelim ki, bu sorulara cevap vermedin, direndin. Bu iyi bir şey, ama üyeliği kabul etmekle en azından polisin elindeki bilgiyi kendi ağzınla doğruluyorsun. Polisin elinde birçok bilgi olabilir. Ama bunların doğruluk derecesini kestiremez. Bu nedenledir ki, birçok soruyu elindeki herkese ayrıntılarıyla soruyor, doğruluk derecesini anlamaya, emin olmaya çalışıyor. Herkes kendisiyle ilgili bilgiyi doğrularsa polise bu yeter. Daha fazla ne istesin polis?

Kerim sesini kesti, uzun süre konuşmadı, düşündü, düşündü, üzüntülü bir edayla iyice daldı. Tartıştığımız kendi durumuydu somut olarak. İki üç gün sonra bana:

— Haklısın, söylediklerin çok doğru dedi. Ben de:

— Doğru bizim işkencedeki tavrımızın değerlendirilmesi ayrı bir konu. Ama biz kendimizi aklamak için yıllardır doğruluğu bilinen ilkeleri görmezden gelemeyiz, onları tersyüz edemeyiz. Kendimizi de bu ilkelerle yargılamalıyız ki, bir daha aynı hatalara düşmeyelim. Bizden sonrakiler de bizim deneylerimizden ders alabilsinler... dedim.

Akşamları Selim ağabey pansumanımı yapıyordu. İkinci ya da üçüncü gündü. Nöbetçi polislerden biri ona döndü:

— İşin ne senin lan?

— Benim mi?

— Evet evet senin.

— Doktorum.

— Ne doktoru?

— Psikiyatrist.

— Ne?

— Psikiyatrist, psikiyatrist. Deli doktoru yani.

— Hah hah haa. Sen burda akıllı adam mı arıyorsun? Buradakilerin hepsi deli, merak etme sen de başlarsın yakında.

— Öyle, öyle.. Ama sizin için de kolay değil herhalde.

— Hah hah haaa.. Ben şimdi hangi doktora gitsem kafadan rahat 15 günlük rapor alırım, hah hah haa...

— Çok doğru söylüyorsun, belli zaten belli.

— Hah hah haa...

Kafadan rahat rahat 15 gün rapor alabilecek durumda olmakla övünen polis memuru nöbetçilerimizden biri idi. Ağzından küfür eksik olmaz, tuvalete gidip gelirken sık sık sopasını yerdik.

Günlerimiz böyle geçiyordu. Selim ağabey birkaç gün üst üste sorguya çıkarıldıktan sonra bir daha çıkarılmadı. Maddi işkence pek görmemişti, sadece birkaç tekme, tokat yemişti. Ama sabahtan akşama ayakta bekletilip,

başkalarına yapılan işkenceler dinletilmişti. Hiçbir şey kabul etmediğini ve bilgi vermediğini söyledi. İşkence yapmamalarını anlayamadık, herhalde dışardaki tanıdıkları müdahale etmiştir diye düşündük. Selim ağabeyle daha sonra cezaevinde de bir süre birlikte olduk. Dürüst, prensipli, kişilikli yapısına yakından tanık oldum.

Bir Gün Bile Dayanamadım

Bir gün hücre kapımız açıldı, uzun boylu, sakalı bıyığı çıkmamış gibi görünen, 18-19 yaşlarında esmer bir genç hücreye girdi. Girdi demekten çok, polis tarafından itekleyerek sokuldu demek gerekir.

— Geçmiş olsun!

— .....

— Geçmiş olsun birader.

— .....

Allah allah, dilsiz mi ne adam? Hiç konuşmuyor.

— Gel otur şuraya.

— .....

Sanki oturma, orada ayakta dur dedik adama, hiç kıpırdamıyor. Neyse bir derdi vardır dedik, fazla üstüne varmadık.

— Karnın aç mı?

— .....

— Neyse, biz de bir şeyler yiyeceğiz zaten, hep beraber yeriz. Hadi yiyecekleri hazırlayalım, sofrayı kuralım.

Naylon torbanın içinde ekmek, zeytin, yoğurt, reçel gibi yiyecekleri koyduk.

— Haydi birader, gel.

— .....

— Karnın aç değil mi?

— Yemeyeceğim.

Dedi, güçlükle mırıldanarak. Biz bu adama ne yaptık ki, böyle suratını asıp duruyor. Yüzünde hiçbir hayat belirtisi yok; kararmış ve donuk bir yüzle heykel gibi duruyor. Yemek yiyoruz, konuşuyoruz, tartışıyoruz. O sanki bir eşya gibi duruyor orda. Nihayet konuştu:

— Birgün bile dayanamadım be.

— Ne, ne dedin?

— Bir gün bile dayanamadım!

— Ne yaptın?

— Arkadaşlarımı yakalattım, bir gün bile dayanamadım.

— Nasıl yakalattın?

— Randevuya götürdüm, eve götürdüm polisi.

— Sen nasıl yakalandın?

— Ben de randevuya gelmiştim, arkadaşım polisi randevuya getirdi.

— Sen de başka randevulara, eve götürdün polisi.

— Evet, bir gün bile dayanamadım, tüh.

— .....

—.....

Daha fazla konuşmanın bir anlamı yoktu. Bu gencecik insan bu yaşta devrimci mücadeleye girmiş, ama doğru dürüst eğitilmeden, kişiliği oturmadan girdiği örgütün anlayışı çerçevesinde bazı eylemlere sürüklenmişti. 12 Eylül faşizmi koşullarında örgütünde başlayan operasyon zincirleme olarak sürünce sıra kendisine gelmiş, o da önceki halkalar gibi hafif bir darbeyle çatırdayıp kırılmıştı. Şimdi hâlâ inanamıyor, kendini affedemiyor. İçi içini yiyordu, durmadan tekrarlıyordu:

Bir gün bile dayanamadım bee.

— ...

— Bir gün bile dayanamadım, allah belamı versin, tüh!

Oysa sorun bir gün sorunu değildi. Sorun bilinç işi, kararlılık işi, yürek işi idi. Sorun bütün bunları insana kazandıracak, bir daha unutmayacak şekilde kazandıracak, özümsetecek bir örgüt işiydi. Örgüt bunu, dön aba dön misali tekrar ettiği nasihatlarla kazandıramaz. Kuru yiğitlik anılarıyla da kazandıramaz. Kuru kuruya "ser verip sır vermeyin" öğütleriyle de kazandıramaz. Önce örgüt bu yapıya, işleyişe sahip olmalı, önce örgüt bilimi kavramalı; komünizmi, teorisini, pratiğini, tarih boyunca bu uğurda verilen mücadeleleri tüm yönleriyle, tüm boyutlarıyla değerlendirmesini bilmeli; bunları kavratmalı kadrolara. Leninizmi, mücadele ettiği ülkenin somut koşullarında doğru uygulayabilmeli.

Mücadelenin en kolay anlarında da, en zor anlarında da Leninist ilkeleri gözardı etmemeli. Bütün bunları özümsemeli kadrolar. Bütün bunları özümsemeli ki, cellatların eline düştüğünde soğukkanlılığını, iradesini yitirmesin. Niçin varolduğunu, niçin yaşadığını ve bu andan sonra niçin yaşayacağını ya da niçin öleceğini, bu acılara niçin katlanacağını bir an ile unutmasın. Yoksa "bir gün bile dayanamazsın" gerçekten. Bu ve benzeri sözleri daha önce de duymuştum. "Şuna bak, üç gün dayanamadı" vb. sözler sorunun hiç kavranmadığını gösteriyor. Sorunun özü bir günde, üç günde değil, başka yerlerde. Zaten buraya geldiğimden beri bir gün dayanıp çözülen, üç gün dayanıp çözülen hemen hemen hiç görmedim. Bunun içindir ki, polis yakaladığı kişiyi ani bir şokla maddi ve manevi olarak çökertip çözebilmenin ilk günde, ilk anda daha kolay olduğunu bildiğinden bütün yöntemlerle yüklenir. Bir an evvel çözmek, yakalandığın dışarda anlaşılmadan çözmek ister. Sen direndikçe saldırır; ilk bir iki gün içir e çözerse ne Hâlâ, sonra sen durumu kavrarsın, dışardak. :r durumu tahmin eder ve polisin başarı şansı düşer. Bu nedenledir ki, zaten genellikle ya sonuna kadar direnirsin, ya da kan ağlarsın. Ama ne fayda: "BİR GÜN BİLE DAYANAMADIM BEE". Konuyu kavramaktan uzak olanlar da ahkâm keser: "Bir gün bile dayanamadı, tüh herife", "Yuh be, iki günde herşeyi anlatmış" . Bilmezler ki, zaten bir gün dayansaydı bir hafta da dayanırdı, bir ay da. Hatta daha fazla da.

Bu Adam Kim?

Gözaltına alınalı bir ayı geçmişti. Operasyonda herhangi bir genişleme olmadığı için polisin bana soracağı yeni soru olmadığı gibi, eski soruların da bir kıymeti kalmamıştı. Sordukları sorulara bir cevap versem bile, bir işlerine yaraması ihtimali pek yoktu. Bu nedenle yaptıkları sorgular kaba, yavan mizah sahnelerinden ibaretti:

—Demek sen (....) toplantısına katılmadın?

—Hayır, katılmadım.

—Evin yok, garajda kalıyorsun ha?

—Evet.

—Hah hah haa... Haydi buna da inandık, kandırdın bizi be.

—Peki Ahmet'i, yani ....'i tanımıyor musun?

—Ahmet diye biri vardı, ama gerçek adını bilmiyorum.

—Bırak be, ...'le yedi sekiz yıldır beraber çalışıyorsunuz, nasıl tanımazsın?

—Tanımıyorum.

—Hah hah haaa...

—Ne ibne be, hâlâ inat ediyor.

—Al sigara yak, çay da söyleyelim mi?

—Sağolun, içmeyeceğim.

—İç oğlum, iç. İnsanlık bizde kalsın gene. Biz senin eline düşşek kuru ekmek bile vermezsin bize, ama biz insanlık yapıyoruz sana.

Bu bir aydır etimde kemiğimde yaşadıklarım, duydukların ve gördüklerimizin üstüne insanlık nutukları hiç çekilmezdi, ama çekmek zorundaydım.

—Peki söyle bakalım, biz senin eline düşsek ne yaparsın?

—Bunu konuşmanın yararı yok.

—Niye olmasın oğlum, merak ediyoruz işte. Bize yiyecek verir misin?

—Ne yiyeceği be, kuru ekmek bile vermez bunlar bize.

—Bunlarda insanlık yok ki, acımızdan öldürürler bizi.

—Çoluk çocuğumuzu bile sağ bırakmazlar.

—Söylesene, öyle mi yaparsınız?

Sessiz kalmak dediklerini onaylamak anlamına gelecekti. Konuşmanın ise bir faydası ve gereği yoktu, ama susamadım:

—Benim elime düşmezsiniz, devrimci halk iktidarının yasal halk kuruluşları önünde hesap verirsiniz.

—Farzet ki, sen yetkili amirsin; bizim sana davrandığımızdan beter davranmaz mısın?

—Valla, allah göstermesin o günleri, yedi sülalemizi öldürür bunlar dedi biri.

—Hayır, asla sizin davrandığınız gibi davranmayız. Bu yaptıklarınızla ve bundan sonra yapacaklarınızla ölüm cezasına çarptırılır mısınız, bilemem, ama halk iktidarına karşı eylemler içine girmeyip, samimiyetle pişmanlığınızı gösterirseniz, size birşey yapmayız. İşkence ise yapmayız; biz işkenceye kendi adımıza değil, tüm insanlık adına karşı çıkıyoruz. Demokratik halk iktidarında işkence olmayacaktır.

—Biz senin gibi enayi miyiz oğlum, ne biliyorsak anlatırız o zaman. Yeter ki, canımıza dokunmayın. Ama sizin elinize düşeceğimize, ölelim daha iyi.

—Demek bize birşey yapmayacaklarmış ha! Neyse, öyle olsun.

—Neyse, herkes yalan söylüyor da bir tek sen mi doğru söylüyorsun?

—Evet, söylediklerim doğrudur.

—Hay allah be, bu adam masum be....

—Buraya zaten hep suçsuzlar gelir, biz de zevkine işkence yapıyoruz.

— Sen suçsuz olsan seni niye getirelim be, kendin duymadın mı, kaç kişi yüzüne karşı neler söyledi. Onlara biz mi söylettik; kendileri söyleyip, anlattı değil mi?

—Evet, ama yalan söylediler.

—Hâlâ yalan diyorsun be. Onlar doğru söyledi, sen yalan söyledin.

—Neyse, bizi kandırdı, biz dediklerininin hepsine inandık. Manyak herif, adam gibi doğruyu söyleseydin bir tek tokat yemeyecektin. Zevk mi alıyorsun işkenceden sen?

—.....

—Bu çerçevedeki sorgu sohbetlerini bazen sinirlenen biri sakinleşene kadar tekme, tokat sopayla sırt üstü ya da yüz üstü yatırıp üzerimde horon teperek kaburgalarımı tekmeleyerek kesiyordu. Ama artık hiçbir şey yapamayacaklarını kendileri de anlamıştı, bu nedenle ben de üstünlüğümü görüyor, rahatlıyordum. Ölüm hâlâ ciddi bir ihtimaldi. Ama ölmezsem şu ya da bu kadar süre sonra sağlığıma kavuşup, cezaevinde bile olsa, yaşamımı sürdüreceğim; yaşamımı ve mücadelemi.

Bir gün sabah yine hücrelerin genel demir kapısı gürültüyle açıldı, isimler okunmaya başladı. İlk isimlerden biri benimkiydi. Hücredeki arkadaşlar sevindi:

—Haydi Cevat ağabey, seni gönderecekler.

—Pek zannetmiyorum, bu adamların beni sağ çıkarmaya niyeti yok gibi.

— Çıkarsın, çıkarsın, haydi iyi şanslar!

—Sağolun.

Hücreden çıktım, genel kapının ardında gözlerim bağlandı. Beni götüren işkencecenin sakin ve herhangi bir değişiklik göstermeyen davranışları beni de rahatlattı. Alışılmış olduğu şekilde kör topal yürümeye başladım.

—Yavaş, merdiven var.

—Eğ başını.

—Dur, yine merdiven var, tutun kenardan.

— Çabuk, çabuk ol biraz. Yukarı çıktık, bir kapı açıldı, içeri girdik, kapı kapandı.

—Bekle bakalım biraz.

Biraz sonra kapı gene açıldı. Polisin sesinden anladığıma göre biri daha var yanında:

— Gel gel, dur, tamam. Ayakta dur, hiç kıpırdama.

Ayak sesleri benim yanıma yaklaştı, gözbağımı çözdü. Gözlerim karanlıktan aniden kurtulunca kamaşıverdi, hiç

birşey göremeden gözlerimi kırpıştırmaya başladım.

— Bak bak, iyi bak şimdi, kim bu adam?

Bakayım alur, bakıyorum, bakmaya çalışıyorum. Gördüğüm gerçek mi? Her zamanki haleti ruhiye içinde hayal mi görüyorum yoksa? Hayır, olamaz, gerçek olamaz; bir hayal bu canım... hayal mı?

— Söylesene lan, kim bu adam, tanıyor musun?

Nasıl tanımam! Yarım metre önümde duran bu insanı tanımamam olacak iş mi? Yıllar var ki, tanışıyoruz, ortak siyasi çalışmalarımız yıllardır sürüyor; son iki senedir de devamlı aynı komitede beraber çalıştık. Çoğu zaman akşam sabah beraber olduk. Yarım metre ötemde değil, onlarca metre ötede olsa, arkadan silüetini görsem tanırım. Peki, ama ne yapacağım? Tanırım, ama hiç bir siyasi ilişkim yoktur desem ne olur? Acaba ne zaman ve nasıl yakalandı? Yakalanması olasılığı hemen hemen hiç yoktu. Sadece benim açımdan değil, polisler de yakalayacaklarına inanamıyor, bana: "O ibne Avrupa'da geziyor, sen burda geber" diyorlardı günlerdir. Acaba gerçekten baştan beri izleniyorduk da, onu yem olarak mı bırakmışlardı? O zaman bir iki gün içinde gene sayısız yoldaş yakalanacak demekti. Yoksa izleme değil de, içimizde ajan mı vardı? Tüh, allah kahretsin! Ne olursa olsun durum çok kötü ve her iki durumda da farkeden bir şey yok. Karşımda günlerdir günde elli defa nerede olduğu bana sorulan Ahmet yoldaş. Nasıl olsa yakalanmış, adını ve tanıdığımı söyleyip kurtulsam mı? Hiç bir siyasi ilişkimiz yoktur dersem mesele de kalmazdı. Peki, ama ya sahte kimlikle yakalandıysa ve polis gerçek kimliğini saptayamadıysa halen? O zaman gerçek kimliğini benden öğrenecekler. Ama kimliğini saptamışlardır, çünkü başlangıçta gerçekten isminden başka bir şey bilmiyorlardı, ama 10, 11 gün içinde evini, resimlerini bulmuşlar, eşini ve akrabalarını öğrenmişlerdi. Bu nedenle sahte kimlikle yakalamış bile olsalar, bunu anlamaları çok kolaydı.

— Söylesene oğlum, kim bu adam?

Bıyıklarını kesmişti. Burnunun yarısını, gözlerini ve kaşlarını kapatan gözbağının altından belli, yüzünden, gördüğü işkenceyi kestirmek zor değildi. Acaba ne zaman yakalandı, kaç gündür işkencede, üzerinde bir şey yakalattı mı? Ve en önemlisi, şu ana kadar ne ifade verdi? Benim hakkımda ne dedi? "Başka bir vesileyle tanıyorum, siyasi ilişkilerimiz yok" demiş olabilir, "Hiç tanışmıyoruz" demiş olabilir. Ya da, bana okutulan ifadeler ona da okutulunca belki polis elde ettiği tüm bilgileri benden aldığını söyleyerek nakletti ona. En basit polis taktiklerinden biri bu. Bana da uygulandı, burada ve bu adamlar tarafından. Sökmedi, ama moralimi çok bozdu ve sendeledim. Ne yapmalıyım, ne demeliyim? Günlerdir tanımadığımı söylüyorum; şimdi tanıyorum desem iş bununla kalmaz, başka şeyler de söylemek zorunda kalırım belki. İkimizin cevabı birirını tutmayınca durum daha da kötü olur. Tereddüt içindeyim, nasıl cevap vereceğim? Cemil'le olan yüzleşmemiz bütün canlılığıyla gözümün önüne geldi. Beni alt üst eden ve her kelimesi balyoz gibi beynime inen konuşması, suçlamaları. Ahmet'in yakalanması ve şu ana kadarki davranışları hakkında herhangi bir bilgim yok. Konuşacağına ihtimal vermiyorum. Ama bugüne kadar yaşadıklarım böyle bir ihtimal üstüne hesap yapmamın yanlış olduğunu defalarca ispat etti. Bütün bu düşünceler üç beş saniye içinde kafamda çarpışıp duruyor, karmakarışık kafam. Neresinden baksam işte terslik var. İyice terse gitmesin, gidecekse de ben sebep olmayacağım Ahmet'in üzerinde, Cemil'in benim üzerimde yaptığı etkiye benzer bir etkinin sahibi olmayacağım. O'na oranla en küçük oranda olsa bile, şu ana kadar bir hata yaptıysa onu telafi edemem, ama yeni hatalar işlemesine de neden olamam. Doğru davranış tek.

— Tanıyamadın mı lan, kim bu adam?

— Tanıyamadım.

— İyi bak, iyi; tanırsın.

— Hayır, tanımıyorum.
— Gözlerini açalım mı? Belki o zaman tanırsın.
— Açın.
— Peki açıyoruz, iyi bak tamam mı?
— Evet.
— Kim?
— Tanımıyorum.
— Hiç görmedin mi daha önce?
— Hayır, hiç görmedim.
— Nasıl görmezsin, sadece bıyıkları vardı kesmiş.
— Hiç görmedim, hiç tanışmadık.
— Hmmm.
Ahmet'in gözlerini açtılar, beni işaret ederek:
— Bak, iyi bak, kim bu adam?
Acaba ne diyecek? Gerçi bu noktadan sonra özel olarak benim durumumu etkilemez, ama durumu kavramak istiyorum. Vereceği cevap ne kadar kısa olursa olsun durumun boyutlarını bana kavratacak. Çok çok heyecanlıyım.
— Söylesene oğlum, kim bu adam?
— Tanımıyorum.
— Ne, nee?
— Tanımıyorum.
Yavaşça, ama kesin bir edayla çıkan bu ses beni zafer çığlıkları gibi etkiledi. Evet, "tanımıyorum" dedi, kulaklarımla duydum ve tekrarlanan soruyu aynı kesinlikle, aynı kelimeyle karşıladı: "tanımıyorum". Ben gözaltına alınalı bir ay geçti, benim için tanımıyorum dediğine göre, diğer konularda ve kişiler hakkında tek kelime bilgi vermiş değil. Bundan sonra da vermez.
— Demek tanımıyorsunuz ha, ibneler sizi!
— Bunlara bakın ya, hiç tanışmamışlar!
— Nee, tanışmamışlar mı?
— Hiç görmemişler mi?
Polislerin bağrışmaları altında ve ilk darbeleriyle ikimizde yere serildik. Yerde uzun süre tekmelediler. İlk günlerde

idrarımdan, ağzımdan ve makatımdan bol bol kan gelmişti, ama ilk defa yüzümün ortasına, burnumun üstüne yediğim bir şiddetli yumrukla dengemi kaybettiğim gibi burnumdan kan gelmeye başladı.

—Ne oldu buna böyle?

—Burnu kanıyor, birşey yok.

—Kaç defa konuştuk, yüzüne pek vurmayalım diye.

—Neyse gebersin ibne.

Biraz sonra tuvalete götürüldüm. Yüzüm, başım uzun süre soğuk su ile yıkandı, bir süre sonra kan kesildi ve sorgu yeniden başladı:

—Niye yalan söylüyorsun hâlâ?

—Doğru söyledim.

—Ulan hadi şimdiye kadar yakalatmamak için yalan söyledin. Artık yakalandı o da, hâlâ niye inat ediyorsun?

—İnat değil, tanımıyorum.

—Tanımıyorsun haa...

—Tanımıyorum.

—Bu ibneyi yeniden ameliyata alalım, başka çaresi yok.

—Lüzum yok ya, anlatır şimdi.

—Ne diyorsun, ameliyata alalım mı?

—Siz bilirsiniz.

—Biz mi biliriz? Yürü bakalım ibne...

Biri koluma girip götürdü, ameliyathanenin önüne bıraktı.

— Biraz bekle bakalım.

— .....

Biraz sonra geldiler:

— Ne diyorsun, başlayalım mı?

— Siz bilirsiniz.

—İbne, gel bakalım. Şimdilik ameliyathane meşgul, yarın göstereriz.

Odaya geri götürüldüm. "En iyisi falaka burda yatıralım" dediler:

— Yat ulan sırt üstü.

Yattım. Ayaklarımı kaldırdılar, daha eski yaralarım

geçmemişti. Tek ayağımın topuğuna biraz vurdular, vazgeçtiler. Elime, kollarıma, bacaklarıma tekmeyle, sopayla giriştiler. Vurdukları yer uyuşturucu iğne yapılmış gibi benim irademden çıkıyor, ayakta duramayıp yere yıkılıyordum. O zaman da yerde tekmeliyorlardı. Tekmeleri ciğerimin üstüne yedikçe, nefes alamaz hale gelip böğürüyordum. Bir süre yerde olduğum gibi bıraktılar. Sonra kaldırıp bir sandalyeye oturttular:

— Bu adamı tanıdığını ve örgütteki görevini söyle, seni hemen gönderelim. Yoksa hiç gidemezsin.

— Tanımıyorum, ne söyliyeyim.

— Bal gibi tanıyorsun.

— Tanımıyorum.

— Bak bugün yine kar yağıyor, görüyor musun?

— Nasıl göreyim, gözlerim bağlı.

— Gel gel, açayım gözlerini, gördün mü?

— Evet.

— Birazdan da senin ananın ...a kar yağacak.

— İbne, soyun bakalım.

Kendilerinin de yardımıyla çırılçıplak soyundum. Sadece bir bez parçası halinde belimde sallanan yırtılmış külotum kaldı üzerimde. Tuvalete götürdüler, biri kalın bir hortumla suyu üzerimde gezdiriyor, biri de kovayla başımdan aşağı döküyordu. Saç telimden ayak parmağıma kadar her yanımın buz gibi suyun altında müthiş bir biçimde titremeye başladığını hissediyorum. Artık her uzvum kendiliğinden titriyor, kolum, bacağım ara sıra duvara çarpıyor, ağzımdan daha önce hiç duymadığım titreme sesleri kendiliğinden çıkıyor. Sürüklenerek tuvaletten çıkarılıp götürüldüm. Arkadan iteklenerek bir kapıdan dışarı çıkarıldım ve balkon sandığım bir yere bırakıldım, sanıyorum. Çünkü titremelerim aşırı biçimde arttı. Rüzgar uğuldayarak kamçı gibi vücuduma çarpıyor, çarptıkça iyice uyuşuyordum.

— Dayanma lan kenara.

— Ayakta dik dursana lan.

Organlarıma, istesem de sözgeçirebilecek durumda değildim. Ayrıca bundan daha kötü işkenceleri olamazdı ya, ne diye emirlerini yerine getirmeye çalışayım, zorlanayım? Birkaç tekmeyle dik durmamı istediler. Yarım saat kadar sonra yeniden suda yıkayıp, yeniden aynı yere getirdiler.

— Söyle, kim o adam?

— Tanımıyorum.

— Tanıyorsun.

— Tanımıyorum dedim.

— İbne, görürsün sen.

—Yoksa seviniyor musun lan, iyice kirlenmiştin, bedavaya yıkanıyorsun değil mi?

Tahminen bir yarım saat daha beklettiler, tekmeleyerek odaya götürdüler.

— Söyle, kimdi o?

— Söyledim, bilmiyorum.

— Peki, yarın görürsün bakalım. Yarın sabahtan akşama kadar soğuk su banyosu, bakalım ne kadar dayanacaksın?

Bir yandan tekme tokat girişirlerken, bir yandan da giyinmemi istediler. Giyindikten sonra ite kaka hücrelere indirip bıraktılar. Gözlerimi açtıktan sonra nöbetçi polisi gördüm. O'na doğru yak-laşarak, çekinerek ilaç vermesini istedim. Çekinerek istedim, çünkü olur olmaz sebeple insanları döven, ilaç olsa da vermeyen ters biriydi o günkü nöbetçi. Görünüşümün ne kadar kötü olduğunu polisin yüz ifadesini görünce daha iyi anladım. Nöbetçi polis büyük bir şaşkınlık ve acıma karmaşası ifade eden yüzüyle bana dolabı göstererek:

— Git, git al ordan, ne istiyorsan al, ne istiyorsan al, dedi.

— Sağol dedim.

Ağrı kesici ilaçlardan aldım, hücremin kapısını açtım. Hücredeki arkadaşlar güçlükle kapıyı açtığımda yüzümü görünce nöbetçi polisten daha çok şaşırdılar. Çünkü onlar

benim ifademin alınıp gönderileceğimi sanıyorlar, seviniyorlardı. O vaziyette geri dönünce gerçekten çok şaşırdılar:

— Ne oldu Cevat ağabey?

— Ne yaptılar gene?

— Neden yaptılar?

— İfadeye başlamadılar mı?

Üstüm başım ıslak, her tarafım buz gibiydi ve titreyerek güçlükle oturuyordum. Selim ağabey elimi tuttu, buz gibi elime dokununca:

— Ne oldu, ne yaptılar?

— Banyo ağabey, soğuk su banyosu yaptırdılar.

— Nasıl?

Nasıl yaptıklarını anlattım.

— Niye yaptılar peki?

—Bilmiyorum, bir adam var, onu soruyorlar, ama tanımıyorum.

—Ne istiyorlar senden?

—O'nu tanımadığımı ve birlikte çalıştığımı iddia ediyorlar, ama tanımıyorum.

—Peki tanımıyor musun?

—Tanımıyorum, ilk defa gördüm.

Selim ağabey söz devam etti:

—Şunların yaptıklarına bak, soğuktan öldürecekler insanı. İnsan vücudu bu soğuğa ne kadar dayanabilir? Elbiselerin de ıslak, çıkar da değişelim.

Elbiselerimi çıkardım, külot ve fanilamı da çıkardım, arkadaşların verdiği iç çamaşırlarını ve gömleği, pantalonu, kazağı giydim. Kalın bir paltoya da sarılıp kanapeye boylu boyunca uzandım. Selim ağabeyin önerisiyle hücredeki kolonyayı, eşit miktarda su ile karıştırıp verdiler, birkaç yudum içtim. Hâlâ ellerim ttitriyordu, bu nedenle bir arkadaşım süt ve reçelle güzel bir kahvaltı yaptırdı. iki üç saat titreye titreye, inleye uzandıktan sonra biraz kendima geldim.

O gün sadece beni değil, Ahmet'i de daha önce sözünü ettiğim Muhsin'i ve Davut'u da saatlerce ıslatıp

bekletmişlerdi ve onlar şimdi ıslak elbisenin içinde, duvara kelepçelenmiş olarak bekliyorlardı. Ben bu kadar yardıma rağmen, sırtüstü yatarak, zorlukla kendime geldiğime göre, acaba onlar ne yapıyor? Bu soğuğa vücut ne kadar dayanabilir? Doktor arkadaş donma olayını bilimsel olarak ayrıntılarıyla açıklıyor; durumumuz ümitsiz! Bugün dışarda kar yağarken bir saat kadar soğuk sudan sonra çıplak bekletildim, hâlâ kendime gelemedim. Yarın sabahtan akşama ne yapacağım? Yok yok, bu adamlar öldürecek beni; beni de, Ahmet'i de, Muhsin'i de, Davut'u da. Yüzlerce cinayetlerine üç beş kişinin eklenmesi zor bir iş değil onlar için. Yarın dayansam öbür gün ne olacak? Burdan ölmeden çıksam, bu ciğerlerle ne kadar yaşarım daha? Bugüne kadar kendimi biraz toparlamış, yaşayacağıma inancım artmıştı. Ama bugünkü işkencelenrden sonra yine umudumu yitirdim. Sabahı endişe ve merakla bekliyorum. Gece kanapede sırtüstü yatanlardan biri bendim, sabah nasıl oldu bilmiyorum. Selim ağabey sabaha kadar "öleceksen şerefimizle ölelim" diye sayıkladığımı söyledi, rahatladım. Bu sözü ilk bir hafta içinde de çok söylemiş, çok sayıklamıştım. Demek ki, yine ölüme hazırım. Hazırım ama yine de ölmek istemiyorum. Sabah tuvalete gittikten sonra yine reçel ve sütle kahvaltı yaptım, cellatlarımı beklemeye başladım. Bekle bekle, gelen giden yok. Başkalarının ismi okunuyor, götürülüyor, beni hâlâ çağırmadılar.

—Yok Cevat ağabey, seni çağırmazlar, yat.

—Çağıracağız, sabahtan akşama kadar devam edeceğiz dediler.

— Şimdiye kadar götürürlerdi, öyle olsaydı.

— Keşke götürmeseler.

Bütün gün götürecekler diye bekledim, gelen gidin, arayıp soran olmadı. Acaba niye? Ahmet ne yapıyor? Yaşıyor mu, yaşayacak mı? O gece hücredeki arkadaşlarla işkence sorununu, işkencecilere ileride ne yapılacağını tartıştık. Genç arkadaşların en ilimlisi,

işkencecilere yaptıklarının aynısını yapmak gerektiğini söylüyordu. Kırk yıl düşünsem aklıma gelmeyecek işkence yöntemleri icat edlyorlar ve işkencecilerin bu yöntemlerle cezalandırılması gerektiğini tasarlıyorlardı. Selim arkadaş bu gibi düşüncelerin yanlışlığını açıkladı. Ben de aynı fikirdeydim. Düşüncemi şöyle açıkladım:

— Bakın arkadaşlar, bugün şu anda bize uygulanan işkencelerden ötürü bu cellatara böyle tepki duymamız biraz olağan. ama bizler, kendi çıkarlarımız için mücadele eden eşkiya çeteleri değiliz. Kendi kişisel kinlerimizi de sınıf mücadelesinin gerçekleri ve gerekleri üzerine çıkaramayız. Daha doğrusu bizim kişisel kinlerimiz olamaz. Biz devrimciysek, bir sınıfın proletaryanın ve tüm emekçilerin saflarında savaşıyoruz. Onun için biz kendi duygularımıza değil, sınıfımızın ideolojisine, anlayışına ve niteliklerine bağlıyız. Proletarya, iktidarını kurarken önündeki engelleri elbette temizleyip geçecektir. Ama proletaryanın önderliğindeki bir iktidarda hiç bir kimseye işkence yapılamaz, yapılmamalıdır. İşkenceyi burjuva iktidarları yapınca nasıl insanlık dışı bir suç ise, biz de yaparsak aynı nitelikte insanlık suçu işlemiş oluruz. Komünistler amaçlarını ve bu amaca nasıl ulaşacaklarını gizlemezler. İşkenceyi kim, hangi gerekçeyle insanlık ve tarih önünde savunabilir? Devrimci terörü komünistler kabul eder ve zaten bunu açıkça savunur, uygular. Ama işkence ve benzeri yöntemlerin hiçbir şekilde devrimci terör kavramıyla ilgisi yoktur. Biz işkence yapamayız, yapmayacağız. Yaparsak kesinlikle yanlış olur.

— Olur mu ağabey? Bu adamları görüyorsun işte, bunlara ne yapsak azdır dedi birisi. Öteki:

— Tabii, bunları yaşatır mıyız daha? dedi.

— Bunların yaptığının kat kat fazlasını yapmak gerekir dedi bir başkası.

— Hayır arkadaşlar, devrimci iktidarın yasaları çerçevesinde elbette herkes cezasını çeker, ama devrimci yasallık çerçevesinde olur bunlar. Hiçbir şekilde yasal dayanağı olmayan cezalar olmaz. Devrimci bir iktidar

işkence ve benzeri yöntemleri, cezalandırma yöntemi olarak kabul edemez, etmemeli. Biz tüm insanlığın kurtuluşu ve mutluluğu için mücadele ediyoruz. Sınıflı toplumların tümünde ezen sınıfların ezilenler üzerinde bazen açıkça, bazen gizlice uygula-ya geldiği işkencelerin tümü insanlık dışıdır, kabul edilemez ve halk iktidarı böyle bir rezilliği sürdürmek değil, tersine sömürücü sınıfla birlikte toplumdan temizlemek göreviyle karşı karşıyadır.

Bir kısım arkadaş da bana hak verdi. Bir karışlık hücrede yedi sekiz kişi, ağrı sızı içindeki yorgun, hasta vücutlarımızla ve tüm bu somut durumumuzu adeta unutarak bunları tartışıyorduk. Doktor ağabey yeni bir konu açtı:

—Arkadaşlar, yarından sonra Büyük Ekim Sosyalist Devriminin....inci yıldönümü. Bunu kutlayalım.

— Evet, iyi hatırlattın, kutlayalım.

— İyi, ama nasıl?

— Enternasyonal'i biliyor musunuz?

— Evet.

— Başka marşlar da var bildiğimiz.

— Uzun olmamalı fazla. Sembolik bir kutlamadır yapacağımız.

— Evet evet. Enternasyonal'i söyleriz, saygı duruşunda bulunuruz. Diğer hücrelere de haber yollayalım, kendi durumları elverdiği ölçüde herkes kutlasın.

— Evet, iyi olur.

O gün benim hücrem değişti. Konuştuğumuzu mutlaka gerçekleştirelim deyip vedalaştık.

Ekim Devriminin Yıldönümü

Ben ne gün işkenceye çıkaracaklar diye bekliyordum. Şimdilik çağıran yok, ama gelen haberlere göre Ahmet'i saatlerce soğuk su banyosuna sokup, çıplak bekletiyorlar. Böyle giderse bir daha görüşemeden öleceğiz; belki birimiz, belki de ikimiz birden: Gelen haberler çok iyi, Ahmet gerilemiyor, direniyor, direniyor. Sendelemiyor bile. Bu sağlamlığı ve kararlılığı konusunda haber aldıkça, daha da güçlü hissediyoruum kendimi. Yeni hücremde dört-beş genç, çocuk denecek yaşta arkadaşlar var. Yeni gözaltına alınmışlar, biraz işkencede görmüşler, ama durumları fazla ağır değildi. Buna rağmen endişe içindeler. Biri işçi, anasına kendi bakarmış ve şimdi anasına bakacak kimsesi yok. Ya içerde daha uzun yıllar kalırsa?

O gün sabah tuvaletten sonra kahvaltımızı ettik. Kahvaltı bitince yan hücreden duvar vuruldu:

—Tık, tık, tık... Üç numara, üç numara cevap verin.

—Evet!

—Bugün Büyük Ekim Sosyalist Devriminin...inci yıldönümü, hepinize kutlu olsun!

—Size de kutlu olsun, yan hücreye de söyleyin, onlar da yan hücreye söylesin. Her hücre yanındaki hücrelere söylesin.

— Olur.

Büyük bir sevinç ve mutluluk duydum. Eski hücremde konuş-tuğumuz karar diğer hücrelere de gitmişti. Büyük Ekim Devrimi, o devrim uğruna mücadele eden milyonlarca insan; bu mücadelede ve bu devrimi korumak için gerek beyaz ordulara karşı, gerekse de Hitler faşistlerine karşı savaşta çekilen acılar, ölen milyonlarca insan. Bugüne gelene kadar insanlığın bu uğurda çektiği acıların yanında benim çektiğim ne ki? Hücredeki genç arkadaşların bütün endişesi işkenceye çekilip çekilmeyecekleri. Onları uyarıp söze başladım:

—Arkadaşlar, bugün Büyük Ekim Sosyalist Devriminin

....inci yıldönümüdür. Hepinize kutlu olsun. Burada bu kadar güçlük içinde ve insanlık dışı koşullarda yaşama mücadelesi verirken, Ekim Devriminin yıldönümünü kutluyoruz. Yıllar önce Çarlık Rusya'sının proletaryası tüm ezilen halkların önderliğini yaparak, bir halklar hapishanesi olan Rusya'da yoksulluğun, sömürünün, zulmun, en gaddar uygulayacısı olan Çarlık rejimiyle birlikte kapitalist sömürü düzenini paramparça ettiler. Tüm ezilen halklara da kendi geleceklerini özgürce belirleme hakkını tanıdı. Köylüler 'kulakların' kölesi olmaktan kurtuldu. Sömürü ve ulüm, bir daha geri gelmemek üzere, yıkılıp gitti. Yeryüzünde ilk defa bir işçi devleti kuruldu, burjuvaların olamaz dedikleri şey oldu. Sosyalist toplum uğruna savaşılan birşey olmaktan çıktı, somut bir gerçeklik oldu. Her geçen gün Ekim Devriminin anlamı ve önemi daha iyi anlaşılıyor. Ekim Devrimiyle yeni bir çağ açıldı ve bir çok ülkede halklar bu yolu takip ettiler. Birçok halk da aynı yolu değişik biçimlerde olsa da, izlemeye inançla devam ediyor. edecek ve mutlaka zafere ulaşacak. Yaşasın Büyük Ekim Sosyalist Devrimi!

Enternasyonali söylemeye başladım. Genç arkadaşlar enternasyonal'i daha önce dinlemişlerdi, ama sözlerini pek bilmiyorlardı, mırıldanarak katıldılar. Marş bittikten sonra:

— Bizim çektiğimiz acılar da boşa gitmeyecek, bir gün mutlaka Türkiye'de de sömürü ve zulüm düzeni yıkılacak, Türk ve Kürt halkları kendi elleriyle geleceklerini özgürce kutlayacaklardır. Ekim Devrimi hepimize yeniden kutlu olsun, bize mücadelemizde ışık tutsun! dedim.

— Kutlu olsun!

— Yaşasın Büyük Ekim Sosyalist Devrimi! dediler.

— Tık tık tık..... cevap verin!

— Evet, ne var?

— Bugün Büyük Ekim Sosyalist Devriminin ... inci yıldönümü, hepinize kutlu olsun. Yan hücreye de siz hatırlatın, kutlasınlar.

— Olur.

Ahmet Direniyor

Bugünden sonra bana aralıklı olarak tekme, tokat, sopa, yere yatırıp tekmele şeklindeki işkenceleri eksik olmadı. Hem çok bitkin olduğum için, hem de çok süre geçtiği için daha ağır işkenceler yapamıyorlardı, ama bu kadarı yetiyordu. Kendim oturup kalkamıyor, birine dayanmadan yürüyemiyordum. Hiç tıraş ettirmedikleri için sakalım iyice uzamış, bit, pire ve pislik içindeydim. Fakat akşamları hücrede kaldığım için hücredeki arkadaşların yardımı iyi geliyordu. Masaj, ilaç, pansuman durumumun iyice kötüye gitmesini önlüyordu.

Aynı günlerde yukarıdan gelen haberler hem çok kötü, hem çok iyi idi. Yukarı gidip gelenlerin anlattığına göre Ahmet İstanbul'un Aralık ayazında altı yedi saat soğuk su ile yıkanarak çıplak bekletiliyor, çarmıha asılıyor, kendisine elektrik veriliyordu. Ahmet ise çıt çıkarmadan katlanıyordu bunlara ve hakkında tüm söylenenleri reddediyordu. Bu arada Ahmet'in eşi de yakalanmıştı. Daha önce bana yapılan işkenceler sırayla Ahmet'in eşine yapılıyor ve birbirlerine seyrettiliyordu. Ama boşuna! Polisin tüm maddi manevi işkenceleri, O'nu fiziki olarak ne kadar yıpratırsa yıpratısın, tavrını hiç etkilemiyor, direnmeyi sürdürüyordu. Yeni kimse yakalanmadığına göre, durum gene de iyi.

Polis beni yakaladığında bayram etmişti, artık bu işi bitireceğiz diyorlardı. Sevinçleri kursaklarında kaldı. Ahmet'i yakaladıklarında daha büyük bayram yaptılar, ama her geçen gün ümitleri azalıyor ve kalmıyor. Hırslarından ve kinlerinden işkenceye devam ediyorlar ama birşey elde edemiyor, çaresiz kalıyorlar. İşkenceler devam ederken nasihatlar da eksik olmuyor hâlâ:

— Konuşmadan kurtuluş yok oğlum inat etme!

— Sonunda mutlaka konuşacaksın!

— Ahmet de çözülüp bülbül gibi konuşacak, merak etme.

— Her geçen gün aleyhine oğlum, buradan sağ çıkamayacaksın, sağ çıksan da bu vücutla kaç gün yaşarsın?

— Manyak herif!

— İbne, aptal!

— Senin .....im, manyak!

* * *

40 gün geçti gözaltındayım. Vücudum ilk defa bu kadar ağır maddi acılara maruz kaldı, ilk defa bu kadar ağır manevi acılar çekiyorum. Türküler aklıma geliyor:

"dağlarına bahar gelmiş
memleketimin...
Haberin var mı taş duvar?
Demir kapı, kör pencere,
Yastığım ranzam, zincirim,
Uğruna ölümlere gidip geldiğim,
Zulamdaki mahzun resim,
Haberin var mı?
Görüşmecim yeşil soğan göndermiş,
Karanfil kokuyor cigaram
Dağlarına bahar gelmiş
memleketimin..."

Günlerce duvara kelepçeli kaldım. Gözlerim sürekli bağlı. Ne demir kapım, kör pencerem; ne yastığım, ranzam; ne de zulamda mahzun resim var. Sadece kolumda kelepçem ve kelepçemin bağlandığı duvardaki zincirim. Günlerdir bıçağın sırtındayım. Yaşam isteğim, ölüme bu kadar yakın olduğum anda bile yaşama içimde dipdiri, ölüm gerçeğiyle iç içe.

Bunca acı niçin? Benden çok daha ağır acılar çekenler oldu. İşte Muhsin ve Davut 100. günü de geride bıraktılar ve zincirliler hâlâ. Ahmet'in de zincirden kurtulacağı yok. Babasına, anasına, karısına, kocasına, çocuklarına yapılan

işkenceler seyrettirildi birçok devrimciye. Bunca çekilen acı niye?

Yaz günü çiçek çiçek dolaşıp bal yapan arılar gibi peteği mi doldurmaya çalışıyoruz. Petek farkında mı bunun?

Bütün nehirler nefes nefese koşar gibi denize akıyor. Yorulmadan, bıkmadan, durmadan akıyor. Deniz farkediyor mu bunu? Umrunda mı denizin? Ama akıyor, akacak. Akan nehrin geriye döndüğü Musa'nın efsanelerinden başka nerede görülmüş, duyulmuş?

Hayat canlı, hayat dipdiri, hayat güpgüzel, pırıl pırıl akıyor, akacak. Nehirden bir tas su alınıp yere dökülse ne olur? Nehirin nehirliği azalır mı? Denize ulaşması önlenebilir mi?

40 küsür gün oldu, gözaltındayım. Hücreden çıkarıp götürdüler, ifademi imzaladım, savcılığa gönderileceğim. Biri saçlarımdan çekip duvara vurdu başımı ve birkaç kez tekrarladı:

— Kurtuldum zannetme, bir ay sonra burdasın gene!

Faşist cuntanın yasaları yetkiyi de verdi polise. dahası bu yetkiye gerek yok; savcı polise danışarak serbest bırakıyor ve kapıdan çıkar çıkmaz polis alıp yeniden gözaltı işlemi yapıyor. Bu şekilde iki üç kez gözaltına alınanları gördük. Ben: belki geri gönderir savcı, belki de bir ay sonra.

Bir aya kadar düzelecek miyim? Tekrar buraya getirilirsem o zaman dayanacak mı vücudum? Ahmet hâlâ burada, acaba sağ çıkacak mı buradan? Bir daha görebilecek miyim onu? Ne kadar yaşarım acaba daha? Yoldaşlarım ne yapıyor, ne düşünüyor şu anda? Ölürsem resmimi bulup basarlar mı bir dahaki sayıda? Karım ne yapıyor, ne düşünüyor şu anda ve bundan sonra ne yapacak? Bir daha ne zaman görüşeceğiz? Oğlum soruyor mu, merak ediyor mu beni? anam ağlıyor mu sabahlara kadar? Babam da onunla birlikte siliyor mu gözyaşlarını? Ya kardeşlerim?

Bütün bu düşünceler beynimi işgal ediyor, rahat

bırakmıyor beni. Ama hepsi bir yana, şu anda bu konuları düşünsem de ne fayda.

Toplum varacağı yere mutlaka varacak; her zamankinden daha çok inanıyorum. Gerisi acı tatlı rivayet, anlamasını bilenlere ise sonsuz ibret.

Cezaevi

İstanbul-Ankara DAL grupları arasında gidip geldikten sonra cezaevine gönderildim. 12 Eylül faşizminin cezaevleri konusunda her gün mahkemelerde söylenenler, basına geçenler az çok biliniyor. 12 Eylül faşiminin askeri cezaevleri; tutukluların sadece gözetim altında bulundurulup toplumdan soyutlandığı eski cezaevleri değildir. Bu cezaevlerinde insan onurunu çürütmek, insanları sindirip robotlaştırmak için sistemli bir maddi manevi baskı ve terör uygulanıyor.

Ankara Emniyet Müdürlüğünün arkasındaki DAL'ın kullandığı özel bölümden gözlerimiz bağlı olarak çıkarılıp polis aracına bindirildik ve bir süre gözlerimiz bağlı kaldı. Araç Aydınlıkevler kavşağına yaklaştıktan sonra gözlerimizi açabileceğimizi söylediler. Savcılıktaki ifade işleminden sonra görevli askerlerce Mamak Cezaevi nizamiyesine teslim edildik. Elimizde naylon torba içinde kirli paslı çamaşırlarımız vardı.

— Gelin laan buraya!

— Gelin kenara dizilin!

Duvarın kenarına yüzümüz duvara dönük olarak dizildik, bazılarımız elindeki eşyaları duvarın dibine bıraktı. Nöbetçi erler bağırdı:

— Size eşya bırakın dedik mi laan? Herkes alsın eşyasını eline!

— Hazırolda durun laan!

Bu arada coplar sağlı sollu inmeye başladı.

— Hazırolda dursanıza laan!

Hazırolda durduk. Bir müddet sonra biri bağırdı:

— Rahat! Eşya bırakın!

Eşyaları duvarın dibine bıraktık. Ama tam biraz rahatlayacaktık ki, sağlı sollu coplar yine indi:

— Sağol komutanım desenize laan!

— Sağol komutanım.

— Bu ne biçim sağol lan, böyle giderseniz daha çok sopa yersiniz.

Başka bir er isimleri okumaya başladı:

— Cevat Akgün?

— Buradayım.

— Ne burdası lan, bundan sonra emret komutanım diyeceksin, tamam mı? Babanın adı?

— ...

Kimlik tesbitinden sonra dış nizamiyenin kafesine (demir parmaklıklı bölme) alındık. Sağ tarafta iki demir kafesli bölüm var, ikincisinin tam karşısında sol tarafta yine demir kafesli bir bölüm var. Bunların önünden geçerken gördüğümüz manzara şu: Sırtı bize dönük, ard arda üç dört sıra halinde bağdaş kurup oturmuş insanlar; kafalar kabak ve hepsi öne eğik. En ufak bir kıpırtı, ses yok. Sanki hepsi cansız. Sol taraftaki bölüm kapısı açıldı, bizi oraya kapattılar. Burası haftalarca, belki de aylarca her türlü işkenceye uğramış, beton üzerinde yatmış, ayakta güçlükle durabilen, belki duramayan insanların sorgudan sonra geldikleri yer. Haftalardır güneşi görmemişiz, her tarafımız ağrıyor; düşe kalka, güçlükle yürüyor birçok insan. Sanki boğuluyorum. Kafesin beton duvarları ve demir parmaklıklar üstüme üstüme geliyor da, altında kalacağım sanki. Yere çömeldik, sert bir ses bizi uyardı:

— Size oturun dedik mi lan? Kalkın ayağa, hepiniz birden!

— Hazırol!

— Rahat! bu ne biçim rahat laan, hep birden.

— Hazırol!

— Rahat!

— Hazırol!

— Rahat!

— Yerinde say!

— Sol! Sol! Sol, sağ! sol! sağ!

— Bir-ki.

— Üç-dört.

— Bir-ki, üç-dört.
— Kim şaşırdı laan? O şaşıran gelsin buraya!
— .....
— Kim şaşırdıysa gelsin!
— .....
— O zaman baş taraftan tek tek gelin, sıra dayağı.
— Sağ elini uzat!
Ve üç cop;
— Sol elini uzat!
Üç cop da sol ellere... Ve talime devam:
— Hazırol!
— Rahat!
— Hazırol!
— Rahat!
— Komando yürüyüş kararı sayılacak, başla!
— Bir...ki, üç.. dört..
— Bir...ki, üç.. dört..
— Bir...ki, üç.. dört..
Sağ baştaki, niye şaşırdın! Gel buraya.
— Şaşırmadım.
— Konuşma! Gel buraya, uzat sağ elini.
— Sol elini uzat.

Üçer cop daha her ele... ve dış nizamiyede bu minval üzere eğitim devam ediyor. Arada bir:

— Rahat! istirahat edin, komutuyla istirahat ediyoruz. İstirahatta sıra halinde, yere bağdaş kurup oturuyoruz. Sağa, sola bakmak yasak, konuşmak yasak. Önüne bakacaksın. Bu durumda üç kafes var. Üç kafesin içinde o gün gelen 70-80 kişi bu şekilde oturuyor. Dışardan biri görse, sıra sıra heykeller zanneder.

Akşam saat dokuza doğru nizamiyeden içerdeki kafese alındık. İçerdeki kafeste kantinden yiyecek alabileceğimiz söylendi. Bisküvi, yumurta, reçel vb. yiyecekler aldık, yedik. Daha sonra orada bulunan battaniyeleri yere sererek yattık. Sabahleyin erkenden, saat 5.30-6.00 sularında, nöbetçi er tarafından uyandırıldık. Yüzümüzü yıkadıktan

sonra, bir er elinde karavanayla geldi:

— Kapları verin, çorba geldi.

Etrafımıza bakındık?!

— Burada kap yok.

— Var ya laan, şu köşedekileri verin işte!

Köşede önceden bulaşık kalmış ve içinde ekmek kırıntıları bulunan iki tabak vardı. İçindeki ekmek kırıntılarını bir kağıda döküp, tabakları uzattık. Şehriyesi ayrı, suyu ayrı bir karışımı tabaklara doldurdular. Önceden kalmış bayat, kuru ekmek parçaları vardı. Bu nedenle arkadaşlardan biri ekmek istedi. koridorda bekleyen kadınlar koğuşu görevlisi bayan polis bu fırsatı bekliyormuş gibi atıldı:

— Ne, ekmek mi istediniz?

— Evet.

— Orda ekmek var ya, beğenmediniz mi, taze ekmek mi istiyorsunuz?

— .....

— Size o bile çok, onu bile vermemek lazım, ama veriyorlar işte. Onlar bile çok size

— .....

Kuru ekmekle şehriye çorbasını içtik. Mamak A-Blok'ta ilk gelenleri birgün tuttukları kafes süresi böyle geçiyordu. Çorbadan sonra bir gün önceki yürüyüş ve marş talimleri, sık sık sudan bahanelerle copla kesilip yine devam ediyordu. Öğleden sonraya kadar durum böyle devam etti. Cezaevindeki erler seçme getirilmesine rağmen, aralarında hiç de yaptığı işten zevk almadığı belli olanlar az değildi. Bu tip askerler talim yaptırmadığında, assubaylar müdahale edip eğitimi başlattırıyordu.

Öğleden sonra isimlerimiz okundu, eşyalarımızı toplayıp, iki üç defa tepeden tırnağa arandıktan sonra koğuşlara dağıtıldık.

Koğuşta

Koğuşun demir kapısı gardiyan ve nöbetçi er tarafından açıldı. Nöbetçi bağırdı:

— Kıdemlii, gel buraya! Yeni gelen var, ona gerekenleri anlat.

Koğuş kapısından içeri girdim. daha önceden de alışkın olduğum bir karşılama başladı:

— Geçmiş olsun.

— Sağolun.

— Geçmiş olsun.

— Sağolun.

— Siyasi görüşün ne?

— Devrimciyim.

— İyi o zaman. Burada faşistler de var, onun için sordum.

— Faşistlerle aynı koğuşlarda mı kalıyorsunuz.

— Evet öyle.

— Kavga olmuyor mu?

— Ara sıra oluyor. Sen hangi gruptansın?

— ..... davasından yargılanıyorum, ama böyle bir şey yok.

Bu sözüm tebessümle karşılandı. Çünkü genellikle sivil cezaevlerinde tutukluların çoğu suçlarını söylemez. Cinayet, kan davası gibi suçlar dışındakiler ya söylenmez, ya da yalan söylenir. Askeri cezaevlerinde de, emniyet ve savcılık ifadeleri nasıl olursa olsun, devrimciler, tutuklanma gerekçelerini ve hangi örgütle ilgili olarak tutuklandıklarını gevezelik konusu yapmazlar, bunun çeşitli sakıncaları vardır. Bu nedenle ben de birşey demeyi uygun bulmadım, ama tebessüm etmelerine de kızmadım. Kıdemli olan arkadaş devrimcilerdendi ve kıdemliler zaman zaman idare tarafından değiştiriliyordu. Kıdemli arkadaşla görüşmeye devam ettik:

— Nereden geliyorsun?

— DAL'dan.

— Kaç gün kaldın?

— 41 gün.

—Temiz çamaşırın yoktur herhalde. Banyo yap, ben temiz çamaşır bulurum.

— Sağol, iyi olur.

Banyo yaptım, traş oldum, çamaşırlarımı değiştirdim ve sanki yeniden doğdum. Günlerdir beton üzerinde yatıp, traş olmayı bırakın, elimizi yıkayacak sabun bile bulamadan yaşadığımızdan hepimiz bitlenmiş, derilerimiz alerjik kaşıntılardan, yanmalardan mahvolmuştu. Bir de buna maddi ve manevi işkenceleri ekleyin. Bütün bunlardan sonra tertemiz banyo yapıp, çamaşırlarımı değiştirince yeniden doğmuş gibi oldum. Diğer arkadaşlar da etrafımı aldı, konuşmaya devam ettik:

— Faşistlerin sayısı kaç?

— 30'un üzerinde, bir o kadar da biz varız. Tüm koğuş 70'in üzerinde.

— Bu kadar yere 70 kişi nasıl sığıyor?

— Ohoo!.. Daha önce 90 kişiyi geçtiği oldu. Akşama görürsün, bir yatağa iki kişi yatıyor.

— Faşistler?

— Onlar da öyle, şu karşısı ve yandaki iki ranza onların, diğerleri bizim.

— Böyle bölüştünüz ha?

— Evet.

50 metrekare civarındaki bu koğuşta 70 kişi büyük bir rezalet ve pislik içinde kalıyordu. Koğuşun kenarları çepeçevre bitişik, iki katlı ranzalarla kaplanmış ve boydan boya meşin haline gelmiş yataklarla kaplanmıştı. Yataklar, yastıklar ve battaniyeler yıllardır yıkanmamış, havalandırılmamış olup, pislik içindeydi. Eşyaları koyacak dolap bile olmadığından, eşyalar yatakların üzerine konuyor, gece yatarken de yere indiriliyordu. Koğuşun ortasında dört beş kişinin ancak yararlanabileceği masaya benzer iğreti bir şeyle, bir bank vardı. bu herhangi dört beş kişinin dışındaki insanlar alttaki yataklarda üst üste oturarak okuy-

or, sohbet ediyordu. Aynı masadan bir tane de faşistlerin vardı. Koğuşun yanına açılan bir kapıdan iki tuvalet, iki banyo ve yiyecek maddelerinin bulunduğu açık bir tahta dolap bulunan bölüme geçiliyordu. Yemekten sonra 70 kişinin bulaşığı da burada, leğen ve kovalar içinde, soğuk suyla yıkanıyordu.

Yemek yerken dört beş kişi yukarıda bahsettiğim masayı kullanır, bunun dışındaki insanlar yere ve yatakların üzerine muşamba ve gazete sererek üzerinde yerlerdi. Bu nedenle çabuk ve kolayca kirlenen koğuşu günde iki kez yıkamak gerekiyor ve bu rutubet içinde yaşanıyordu. 70 kişinin barındığı bu koğuşun bütün havalandırılması eni 30-40 santim, boyu bir metreyi bulmayan, duvarın tavana değen kısmında bulunan bir pencereden sağlanıyordu. Aynı büyüklükteki iki pencere de tuvalette bulunuyordu.

Yemekler alabildiğine kötüydü. mercimek, nohut, bulgur pilavı, makarna dışında seyrek olarak patates ve fasulye çıktığında herkes sevinirdi. Filanca tarihte etli yemek çıktığı da söylenirdi ama hatırlayan pek yoktu.

Cezaevindeki hayat şartları bu denli kötüydü. Ben buraya gelmeden önce başka cezaevlerinde de yatmıştım, ama burası kadar kötü değildi. Bütün bunlar işin bir yanı; esas önemli olan tutuklular üzerindeki sistemli baskı ve maddi manevi işkencelerdi.

Sohbetimiz devam ederken kıdemli hepimizi uyardı:

— Arkadaşlar herkes yerine, ders başlayacak!

— Ne dersi?

— Şimdi ders saati, sabah 10-12, öğleden sonra 13.30-17 arası ders var.

Derste tutuklulardan birisi koğuş kapısının yanında, mazgalın önünde yüksek sesle Atatürk'ün söylevini okuyor, diğerleri de otururak dinliyordu. Okuyan yoruldukça değişiyordu. Gerek kapının önündeki nöbetçi, gerekse bahçede bulunan nöbetçiler (pencereye çıkarak) ders sırasında başka işlerle uğraşan olup olmadığını kontrol ediyor ve yakaladıklarını beş altı copla cezalandırıyorlardı.

Buna rağmen tutuklular ders sırasında gazete kitap okumak için uğraşıyorlardı. Zaten varolan kitaplar ders kitapları, yabancı dil kitapları dışında üç beş romandan ibaretti. Akşam ders bittikten sonra saat 17.00'de nöbetçi erin gözetiminde İstiklal Marşı söyleniyordu. Yemek saatleri sabah saat altı, öğlen 12.00, akşam 18.00'di.

Saat 18'e geldiğinde kapının dışındar askerler bağırdı:

—Nöbetçiler! Nöbetçiler gelsin!

Üç dört kişi koşup gitti, açılan koğuş kapısından çıktı.

—Altıncı koğuş çay ve yemek almaya hazırdır komutanım!

—Niye bağırmıyorsunuz lan, açın ellerinizi.... Bağırın bakalım!

—Altıncı koğuş çay ve yemek almaya hazırdır komutanım!

—Alın!

—Sağol komutanım.

Karavana içeri girdi. Nöbetçi er kapının ağzına geldikten sonra kıdemli yemek duasını başlattı:

—Tanrımıza hamdolsun...

—Tanrımıza hamdolsun...

—Ordu millet varolsun...

—Ordu millet varolsun...

—Komutanıım!

—Afiyet olsun.

—Sağol komutanım!

Bu manzara her yemekten önce sık sık cop sesleri eşliğinde devam ediyordu. Yemekten sonra çay alınmışsa içiliyor ve bulaşık, temizlik derken saat 8'e yaklaşıyordu. Saat 8'de sayım başlıyor. Kıdemli gelip bana bilgi verdi:

—Sayıma çıkırken sırayla çıkıyoruz sana sıranı birazdan göstereceğim. Kapı açılır açılmaz koşarak çıkıyoruz, koşmazsan dayak yersin. Koridora çıkınca tek sıra halinde, yan yana, aralıksız, hazırolda ve başın tavana bakacak şeklide duracaksın. Gömleğinin bütün düğmelerini ilikle, ceplerinde mendil, sigara hiçbir şey olmayacak. Dikkat et,

baştan saymaya başlanıyor, sıra sana gelince yüksek sesle bağıracaksın, bağırmazsan dayak yersin. Sayımdan sonra istiklal marşı, and, yeni and, Atatürk'ün gençliğe hitabesi, Atatürk'ün orduya değişmeyen mesajı gibi şeylerden biri söyleniyor. Hep bir ağızdan. Söyler gibi yap, farkederlerse, yeni geldik bundan sonra öğreneceğim, dersin. Bu bittikten sonra sağa, sola dön komutu verilince koğuş kapısı yönüne dönüp hazır bekleyeceksin ve 'marş marş' komutu verildiğinde koşar adım yerinde saymaya başlayıp daha sonra koşarak içeri gireceksin. Şaşırmamaya çalış.

—Demek sayım böyle ha!..

—Mamak'ta böyle.

Bu sayım ayrı bir işkenceydi ki, görünce daha iyi anladım. Saat 8'i biraz geçince sayım zili çaldı. Kısa bir süre sonra koridorlar gürültüyle yankılandı:

—Bir, ki...

—Üüç,

—Üç, dört..

—Bir, ki...

20-30 kişilik er ve erbaşlardan doluşan sayım mangası adeta savaşa gider gibi, gürültüyle koşar adım koridora dalıyordu :

—Hop hop hop...

—Hey hey heey!

—Hey hey heey!

—Hey hey heey!

—Hop hop hoop!

—Biir, kii..

—Üüç, döört...

—Üç, dört...

—Biir, kii...

Sayım

O gün akşama kadar tutuklu arkadaşların anlattıklarını dinlemiş, bir de yemek alınışını görmüştüm. Cezaevinin durumu hakkında bir fikir edinmek için bunlar yeterli idi, ama sayımı görünce, daha doğrusu yaşayınca, durumu daha iyi anladım. Sayım zili duyulunca, otomatik bir makinenin düğmesine basılmış gibi, koğuşta bulunan 70'in üzerindeki kişi telaş içinde hareketlendi. Herkes düğmelerini ilikliyor, ceplerini boşaltıyor, ayakkabılarını iyice bağlıyordu. Kısa bir süre sonra bütün koğuş, koğuşun içinde tek sıra halinde dizildi. O kadarcık yerde 70'in üzerinde kişi kendi sırasına girip, yılan gibi kıvrım kıvrım dizilip beklemeye başladı. Kıdemli bana sıramı gösterdi, nasıl sayıma çıkmamız gerektiğini anlattı. Diğer arkadaşlar da yardımcı olmak amacıyla tavsiyelerini sürdürdüler:

— Kapı açılır açılmaz koşar adımlarla çıkacaksın.

— Senden öncekinin yanına kolların değecek şekilde durup, hazırola geçeceksin.

— Başın karşıya değil, tavana bakacak.

— Rahat komutu verilince ayağını aynı anda vur.

— Rahatı beğenmezlerse hemen hazırola geçiyoruz.

Nöbetçiler son defa temizlik durumunu gözden geçiriyor, ortalıktaki eşyaların sahiplerini uyarıyorlar, ya da onları bir yerlere koyuyorlardı. Herkes telaş ve endişe içindeydi. Bu durumu görünce ben de ister istemez telaşla ne olacağını beklemeye başladım.

Koridordan insan sesine benzer uğultular geliyordu, bunun diğer koğuşlardaki sayımın gürültüsü olduğunu söylediler. Gürültü yaklaştıkça sıranın bizim koğuşa geldiğini eskiler anlıyordu. Tamam sıra bize geldi dediler. Kapının kilidinin ve kolunun açıldığını tıkırtısından anladım. Kapının açılmasıyla birlikte ortalığı bir uğultu kapladı. Sayım mangasındaki eli coplu her erin boğazını yırtarcasına var güçleriyle attıkları çığlıklardan anlayabildiklerim şunlardı:

— Koş lan koooş!

— Çabuk laaan!
— Ayakları vurun laaan!
— Başları kaldırın laaan!
— Koş lan koooş!!

Bütün koğuş tek sıra halinde hazır olduğu halde, adeta öndekini çılgınercesine koşarak kapıdan çıkıyor, koridorda tek sıra halinde, hazırolda ve başlar yukarda diziliyordu. Öndeki biri sendeleyince iki üç kişi birbirinin üstüne binip düşüyor, anında her biri birkaç cop yiyordu. Yine yeteri kadar hızlı koşmayanlar anında birkaç cop yiyordu. Bu koşuşturma ve coplar koğuşun hepsi çıkıp dizilene kadar devam etti. Bütün koğuş tek sıra halinde, başlar tavana bakar durumda dizildikten sonra nöbetçi onbaşı kendini yırtarcasına bağırdı:

— Raaat!
— Bu ne biçim raat laaan?

Hemen hazırola geçtik.

— Raaat!
— Dökülmeyin laaan!

Yine hazırola geçtik.

— Raaat!
— Hep birden laaan!

Yine hazırola geçtik.

— Raaat!
— Hazroool!
— Altıncı koğuş akşam sayımında 72 mevcuduyla emir ve görüşünüze hazırdır komutanım!
— Teşekkür ederim.
— Sağol komutanım!
— Raat, baştan saay!
— Biiir!!
— İkiii!
— Üüüç!!!
— Döööört!!!
— .....
— .....

— Yetmiş ikiii, sondur komutanıım!!

Herkes sanki askerlerin sesini bastırmak istermiş gibi avazı çıktığı kadar bağırıyor, bu bağırtılar korkunç bir şekilde koridorda yankılanıyordu. Sayımı izleyen assubay ve subaylar da mağrur bir eda ile, çok büyük bir iş yapıyorlarmış gibi kasıla kasıla yürüyerek herkese tek tek bakıyordu. Sayımın başlamasıyla baştan sona yürüyen onbaşı herkesi izliyor, az bağırdığını düşündüğü kişileri yakasından tutup iki adım öne çıkarıyor, arkadan gelen erler de bu kişilerin sağ ve sol ellerine ayrı ayrı en az üçer cop indiriyordu. Bu işlemin tamamen keyfi ve gözdağı vermek amacına yönelik olduğunu daha sonraki günlerde anladım. Her seferinde aynı ölçüde bağırdığım halde bazen dayak yiyordum. Bu yöntem tutuklular az bağırdığı için değil, sürekli olarak sopanın ucunu gösterip gözdağı vermek için kullanılıyordu. Sayma işi bittikten sonra onbaşı komutunu verdi:

— Andımıız... Başlayıın!!

— Türküüüm, doğruyuum, çalışkanıım yasam..... ..... arzederiiz komutanıım!

— Sağa, sola döön!

— Koşar adıım marş marş!!

Ve yine baştaki uğultu ve cop sesleri:

— Koş laan koooş!!!

— Çek dizleri laaan!!!

— Ayakları vurun laaan!

— Ayağını düzeltsene laan!!

Ve koğuş çıktığı gibi geri içeri giriyor, kapıda tekrar sayılıyordu. İçeri giren kapıya ardını dönerek hazırolda bekliyor, herkes içeri girip kapı kapandıktan sonra hazırol bitiyordu. Bundan sonra yatma saati olan saat 10'a kadar yatmak yasaktı. 9.30'da yatmaya hazırlanın komutu verilene kadar soyunmak ve üst ranzalara çıkmak da yasaktı. Bu arada yine arkadaşlarla sohbet ettik:

— Nasıl Mamak?

— Çok kötü, onur kırıcı bir durum.

— Ohooo, şimdi gene iyi. Sen iyi zamana denk geldin. Birkaç ay evveline kadar olanları görecektin.

— Nasıldı?

— Sabahtan akşama kadar oturamıyorduk. Koğuşun içinde yerinde sayarak eğitim yapıyorduk.

— Yaptığımız direnişler başarılı olmadı, ama idare patlamaları önlemek için biraz biraz gevşetti.

Daha önceki yaşamı, direnişleri ve sonucunu kabaca biliyordum, ama bunu yaşayan arkadaşlara sorup ayrıntılarıyla öğrendim. Cezaevindeki diğer blokların koğuşların, tecrit ve hücrelerin durumunu, oralarda kalanların yaşantılarını anlattılar. Tecrit denilen ve içinde iki kişilik bir ranza, tuvalet ve suyu olan hücrelerde, idamı istenen iki, üç faşist ve gene idamı istenen ya da örgütlerinin merkezi sorumluları olduğu iddia edilen iki, üç devrimci olmak üzere, beş-altı kişi kalıyordu. Bunların haricinde zifiri karanlık, içinde ayakta durulama-yacak kadar küçük, pis, rutubetli hücrelerde cezalandırılan devrimciler vardı. Cezalılara yatak yok, sigara, çay, gazete, görüş yok. Havasız güneş yok, ışık yok. Varolan sadece yürekleri ve yüreklerindeki kindi. İnsan onûru bu kadar ayaklar altına alınabilir, insanlar ancak bu kadar aşağılanabilirdi; maddi ve manevi işkence ve çürütme operasyonu bu kadar sistemlice organize edilebilirdi.

— Burası Mamak, burası özel askeri cezaevi dedi bir arkadaş.

Evet, özel cezaevi.. Faşist cuntanın seçme subay ve astsubay kadroları oluşturduğu; erlerin tutuklularla kaynaşmasını engellemek için aynı anda sivil gardiyanlarla birlikte, birkaç kademe içinde birbirlerini denetleterek görev yaptırdığı ve buna da güvenmediğinden iki, üç ayda bir erleri tümden değiştirdiği; insanca bir muamele, bir söz duymanın olanaksız olduğu, insanlık dışı her türlü işlemin sistemlice yapıldığı bir toplama kampı. Subayı, assubayı, eriyle; tutuklusuyla herkesi insanlığından utandıran ve insanlığını unutturmayı amaçlayan bir ahır.

Beş bin civarında tutuklu var burada, çok azı faşistlerden oluşuyor. Gerisi devrimci, demokrat insanlar. Farklı düşünceleri olsa da, poliste hataları yanlışları olsa da, eğer ihanet çizgisine varmamışlarsa hepsi bu zulme karşı mücadele etmek istiyor. Bu baskılara severek katlanmıyor kimse. Ama nasıl mücadele etmek gerekir; sorun bu. Daha önceki direnişlerin başarısız sonuçlanmasından dolayı insanların arasında güvensizlik, yılgınlık eğilimleri de var. Faşist yönetim güvensizliği, yılgınlığı yaygınlaştırıp süreklileştirmek için sistemli çaba harcıyor. Bütün bunları kırmak gerekir; kırmak, ama nasıl? Önce çevremi tanımalıyım; koğuştaki tüm devrimcileri, onlar aracılığıyla diğer koğuşlardaki devrimcileri. Bugüne kadar Mamak toplama kampındaki direnişlerin ayrıntısını, niçin ve nasıl yenilgiye uğradığını öğrenip, bundan sonra nasıl mücadele edilmesi gerektiğini düşünmeliyim. Aceleye gerek yok, faydası da yok bunun. Mamak'taki yaşantıya katlanmak çok zor, ama bu zor şartlarda onları değiştirmek için çok düşünüp, mücadele yöntemleri geliştirmek gerekiyor.

Nöbetçi er "yatmaya hazırlanın" komutunu verdi. Kıdemli nöbetçilerin listesini okudu. Mamak'ta geceleri tutuklular koğuş içinde ikişer kişi halinde nöbet tutuyor. Diğer askeri cezaevlerinde de devrimciler nöbet tutuyordu. Ama bu, devrimcilerin kendi inisiyatifi ve disiplini içinde yapılıyor, nöbetçiler hem acil bir durumda yardımcı olmak hem de provakatif girişimlere karşı tedbir olsun diye nöbet tutuyordu. Mamak'ta ise idarenin emriyle tamamen askeri usuller içinde, tekmille nöbete başlanıyor, tekmille değişiyor ve nöbetçiler iki saat içinde oturmaları, gazete ve kitap okumaları, sigara içmeleri yasak olmak üzere ve koğuşta olabilecek herhangi bir olayı anında nöbetçi erlere bildirmek üzere nöbet tutuyordu. Böylece herhangi bir olayda (kavga, kaçma teşebbüsü vb) direk olarak tutuklular karşı karşıya getirilecekti.

Günlerdir DAL'da işkence görmüş ve taş üstünde oturup

yatmıştım. Ayakta durup yürüyebiliyor, ama oturup kalkarken başkaları tutup yardımcı oluyordu, aksi halde oturup kalkmam çok güçtü. Yatma saati geldiğinde bana gösterilen yatağa kendimi attım. Aralıksız yan yana dizilen sekiz kişilik meşinleşmiş yastık, yatak ve battaniyelerin arasına 17 kişi sıralandık. İlk gece kuş tüyü yataktaymış gibi rahatça uzandım. Sabah nasıl oldu bilmiyorum. Sabah saat altıda arkadaşların dürtüklemeleriyle zorla uyanıp kalktım. Sabah çorbasını içtikten sonra herkes günlük mecburi traşını olup sabah sayımını beklemeye başladı.

Havalandırma

Sabah sayımı anlattığım biçimde yapıldıktan sonra ders başladı. Hayatımda bu kadar mantıksız iş görmedim. Kapının ağzında biri bağırarak Atatürk'ün söylevi, Genelkurmay başkanlığının yayınladığı Cumhuriyet Tarihi vb. kitaplardan birini bağırarak okuyor, alt yataklarda adeta üst üste oturmuş 70 kişi bunu dinleyerek "eğitiliyor"du. İnsan bu zor koşullarda bile kahkahayla gülmemek için kendini güçlükle tutuyor. Ama iş bu kadar da basit değil tabii. Faşist yöneticiler bu şekilde kimseye birşey öğretemeyeceklerini herhalde biliyorlar, ama insanları topluca robotlaştırıp düşünecek, konuşacak, tartışacak, okuyacak boş zaman bırakmak istemiyorlar. Bir süre ilk eğitimi gördükten sonra havalandırma sırasının bizim koğuşa geldiğini bildirdiler. Hazırlandık, havalandırmaya çıkarken tek sıra halinde koşar adım çıkıyor ve koğuşların arasında ortada dikdörtgen şeklindeki beton bir alana varıyorduk. Hasta ve sakatlar (doktor raporlular) ayrılıyor, diğerleri asker usulü dörderli sıraya giriyor, mesafe alıyor ve komando yürüyüş düzenine göre önce yürüyüş, sonra koşu ve en son da çeşitli beden eğitimi hareketlerini görevli eğitim erleri komutasında yapıyorlardı. En son da 10 dakika kadar serbest, ama tek tek ve konuşmaksızın, voltaya izin veriliyordu. Havalandırmanın hepsi 45 dakikayı ancak buluyordu. Haftada bir gün ziyaret, bir gün banyo günü olduğundan beş defa havalandırmaya çıkılıyordu. Sık sık çeşitli nedenlerle havalandırma yapılmadığından, ya da 15-20 dakika veya yarım saati bulmadığından, insanların bir haftada toplam üç saati zor bulan açık havaya çıkmayı nasıl özlediğini siz tahmin edin. Bunun dışındaki bütün vakit, 45-50 metrekarelik, basık tavanlı (üst yataklarda ancak iki büklüm durulabiliyordu), rutubetli ve pislik içindeki koğuşta geçiyordu.

Bu ilk havalandırmada rahatsız olduğum için eğitime çıkmadım, diğer raporlularla birlikte kenardan seyrettim.

Raporum yoktu, ama yeni geldiğim için doktora çıkacak vaktim olmamıştı. Açık havada spor yapmayı herkes istiyordu, ama askeri eğitim, yürüyüşü, marşları ile ayrı bir işkence ve baskı aracıydı. Havalandırma bittiğinde bu kanaatimi açıkladım. Daha önceleri, kışın, kar üstünde yerde süründürüp en az 50 şınav çektirdiklerini söylediler. Herkes üstü başı kar, çamur içinde içeri dönüyormuş. Haftada bir on onbeş dakikalık banyo ve çamaşır yıkama süresi olan bu yerde insanlar hergün kara çamura batırılıyordu. Buna rağmen bu havalandırma bile çölde bir damla su gibiydi. Mezar gibi koğuşun içinden 40-45 dakika da olsa çıkıp güneşi görmek ve temiz hava almak büyük bir olaydı.

Bu şartlarda, gözaltına alınıp 43 gün her türlü işkenceye göğüs geren ve cezaevine gönderilen Ahmet'i uzaktan görüp seslendim. Beni görünce ilk sözü şu oldu:

— Bugün ilk defa güneşi gördüm.

Ben de ilk defa güneşi gördüğümde aynı sevinci duymuştum. Nazım'ın ünlü şiirini hatırladım ve bu şiiri ilk defa anlayabildim.

".....
Toprak, güneş ve ben
bahtiyarım."

Doktor

Mamak'ta istediğin zaman doktora çıkılmaz. Haftada iki gün ve her koğuştan en fazla dört kişi doktora çıkabilir. Ona göre hasta olacağın zamanı ayarlayacaksın. Ayarlayamazsan hastalar kendi aralarında hangisinin durumunun daha acil olduğunu kararlaştırıp ona göre doktora çıkıyor. Geldikten üç-dört gün sonra doktora çıkmak üzere adımı yazdırdım. Sabah saat 10'a doğru adımız okunup koğuşun dışına çıkarıldık. Çıkar çıkmaz görevli er bağırdı:

— Sıraya girin laan, tek sıraa, hazrol!

— Raaat!

— Hazrol! Uygun adım marş!

— Sol... sol... sol...., sağ.... sol...

— Şaşırmayın, ayak düzeltin.

— Sen niye şaşırdın laaan, niye düzeltmiyorsun ayağını!

Ve önümdekinin kıçına bir iki tekme patladı. Güya hastayız ve doktora gidiyoruz. Dayak yiye yiye, uygun adım yürüyüşle.

— Kıt'a dur!

— Sola dön, marş!

— Duvara dönün yüzünüzü, konuşmayarak rahatta bekleyin.

— Sağol komutanım desenize laan!!

— Sağol komutanım!

İkişer üçer isimlerimiz okunuyor, ismi okunan 'emret komutanım' dedikten sonra doktorun huzuruna alınıyordu. Biri yedek subay, biri üsteğmen olan iki doktorun karşısında hazırolda durup, tekmil verir gibi şikayetimizi söylüyor, onlar da sert emirlerle muayenelerini sürdürüyor. İlaç veriyor ya da bir şeyin yok diyorlardı. 'Sağol komutanım' diyerek asker usulü odadan çıkıyorduk. Doktorlara bile doktorlukları unutturulmuş, asker kişi kalıbına sokulmuşlardı. İnsanlığımdan utandım; kendi adıma utandığım kadar Hipokrat yemini etmiş şu doktorcuklar adına da utandım. Zavallı Hipokrat, adın bu kadar ucuzlamış!

Askeri cezaevlerinde, askeri hastahanelerde bazı muvazzaf ya da yedek subay doktorlar görmüştüm ki, sanki özel muayenehanelerinde hasta kabul etmiş gibiydiler. Ama bunlar çok değildi. Çoğu ya kafa yapılarından, ya da üstlerinin baskısından doktorlukları, insanlıkları uçup gitmiş, bir jandarma uzman çavuşu gibi gaddarlaşmışlar, faşizme hizmet ediyorlardı. Görevleri insanları tedavi etmek değil; hastalara sağlam demek, işkence yöntemlerinin insanı öldürmeden nasıl uygulanabileceği göstermek, ölen olduğunda da, işkenceden değil de bilmem hangi hastalıktan öldüğü konusunda, rapor vermekti.

Mamak'ta böylece muayene oldum. Hiç birşeyim olmadığını öğrendim. Hiçbir şeyim yokmuş, sapasağlammışım...

Görüş

Mamak'ta haftada birgün, bir kez ve soyadı tutanlarla görüş hakkın var. Bu görüşe en fazla iki yakının gelebilir. Üç kişi gelmişse, soyadı tutsa bile, biri giremez. Görüşe giderken önce isimler hoparlörle anons edilir, ondan sonra her koğuştan ismi okunanlar çıkarılıp sıra halinde, uygun adımla salona çıkartılır. İki, üç kontrolden sonra görüş yerinin yanına götürülür. Oradaki isim kontrolünden sonra, sayımdaki gibi, hep bir ağızdan Atatürk'ün gençliğe hitabesi, andımız gibi şeyler söyletilir. Bu sesleri ziyaretçiler de duyar. Sanki onlar duysun diye söyletiliyor gibi geldi bana. Sonra herkes verilen emirle sırayla görüş kabinlerine yıldırım gibi koşar. Beş dakika denilen ama üç dakikayı ancak bulan görüş süresinden saniye kaybetmemek gerekir. Görüşürken dik ve ellerin arkadan bağlı olarak görüşeceksin. Çift tel örgülü camdan karşındaki görüşçünü zorlukla tanırsın. Sesini duyurabilmek için var gücünle, bazan iki üç defa tekrar ederek bağırman gerekir ve doğru dürüst birşey konuşamadan bitti düdüğü çalar. Görevli er ve assubaylarca izlenen görüş biter bitmez koşar adım gidip sıraya girmek zorundasın.

Görüşçün en fazla iki bin lira para ve her çeşitten iki parçadan fazla olmamak üzere çamaşır getirebilir. Büyük çoğunluğun görüşçüsü her hafta gelemediğinden, hatta birçok görüşçü Ankara dışından geldiğinden, bu görüşün ne yaman bir işkence olduğu ortada. Mamak'ta görüş böyle.

Görüşüme yaşlı babam gelmişti. Nasılsın diyebildim, anam, kardeşlerim nasıl diye sorabildim. Beni merak etmemelerini, çok iyi olduğumu söyledim. Zavallı adam 12 saatlik yoldan gelmiş, sabahtan beri sırada beklemiş, gördüğü muamele sonucu ne yapacağını şaşırmıştı:

— Söylediğin çamaşırları getirdim ama çoğunu almadılar, geri verdiler. Bir dahaki sefere gelince getiririz dedi.

Bir daha ne zaman gelebilecek? Altmış yaşındaki insan dört, beş bin lira masraf edip her hafta nasıl gelsin?

— Zahmet etmeyin boşuna, idare ederim dedim.

Düdük çalar çalmaz teşekkür edip herkese selam söyleyip ayrıldım görüş yerinden. Sanki görüşten kaçar gibi. Babamın gözlerinin yaşla dolduğunu, sesinin boğuklaştığını gördüm. Benimse içim kan ağlıyordu, gülüyordum; daha doğrusu güler gibi yapıyordum. Mümkün olsa da o anda aynaya bakabilsem, yüzümün halini görebilsem... Yıllardır onbinlerce insan yaşıyor bu anı; kimi göz yaşıyla, kimi dişini sıkıp gülerek... Ama faşizme karşı kini arta arta...

Sohbetler

Bundan sonraki günlerde herkesle tanışmaya, durumlarını öğrenmeye çabaladım. Güvendiğim kişilerle ayrıca, tek tek görüşmeler ayarlayıp cezaevinin durumu hakkındaki düşüncelerini, geçmişteki tecrübelerini öğrenmeye çabaladım. Toplu sohbetlerde de daha yumuşak olmak koşuluyla, benzeri konuları konuşuyorduk. Arkadaşlar Mamak'ta geçmişte yapılan direnişleri ve yenilginin nedenleri üzerine görüşlerini açıklıyorlardı:

— ... tarihindeki açlık grevine katılmıştık. Koğuşlara girip herkese giriştiler, falakaya yatırdılar, vazgeçmeyenleri hücrelere attılar. Ben 40 gün hücrede kaldım. Hücre tecritin altında, bir karışlık bir hava deliği var; bir tek battaniye ile, durmadan falaka ve dayak yiyip orada kalıyorsun. Birçoğumuz hastanelik olduk. Çoğunluk bırakınca, bizi de oraya attılar, başarılı olunamadı. direnişe katılanlara görüş, çay, sigara, gazete yasağı koydular. Bugün de hâlâ bu yasaklara tabi olanlar var. Ölenler oldu ama birbirimizden haberimiz yok hücrede, bilmiyoruz. Söze karıştım:

— Arkadaşlar, burası cezaevi değil, bizi öğütüp çürütmek isteyen bir değirmen. Daha önce kaldığım cezaevlerinin durumlarını anlatmıştım. Askeri cezaevi; anlattığınız yöntemlerin hepsi oralarda da uygulandı. Ama devrimcilerin kararlıca mücadele verebildiği yerlerde faşist idare geri adım atmak zorunda kaldı. Bugün birçok askeri cezaevinde devrimciler istemlerinin bir bölümünü idareye kabul ettirdiler. Daha ileri istemler için mücadele ediyorlar. Mamak'ta her türlü insani haktan, sağlık haklarımızdan, okuma ve yazma haklarından mahrumuz. En insanlık dışı bir sisteme boyun eğmek koşuluyla, günlük gazeteleri ve bir, iki romanı okuyabiliyoruz. Radyo bile yasak. İçinde yaşadığımız koğuş hepimizin sağlığını bozuyor. Biz hem insan olarak yaşam koşullarımızı düzeltmek, hem de faşist yönetimin baskı ve zulmüne karşı mücadelemizin bir parçası olarak onların idare sistemine karşı mücadele

etmek zorundayız. Mücadele etmediğimiz sürece bu durum değişmez. Biz daha önce ... cezaevinde bir hafta açlık grevi yaptık. İdare resmen hiçbir talebimizi kabul etmedi ama daha sonra çeşitli değişiklikler yapıldı. Cezaevinde radyo, televizyon, yasaklanmamış tüm kitap ve dergiler serbest, satranç, dama, tavla serbest, görüş ve diğer temel ihtiyaçlarda iyiye gidiş var. Mamak'taki gibi sadece soyadı tutanla mektuplaşma ve haftada iki mektup gibi kısıtlama yok... cezaevinde 14 gün açlık grevi yaptılar... ... cezaevinde devrimci tutuklular aylardır idarenin hiçbir talebini ve emrini tanımıyor ve uymuyor. Burada size yapılan tüm işkenceler orada da yapılıyor. Ama onlar aylardır buna göğüs gerdiler ve boyun eğmediler. Şimdilik resmen hiçbir taleplerini kabul ettirmiş değiller, ama boyun da eğmediler. Yüzlerce insan yaralı, aylardır görüşe, doktora kimse çıkarılmıyor, ama direnişi sürdürüyorlar.

— Burası başka, Mamak özel cezaevi burası. Bir de Diyarbakır böyleymiş. Buradaki işkence hiçbir yerde yok, dedi bir arkadaş. Bir başkası atıldı:

— Doğru, burada baskı çok ama diğer cezaevlerinde de çoktu. Burada bugün yapılanların aynısı 12 Eylülden önce Davutpaşa (İstanbul) cezaevinde yapıldı. tutukluların yakınları bile askerin saldırısına uğradı. Ama devrimciler direndiler. 12 Eylül sonrası ben Davutpaşa'da tutuklu idim. Bize keyfi işkence uyguladılar. Bahçede büyük bir havuz vardı. Kışın soğuğunda sırtımıza 20-30 kiloluk kum çuvalları bağlayarak suya sokuyorlar, eğilerek, sadece başımız görünecek şekilde yürümemizi istiyorlardı. Bir de suya elektrik veri-yorlardı. Sırtımızdaki kum torbası ıslanınca oluyor 40-50 kilo, belimiz ağrıya dayanmıyor, ister istemez doğruluyoruz, doğrulunca başımıza, omuzumuza sopalar iniyordu. Haftalarca böyle devam etti.

— Biz Mamak'ta açlık grevi yaptığımızda hepimizi falakaya yıkıyorlardı. İyi bir onbaşı vardı, istemeye istemeye elinden geldiğince yavaş vuruyordu. Subaylar onu da falakaya yıkıp bizden beter yaptılar. Daha sonra da burdan

aldılar, ne yaptılar bilmiyoruz.

— Erler nasıl? diye sordum

— Genellikle seçme kişiler, aralarında iyileri de var. Ama birşey diyemiyorlar, onlar da korkuyor. Zaten sık sık değiştiriyorlar. Onların arasında da ispiyoncular var, ayrıca koğuşlardaki faşistler de devrimcilere yakınlık gösteren erleri ihbar ediyor. Onların durumu bizden zor, dedi bir arkadaş.

Kimin durumu daha zor, ayırdetmek kolay değildi. Faşist yönetim altında örgütsüzlük kol gezerken herkesin durumu zordu. Emirle, istemeyerek sopa atan er, sopa yiyenden daha mı az çekiyor? Sayımda, eğitimde, yemekte erleri, assubayları dikkatle izlerseniz, yüz hatlarından, kimin faşizme isteyerek hizmet ettiğini kimin istemeye istemeye davrandığını sezebilirsiniz.

İnsanlık kırıntısının bile sanki yer yarılıp yerin içine karışıp kaybolduğu Mamak'ın bu sıkı şartlarında birkaç gün geçmemişti ki, nöbetçi er kıdemliye adımı söyleyip, koğuşta olup olmadığımı sormuş. Kıdemli bu koğuşta olduğumu söyleyince beni çağırmasını istemiş. Kıdemli beni çağırdı, gerekçesini sordum, bilmediğini söyledi. Koşarak gittim.

— Emret komutanım!

Karayağız bir gençti, sert bir şekilde bağırdı:

— Cevat Akgün sen misin lan?

— Evet komutanım!

— Niye komutanlarına karşı geldin?

— Karşı gelmedim komutanım!

— Ulan karşı gelmesen ismini verirler mi?

— Karşı gelmedim komutanım!

Herhalde faşistler ismimi verdi, beni dövdürmek istiyorlar diye düşünüyordum ki, nöbetçi er fısıldayarak sordu:

— Hatice Aydın'ı tanıyor musun?

— Anlamadım!!

— Hatice Aydın'ı tanıyor musun?

— Evet.

— Sana selamı var, geçmiş olsun. Bir ihtiyacın var mı?

— Çok sağol, bir ihtiyacım yok. Buradaki devrimci arkadaşlar yardımcı oluyor. Çok çok selam söyle hepsine, iyiyim, merak etmesinler.

Bu konuşmamız kaç saniye sürdü bilmiyorum. nöbetçi er başlangıçtaki gibi sert bir şekilde bağırdı:

— Çekil git lan, bir daha duymayayım komutanlara karşı geldiğini. Duyarsam kemiklerini kırarım, tamam mı?

— Tamam komutanım!

— Yürü, yürü lan!

Yüreğim titredi, içimde ılık bir şey aktı, bütün vücuduma yayıldı. Kendimi yaydaki ok gibi hissettim. Haftalardır çektiğim acıları, Mamak mezbahasının acılarını unuttum. Nöbetçi erin gözleri ve fısıldayarak konuşması beynime işledi. Bunca devrimci öldürüldü, yüzbincesi cezaevlerine dolduruldu, onbinlercesi kaçak. Bu erin benimle konuşması bile yasak, bir de ne konuştuğu duyulsa başına gelecekleri benden daha iyi biliyor. Ama konuşuyor, görevini doğru bildiğini yapıyor. Bir de örgütlü olsa. Sadece bu değil, bunun gibi onbinlerce, yüzbinlerce genç insan var. Daha önce de gördüm böyle erleri. Bizlerle konuşmaları yasak olduğu halde uzun uzun konuşup dertleşiyorduk. Askeri cuntaya küfrediyorlar ama çaresizlikten kıvranıyorlardı. Çare var, bugün bilinmese, bulunmasa bile faşizme karşı mücadelenin çaresi var. Bilmiyorsak bileceği, öğreneceğiz. Herkes bilecek, öğrenecek. Ey faşist cellatlar, mutlaka zulüm zincirini yerle bir edeceğiz.

Bir-iki hafta içinde tahliye olabilirim, çünkü hakkımda hiçbir delil yok. Ama siyasi bir kararla 20 seneye kadar yolu var. Zayıf bir ihtimal, ama idam bile isteyebilirler, politik ortama göre, diye düşünüyorum. Şu anda faşizmi mutlaka yerle bir edebileceğimize sonsuz inancım tazeleniyor, cezaevinde olduğumu adeta unutuyorum.

Zulüm bir gün duracaktır

Mamak cezaevinde yaşam böyle devam ediyor. 'Buna yaşam denirse' diyeceği geliyor. Ama demiyeceğim, gerçekten yaşamın ta kendisi bu.

"Maddede hareketin yürüyen cemiyetin" ezeli yasaları işliyor. Kuruyan bir dal, ama ucunda yepyeni bir hayatın tohumları var. bir dal değil, belki bütün bir doğa sonbaharda ölüyor gibi, sarı, kuru yapraklar dolduruyor her tarafı, ama bu daha güçlü, daha gürbüz bir ilkbaharın tohumlarını bağrında saklıyor, kışın azgın fırtınalarına, karına, soğuğuna rağmen bunları koruyup ileriye ulaştırıyor. En kara kış günlerinin bu hayatı söndürmesi olanaksız.

12 Eylül günü yıllardır süregelen gizli-açık, resmi-sivil faşist saldırganlık, cinayetler, katliamlar zincirinin son halkası olarak Türk ve Kürt halklarının üstüne kara bulutlar gibi çöken emperyalist uşağı faşist cunta zulmü, işkenceyi, idamları kat be kat arttırıp işçi sınıfını, yoksul köylüleri, tüm emekçileri yokluk, yoksulluk, işsizlik cehenneminde kavuruyor. Kürdistan'da Kürt ana dilini yasak ediyor, Türkiye ve Kürdistan 50 milyonluk bir hapishane, sayısını bilemediğim cezaevleri, emniyet müdürlükleri, mahalle ve köy karakolları insan kasaphanesi halinde. Her yer hapishane mi acaba?

İşte 12 Eylül zindanlarının adı daima birlikte anılan iki cezaevinden, Diyarbakır ve Mamak'tan birinde; Mamak'tayım. Metris'ten haberim var, Davutpaşa'dan da, Alemdağ'dan da ve Erzincan'dan da. Oralardaki mücadelelerden de... Ama daha nice cezaevleri var ve acaba oralarda neler oluyor?

Mamak'ta konuşuyoruz. Kaç blok var, bu bloklarda kaç koğuş var ve tutuklu sayısı üçbinbeşyüzden onbine kadar değişiyor, değişik tahminlere göre. Daha önce diğer bloklarda ve koğuşlarda kalanlar, iki-üç yıldır burada olup buradaki direnişlere katılanlar var. Her yaştan, her toplum-

sal kesimden devrimciler, işçi, köylü, işsiz, doktor, mühendis, öğrenci, yaşlı, gerç, subay tutukluların koğuşu ayrı, ama onlardan da az çok haberimiz var. Kadın, erkek, evli, nişanlı, bekar, çocuklu, çocuksuz birçok insan. Uğradığı işkencelerden sonra pişmanlık duyan, hatta ihanete varanlar yok değil. Ama bunlar temsil etmiyor sınıf mücadelesinin dinamiğini ve geleceğini. Burada en kötü şartlarda yaşamını sürdürüyor bu kadar insan. Bütün sevdiklerimizden, istediklerimizden uzak, kimimiz anasını, kimimiz eşini, çocuklarımızı çok düşünürüz, merak ederiz. Dışarda da hepimizi düşünenler, üzülenler, ağlayanlar vardır. Bu duygularımızı iletemeyiz birbirimize. Faşist görevlilerin dinlediği görüşmelerde ve onların okuduğu mektuplarda da yazamayız herşeyi. Hepsinden bu kadar uzağız. Ama hayatın tam göbeğindeyiz. Hayatın ve de kavganın tam göbeğinde. Kavgadayız her an, her nefesimiz bile kavga. Dövüşüyoruz, dövüşeceğiz; belki yenileceğiz bir defa, belki bir kez daha ve belki bir kez daha... Ama sonunda yeneceğiz mutlaka. Hem düşüneceğiz sevdiklerimizi, arzuladıklarımızı, üzüleceğiz belki, belki de ağlıyacağız gözyaşlarımızı akıtmadan, ama binlerce yürekte ne fırtınalar var, ne kıvılcımlar çakıyor, bunu bir biz bileceğiz. Birçok insan öldü bu cezaevlerindeki mücadelede, kimi işkencede, kimi açlık grevinde. Bunları bilemiyoruz şimdi. Ama mutlaka bilenler var ve bunlar tek tek saptanıp hesabı sorulacak elbet. Ama herşey kavgaya bağlı. Sınıf kavgasına, ulusal kurtuluş kavgasına. İçerde ve dışarda, fabrikada ve tarlada, dağlarda ve ovalarda, gecekondularda ve dağ köylerinde ve kışlalarda; Türkiye'de ve Kürdistan'daki kavgaya; Demir Döküm'e Bossa'ya, Rabak'a, Profilo'ya, Aliağa'ya, Kavel'e ve Dersim'e, Harput'a, Diyarbakır'a bağlı.

Küba'da şeker üretimi acaba planlanan düzeyde gerçekleşiyor mu? ABD emperyalizminin Angola'daki halk iktidarını yıkma çabalarına karşı orada savaşan Küba'lılardan kaçı şehit oldu acaba? Onların yerini almak

için Küba'da kaç onbin insan haykırıp, gösteri yapıyordur şimdi? El Salvador'da gerilla mücadelesine yardımcı olduğu için tutuklanan papazlar öldürüldü mü, yoksa serbest bırakılacaklar mı? FKP galiba iki bakanla Fransız hükümetinde, hükümet içinde de anlaşmazlık var, bundan sonraki gelişmelerin yönü nedir ve sonucu ne olur?..

Şu anda acaba beni kimler düşünüyor ve nasıl düşünüyor? Oğlum beni soruyor mu sık sık, nerede diye? Acaba karım ne cevap veriyor, gülüyor mu, ağlıyor mu, korkuyor mu? Ya anam, babam, kardeşlerim? Ağlıyorlar mı, yoksa görüşe hazırlanıp avunuyorlar mı? Oğlum soruyor mu beni, babamın yanına götürün diyor mu? Oğlum soruyor mu beni, annesi ne cevap veriyor? Oğlum...

Hay aksi şeytan, başka düşünecek şey mi yok, nerden kafam takıldı?

"Zulüm bir gün duracaktır
Halk zinciri kıracaktır."